

UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Ústav dějin křesťanského umění

Dějiny křesťanského umění

Miroslav Jan ŠANTIN

**HISTORIE FARNOSTI LIBĚCHOV
V LETECH 1837 – 1877**

Magisterská práce

Vedoucí magisterské práce: PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., L.S.T.

PRAHA 2009

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou práci vypracoval samostatně a v seznamu pramenů a literatury uvedl veškeré informační zdroje, kterých jsem použil.

V Litoměřicích dne 12. dubna 2009

Šantin Miroslav

PODĚKOVÁNÍ

Za umožnění mého studia, vypracování této práce a za veškerou shovívavost, děkuji představitelům Biskupství litoměřického.

Za laskavé konzultace, překlady starých latinských textů, za cenné rady z historie Litoměřické diecéze a za všechna povzbuzení, děkuji vzácnému příteli, veledůstojnému pánu panu Mgr. Janu Nepomuku Jiříšovi, faráři v Bělé p.B. etc., etc.

Za velice obětavou pomoc s překladem starých německých a latinských textů, především pak z libečovské farní memorabilie, děkuji s vděčnou vzpomínkou Jeho Milosti papežského prelátu Msgre. ThLic. Václavu Červinkovi, hilleánskému kanovníku a emeritnímu proboštu Svatoštěpánské kapituly v Litoměřicích etc., etc., dnes již zvěčnělému (+2007).

Mé poděkování za odborné vedení při této práci náleží váženému panu PhDr. Tomáši Petráčkovi Ph.D., L.S.T., z Katolické teologické fakulty University Karlovy v Praze.

= O B S A H =

1. ÚVOD

1.1	Uvedení práce	Str. 6
1.2	Popis a zhodnocení nejvýznamnějších pramenů	Str. 6

2. HISTORICKÉ UVEDENÍ PRÁCE

2.1	Stručné dějiny Liběchova	Str. 12
2.2	Stručné dějiny farnosti Liběchov	Str. 15

3. FARNÍ SPRÁVA V LETECH 1837 – 1877

3.1	Veithové, majitelé panství Liběchov - Chcebuz	Str. 17
3.2	Farář P. Filip Čermák - Tuchoměřický	Str. 22
3.3	Liběchovští kaplani a výpomocní duchovní	Str. 31

4. FARNÍ ŽIVOT V LETECH 1837 - 1877

4.1	Děni ve farnosti (1837 – 1877)	Str. 36
4.2	Liběchovská fara	Str. 63
4.3	Farní kostel sv. Havla	Str. 64
4.4	Zdejší knihovny	Str. 67
4.5	Nadace a péče o chudé	Str. 70
4.6	Spor o zvonění ve Vehlovicích	Str. 74
4.7	Demografický vývoj farnosti	Str. 76

5.	VLASTENECKÉ PROJEVY V LETECH 1837 – 1877	
5.1	Liběchovský zámek	Str. 80
5.2	Vlastenecká společnost na zámku	Str. 84
5.3	Tupadelský zámek - Slavín	Str. 88
5.4	Václav Levý a František Matouš Klácel	Str. 94
5.5	Místní školy	Str. 98
6.	ZÁVĚR	Str. 102
7.	SEZNAMY	
7.1	Seznam pramenů a literatury	Str. 104
7.2	Seznam příloh a jejich vyobrazení	Str. 108
8.	ANGLICKÁ ANOTACE	Str. 109

1. ÚVOD

1.1 Uvedení práce

Touto prací navazuji na svou obhájenou bakalářskou práci, která se zabývala historií liběchovské farnosti v období 1890 – 1935. Magisterskou prací zamýšlím zpracování historie místní římskokatolické farnosti rozšířit do minulosti tak, aby bylo popsáno další období a to od roku 1837 do roku 1877. Toto období je dáno příchodem, působením a úmrtím jednoho z liběchovských farářů. Nejedná se však o pouhé rozšíření bakalářské práce do minula, ale především o zcela nové zpracování tématu na základě dalšího, nově prováděného výzkumu.

Předmětem mé práce je tedy doba zdejšího čtyřicetiletého působení sedmého liběchovského faráře P. Filipa Čermáka - Tuchoměřického, ohraničená roky 1837 – 1877, s mírným časovým přesahem. V tomto časovém úseku se opět odrážejí všechny podoby farního života: farní správa, život zdejší farnosti, zvelebování fary a místních kostelů. Vzhledem k danému období, kdy vrcholí národní obrození, objevují se a působí v Liběchově i výjimečné osobnosti našeho kulturního života jako vlastenci. Jak všechny tyto skutečnosti ovlivnily, zasáhly a spoluutvářely život zdejší malé farnosti a jejích věřících, to bylo předmětem nově prováděného výzkumu.

Zjištěná fakta mého výzkumu shrnuje tato magisterská práce. Ozřejmuje a představuje další úsek dosud nezpracovaných dějin římskokatolické farnosti Liběchov, ve kterých se odráží způsob života jejích duchovních a věřících v konkrétním časovém úseku dějin.

1.2 Popis a zhodnocení nejvýznamnějších pramenů

Memorabilien-Buch der Pfarre Liboch vom Jahre 1731

Výchozím pramenem se stala memorabilie, neboli pamětnice liběchovské fary. Léta byla neznámá. Osobně jsem ji našel na faře ve Štětí dne 13. února 1997, mezi listinami po

zemřelém dp. Adolfu Štégnerovi (+ 1970). Jedná se o manuscript vázaný do pevných desek z tvrdého kartonu s barvenou předsádkou o rozměrech: šířka 18 cm x výška 21 cm, s nápisem Memorabilien-Buch der Pfarre Liboch vom Jahre 1731 na novodobém štítku, s hnědým koženým hřbetem, avšak s rozpadající se vazbou. Memorabilie byla založena po obnovení farnosti prvofarářem Timou a vedena soustavně od roku 1731 do r. 1946. Manuscript má celkem 353 průběžně číslovaných stran psaného textu. Psáno je latinsky, německy a česky, za užití německého kurentu, českého švabachu a běžné latinky. Kromě opisů části nadačních listin obsahuje memorabilie popisy oprav farních nemovitostí, všeobecné záznamy o počasí a úrodě. Někteří kněží se snaží i o zapsání některých poznatků z historie farnosti. Někteří pak zde zapisují své postřehy, přání, nesnáze, vyprávění. Později je popisována i politická situace. K údajům memorabilie přistupuji s tím, že zachycení některých situací (např. politické situace v obci) je díky osobě pisatele ne vždy zcela objektivní, prakticky jednostranné a mnohdy i citově motivované. Je třeba brát v úvahu i názory a pohled druhé strany. V podstatných informacích však memorabilii posuzuji jako pramen hodnotný a pro svou práci nejdůležitější. Originál je uložen v archivu Biskupství litoměřického.

Soubor ohlášek (1832 – 1888 // 1901 – 1932)

Druhým pramenem mi je tzv. Soubor ohlášek, který jsem našel ve fondu č. 278 Farní úřad Liběchov, ve Státním okresním archivu v Mělníce. Fond zahrnuje všechny dochované svazy materiálu někdejšího archivu fary Liběchov do SOkA Mělník, přičemž dosud nebyl utříděn. Dne 13. září 2006 jsem veškeré listiny tohoto fondu osobně prohlédl a částečně je rozdělil a mimo jiné z nich vytřídil takzvaný Soubor ohlášek (můj pracovní název), který zahrnuje období od roku 1832 do 1932 (mimo období 1889 – 1900, které je popsáno výše). Jedná se o soubor manuscriptů v šesti samostatných svazcích (knihách). Znovu jsem tento soubor prohlížel při své návštěvě SOkA Mělník dne 25. března 2009.

První psaný svazek obsahuje pouze jednoduše jehlou a nití svázané přeložené listy, dnes rozpadající se, s nadepsaným názvem na prvním listě Ordo Divinorum Germanice ac bohemicæ promulgandus vom Jahre 1832 – 1835. Druhý svazek, již v pevné kartonové vazbě, s psaným názvem Verkündigungsbuch der Gottesdienst vom Jahre 1836 bis Jahre 1841, třetí opět poskládaný z rozpadajících se svazečků listů s nadepsaným názvem Promulganda (zahrnuje období 1841 – 1870), čtvrtý v pevné kartonové vazbě s názvem Kniha ohlášek (zahrnuje období 1870 – 1888), pátý v pevné kartonové vazbě potažené

plátnem s viditelnými otvory po nedochovaném plechovém kování a ozdobách, bez názvu, (obsahuje ohlášky pro období 1901 – 1914) a šestý v pevné kartonové vazbě s nadepsáním Liběchov A.D.N.J.CH. 1915 (pro období 1915 – 1932). Užitým jazykem je latina, němčina a čeština, písmo pak německý kurent a běžná latinka.

Tento soubor, po spojení s Ohlašní knihou chovanou ve farním archivu, zahrnuje celé jedno století a jedinečným pramenem pro poznání chodu duchovního života farnosti (a nejenom duchovního). Údaje zde obsažené považuji za spolehlivé a pravdivé. Originály popisovaných manuscriptů, mnou pracovně nazvaných Soubor ohlášek, jsou uloženy ve SOkA Mělník.

Knihy Religions=Veränderungen (1830 – 1955)

Dalším pramenem jsou dva svazky tzv. knihy změn náboženství. Jedná se o manuscripty. První je svázaný jehlou a nití do doma vyrobených desek lepených z několika papírů ozdobených klišovým barvením, o rozměrech 20 cm x 32 cm. Desky jsou nadepsány Tom. II. Religions=Veränderungen. Svazek zahrnuje období 1830 - 1926. Z názvu svazku vyvozují, že existoval i díl první (Tom I.), který je dnes neznámý. Zápisy jsou řazeny chronologicky a sestaveny, jako je zvykem u matrik. Druhým svazkem je úzká kniha v černé strakaté vazbě o rozměrech 15 cm x 33,5 cm, linkováním svých stránek prvotně určená pro účetní zápisy, nadepsaná jednoduše Religionsveränderungen, obsahující zápisy pro období let 1921 až 1955 (fakticky se jedná o díl třetí). Zde jsou zápisy řazeny abecedně dle příjmení, vždy část listů je věnována určitému písmenu. Pro zápisy v obou knihách je užíváno jak němčiny, tak češtiny, s německým kurentem a běžnou latinkou. Knihy obsahují záznamy o změnách náboženství zdejších farníků, jedná se tedy o seznamy z církve vystouplých a případně do církve se navrátilších. U jednotlivých osob je vedeno jméno, příjmení (u žen i rodné), bydliště, místo a datum narození, dále místo, které okresní politické správě byla změna náboženství osobou oznámena, datum a číslo jednacích tamního úřadu. U vystoupivších je zaznamenáno, kam je přestup učiněn (např. k církvi česko-bratrské či bez vyznání), u navrátilších se je poznamenáno datum návratu.

K údajům těchto knih přistupuji s tím, že se jedná o oficiální knihy (matriky) liběchovské farnosti s vysokou spolehlivostí (zápis byl učiněn na základě písemného úředního oznámení). Tento pramen hodnotím jako pravdivý a pro svou práci, zvláště pro výzkum a

popsání období odpadového hnutí jako nejdůležitější. Originály manuscriptů jsou uloženy v archivu farnosti Liběchov.

**Soubor věstníků: Patenten / Ordinariats-Blatt / Consistorial-currenden / Ordinari-
átní list /**

Významným pramenem je soubor výnosů a věstníků litoměřického biskupského úřadu, počínající se od roku 1713 a vedený do současnosti.

Ve starším období jsou výnosy biskupa, ordinariátu a kurie (konsistoře) vyhlášovány zcela samostatně a to první v tzv. Patentech, druhé jak v Patentech tak ve věstníku Ordinariats-Blatt a třetí jak v Patentech tak ve věstníku Consistorial-currenden. Věstníky pak vycházely v pravidelných měsíčních intervalech (mimořádně i častěji). Zcela původní byly vydávány jako ručně psaný příkaz – patent, který byl doručen jednotlivým vikářům a ti se postarali, aby si je každý jim podřízený farář sám opsal. Na jednotlivých farách pak byla chována takto psaná kniha, sbírka výnosů – patentů. Později byly jednotlivé výnosy tištěny latinsky, německy a česky a na fary zasílány poštou. Zasláné výnosy si na farách dávali po jednotlivých ročnících či několika letech vázat na způsob sbírek zákonů, do papírové či kožené vazby. Přesto, že se vlastní ordinariátní či kuriální listinář či kopiář sbírek v archivu Biskupství nedochoval, podařilo se zde, díky svozům z různých far, shromáždit jejich poměrně ucelenou sbírku. Průměrné rozměry svazků jsou 23 cm x 28 cm (nejstarší vydání mají výšku až 35 cm).

Patenty jsou k dispozici v torsu pro období let 1713 – 1793 a to ve dvou dochovaných svazcích. První svazek pod názvem Patentis Episcopales et Consistoriales zahrnuje období od 19.10.1713 do 1.12.1777. Jedná se o latinský manuskript, kde popsaná folia byla dodatečně svázána. Do desek tohoto svazku byly následně nití přišity dva dodatky instrukcí a nařízení, první dodatek z 23.9.1856, druhý dodatek pak zahrnuje instrukce z období od 2.7.1868 do 2.12.1869. Druhý dochovaný svazek patentů je označen názvem Patentis Tomus IV. a zahrnuje období od 12.7.1784 do 9.12.1793. Jedná se o dobový latinský tisk, kde jednotlivé listy rozesílaného věstníku byly na faře domáckým způsobem spolu sešity a vlepeny do tenkých papírových desek. Z označení svazku vyplývá, že původně existovaly minimálně i tři svazky předchozí.

Ordinariats-Blatt jsou k dispozici od roku 1784 do roku 1949 včetně, přičemž od roku 1901 byla vydávána jejich samostatná česká mutace pod názvem Ordinariátní list. Česká řada je úplná, přičemž její poslední výtisk je z května 1949.

Consistorial-currenden (slangově Kurendy) jsou k dispozici od roku 1782 do roku 1900 včetně. Ze svozu z far se archivu Biskupství podařilo získat také jeden svazek, který nese označení Leitmeritzer Consistorial-Patenten vom Jahre 1807 bis 1824 a zahrnuje období od 5.10.1807 do 12.12.1824. Nakonec od roku 1901 splývají Kurendy zcela s Ordinariats-Blattem.

Tento ucelený soubor obsahuje nejenom veškerá správní a organizační rozhodnutí biskupa a jednotlivých úřadů ordinariátu a biskupské kurie, která jsou takto promulgována, ale jsou zde oznamována i některá rozhodnutí papeže a úřadů Svatého stolce, případně i úřadů státní správy ovlivňující život církve. Uveřejňovány jsou také žádosti, oznámení a upozornění nejenom z jednotlivých farností, ale např. i knižních vydavatelství apod. Vzhledem k tomu, že se především jedná o promulgační tiskoviny litoměřické diecéze, hodnotím tento pramen jako nejvyšš spolehlivý a pro svou práci jako velmi důležitý. Jak výše uvedeno, sbírka věstníků je uchována v Archivu Biskupství litoměřického.

Catalogus cleri / Katalog

Důležitým pramenem je i rozsáhlý soubor svazků zkráceně označených „Catalogus cleri“ (slangově Katalog). Původně se jedná o každoročně vydávaný liturgický kalendář, tzv. direktář (který je jako informační zdroj pro tuto práci zcela nepodstatný a proto jej zde pomíjím) platný na území Litoměřického biskupství, ke kterému byl přikládán v abecedním pořádku řazený seznam beneficí na území diecéze se jmény duchovních správců.

Seznam beneficí byl nejprve sestavován zcela prostě, abecedně, výhradně dle jejich latinských názvů. Postupem času se však systém ustálil na dělení podle vikariátů a obsah informací u jednotlivých far se stále více a více vypracovával. Přibývaly údaje o českém a německém názvu farnosti, údaje o zasvěcení kostelů a kaplí, data založení fary, nacionálie místního duchovenstva, včetně jejich akademických a hodnostních titulů, údaje o počtu duší v místě, počtu katolíků a nekatolíků atd. Do katalogu byly zahrnovány i řeholníci (kněží i laici), uspořádání dle klášterů na území diecéze, se svými nacionáliemi. Ke

katalogu byly připojovány i seznamy diecézních kněží nacházejících se toho času mimo diecézi, seznamy zemřelých kněží za předchozí období a později také seznamy patronátních pánů pro jednotlivá beneficia. Pro jednotlivé farnosti tak bylo možno vyhledat dostatek každoročně aktualizovaných informací o jejich skutečném stavu.

V archivu Biskupství litoměřického se díky svozům z různých far podařilo shromáždit téměř ucelenou řadu těchto katalogů, která takto s malými přestávkami zahrnuje období 1784 – 1939.

Údaje získávané z tohoto souboru hodnotím jako velmi důležité a pro svou práci přínosné. Někdy se přihodilo, že nepozorností sazečů byl vytištěn mylný údaj, to zvláště tehdy, kdy se sazečům zdálo, že na dané stránce nenastala změna a pro ušetření práce pak využili k vlastnímu tisku štoček vysazený již z předešlého období. Pokud se však potřebné údaje kontrolně porovnají například s údaji Ordinariátních listů či Kurendami, jsou vysoce spolehlivé. Jak již uvedeno, tato sbírka je uložena v Archivu Biskupství litoměřického.

Archivy

Pro svou práci jsem mimo jiné využil také listinných materiálů dosud neuspořádaného vlastního archivu Římskokatolické farnosti Liběchov, dále dostupný listinný materiál Archivu Biskupství litoměřického a spisovny právního odd. kurie Biskupství litoměřického a také listinný materiál SOkA Mělník, z tamního dosud neuspořádaného fondu Farního úřadu Liběchov a také memorabilií z tamního Fondu Farního úřadu Chlumín.

Jen pro úplnost uvádím, že původní historický archiv Obecního úřadu Liběchov se, až na malé torzo v této práci nevyužitelné, nedochoval.¹ Taktéž archiv místního liběchovského Velkostatku (panství) je zcela torzální a pro tuto práci nepodstatný.

¹ Viz HANZAL Josef: Liběchov osvícenský a romantický. In: Středočeský sborník historický 14 (1979), str. 187 – 196.

2. HISTORICKÉ UVEDENÍ

2.1 Stručné dějiny Liběchova

Město Liběchov se rozprostírá na severozápadě území mělnického okresu, na břehu řeky Labe, při jižním vstupu do údolí potoka Liběchovky. Kdysi bujná říčka, dnes klidnější potok, nazývala se kdysi Desná, původně značící říčku „zprava přitékající“ (lat. ad dextera) do Labe, což bylo komoleno na Deštná. Dnes se tento vodoteč běžně označuje jako Liběchovský potok - Liběchovka. Místní krajnotvornou dominantou je náhorní kostelík sv. Ducha,² zdejšími běžně zvaný Kostelíček. V současném Liběchově má sídlo městský úřad, pošta, policie, základní škola a střední odborné učiliště. Dále je zde Ústav fyziologie a genetiky Akademie věd ČR, Výchovný ústav pro mládež, Státní rybářství a j.³

Počátky Liběchova jsou kladeny k počátkům 14. století (páni z Liběchova r. 1311, tvrz r. 1316, farní chrám sv. Havla r. 1352). Původní ves ležela na důležité cestě spojující Prahu a Mělník se severními Čechami a dále s Lužicí. Středověká a ještě i barokní půdorysná osnova vsi se od současné výrazně lišila. Podoba obce byla ovlivněna stavební aktivitou místní vrchnosti, přičemž ve vlastnictví Liběchova se vystřídal množství držitelů. V období sledovaném touto prací (1837 – 1877) si však blíže povšimneme jen několika z nich.

Roku 1801 si liběchovské panství od hraběte Pachtý z Rájova zakupuje pan Jakob Veith, podnikatel a měšťan z jihočeských Volar (něm. Wallern). Rodina Veithů pak na Liběchově sídlí dalších sedmdesát let. V éře rodu pánů Veithů (1801 – 1872) se Liběchov stal místem pravidelného setkávání intelektuálů všeho směru: duchovních, vědců, umělců a literátů (např. Bernardo Bolzano, Václav Levý, František Matouš Klácel, Quido Mánes, Josef M. Navrátil, Václav Bolemír Nebeský, Božena Němcová, František Palacký, František Ladislav Rieger a další), z nichž mnozí otevřeně projevovali své české vlastenectví.⁴

² Horní kostelíček je plným titulem „Sv.Hrobu, Sv.Ducha a Sv.Kříže.“

³ Viz KASTNER Quido: Liběchov, kulturní a sociologická anamnéza. In: Veřejná správa 37 (2001).

⁴ Viz tamtéž.

Příloha I.

Liběchov, dvě dobové pohlednice

Z archivu autora.

Od roku 1872 vlastní panství pan Emmanuel Josef Antonín kníže de Collalto de San Salvator,⁵ který se však ve správě panství nijak zvláště neprojevil. Od roku 1878 je pak vlastníkem panství pan Henning svobodný pán von Arnim a následně jeho dcera Maria Louisa von Arnim, provdaná za pana Theodora hraběte zu Lippe de Bisterfeld-Weisenfeld.⁶ Nakonec si v roce 1920 panství kupuje jeho dosavadní nájemce pan ing. Homolka a s vnucenou přestávkou během II. světové války je vlastní až do roku 1948, kdy mu bylo liběchovské panství komunistickou vládou vyvlastněno. Potomkům původního majitele byl majetek velkostatku restituován až po roce 1995.

Do počátku 18. století byl Liběchov vsí velmi malou, před třicetiletou válkou tvořenou pouhými 23 usedlostmi, z nichž po válce zůstala téměř polovina pustá. Během 18. století vzrostl počet domů na 92 a rozvoj obce pak pokračoval až do počátku 20. století. Tehdy zde vyrůstají secesní a historizující vily a pensiony a rozvíjí se i ostatní výstavba. Liběchov se stává věhlasným lázeňským letoviskem a východiskem do romantické krajiny Kokořínska.⁷

Po zániku patrimoniálního zřízení v letech 1848 – 1850 se Liběchov stal součástí nově vzniklého okresu (hejtmanství) Dubá, v době nacistické okupace (1938 – 1945) náležel k tzv. Landratu Dauba a do obvodu tzv. vládního prezidenta v Ústí nad Labem a po Květnové revoluci v roce 1945 patřil opět pod politický okres dubský a v jeho rámci pod soudní okres Štětí. Od 1. února 1949 připadl do okresu Mělník a do nově utvořeného Pražského kraje. Příslušnost Liběchova k mělnickému okresu nezměnila ani druhá poválečná správní reorganizace v polovině roku 1960. Při ní byl začleněn do kraje Středočeského a v r. 2000 do nového kraje Střední Čechy.⁸

Již usnesením vlády z 21. května 1935 (dekretem č.33524-1935) byla obec Liběchov povýšena na město,⁹ tento akt byl v obci i slaven, avšak prakticky realizován nebyl. Městem byl Liběchov znovu vyhlášen až v lednu 2007.

⁵ Viz OTTOVA ENCYKLOPEDIÉ na <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/231013-collalto>. Vyhledáno dne 11.7.2008.

⁶ Viz MAŠEK Petr: Modrá krev. Praha 1999, str. 163.

⁷ Viz LIBĚCHOVSKÝ Josef: Liběchov, jeho památnosti a malebné výlety po okolí. Kladno 1901.

⁸ Viz KASTNER: op.cit.

⁹ Viz ČAREK Jiří: Městské znaky v českých zemích, heslo Liběchov. Praha 1985.

2.2 Stručné dějiny farnosti Liběchov

Význam Liběchova, jakožto správního střediska panství, jistě podtrhuje existence farního kostela sv. Havla. Ten se dokládá k roku 1352.¹⁰ Tehdy zdejší fara odvádí 18 grošů na papežském desátku. V roce 1354 tu umírá farář Radslav a na jeho místo je instalován farář Havel, přičemž obřady instalace vykonal farář z Vysoké. Roku 1363 se zde připomíná farář (magister) Martin a v roce 1379 farář Petr Vyšata. Dne 11. června 1414 umírá zdejší farář Johann, po kterém nastupuje farář Matyáš a od 13.2.1416 farář Václav. Pak je zde připomínán farář Petr, který tu působí do 18. března 1419 a v roce 1423 zde umírá farář Václav z Příbramě.¹¹

Pro následující dvoustleté období, od 1423 až do roku 1650, se o liběchovské faře dosud nenalezlo uspokojivých přímých zpráv. Jisté však je, že liběchovská obec trpěla jak za husitských bouří, tak průchodem vojsk během Třicetileté války. Hospodářsky upadla natolik, že zanikla i místní farní správa a obec byla spravována z okolních far.

Dne 16. srpna 1731 povýšil IV. litoměřický biskup Jan Adam hrabě Wratislav z Mitrowic liběchovskou lokalii na farnost. Liběchovská memorabilie zavádí pro zdejší faráře vlastní číslování, kterého se také přidržíme. Od znovuoobnovení farnosti 1731 do roku 1945 tak před námi defiluje celkem 12 farářů. Po odchodu dvanáctého liběchovského faráře v r. 1945 již nebyl žádný další ustanoven a farnost je až doposud administrována ze sousedních far.

V současnosti náleží liběchovská farnost církevní správou k vikariátu mladoboleslavskému v diecézi litoměřické, avšak administrována je ze sousední farnosti Štětí n.L. ve vikariátě litoměřickém. V období, které sleduji touto prací (1837 – 1877) však byla situace jiná.

Farnost Liběchov s příslušnými osadami měla vlastního faráře, náležela do „německého“ vikariátu úštěckého a od roku 1856¹² do „českého“ vikariátu mělnického, spadala do kraje Litoměřického, politickým okresem do Dubé a správou soudní pod okres Štětí nad Labem.

¹⁰ Viz KUČA Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha 2002, str. 423.

¹¹ Viz BERNAU Friedrich: Der politische Bezirk Dauba. Česká Lípa 1888, str. 444–445.

¹² Viz Memorabilie: str. 230.

Pouze jedna z farních osad náležela pod kraj Pražský, politický a soudní okres Mělník, totiž obec Vehlovice.

Na konci obce Liběchov, směrem k Mělníku, v tzv. Malém Liběchově se setkávaly původně hranice tří tehdejších krajů, totiž Litoměřického, Pražského a Rakovnického. Dodnes je toto místo značeno vysokým kamenným sloupem s kovovým patriarším křížem. Sloup zde byl vystavěn roku 1858 a jeho autorem je uváděn J. Richtr.¹³ Pro bezpečnost provozu byl sloup přesunut od vozovky, při níž stával, dále za příkop. Původně však na místě sloupu vítala příchozí do Liběchova socha boha Merkura, kterou sem nechal vystavět A. Veith.¹⁴

Farnost té doby a je tomu tak dosud,¹⁵ spoluvytvářejí osady:

Liběchov, spolu s místními částmi Malý Liběchov, Boží Voda a Rymář (něm. Liboch, Klein Liboch, Geweihtenbrunn, Rimay), dále Ješovice (něm. Jeschowitz), Malý Hubenov (něm. Klein Hubina), pak Tupadly, spolu s částí Kostelec (něm. Tupadl, Kosteletz či Walhalla), Želízy (něm. Schelesen) a Vehlovice (něm. Wehlowitz).¹⁶

Nesmíme zapomenout, že Liběchov této doby leží přímo na česko-německé jazykové hranici.¹⁷ Samotná obec Liběchov měla tehdy 188 domů s 1 129 obyvateli, z nichž přibližně 85 % přísluší německé a 25 % slovanské národnosti.¹⁸

¹³ Viz JANÁČEK Josef: O milníku na okraji Liběchova. Liběchov 2003. Nevydaný rukopis. Str. 2.

¹⁴ Viz SOKA Mělník – Fond rukopisů: HOFMAN Alois: Dějiny Liběchova. Nепublikovaný rukopis, str. 18. Hofman zde též poznamenává, že cituje z díla KAPPER Siegfried, KANDLER Wilhelm: Das Böhmerland. Wanderungen und Ansichten. Praha 1863, str. 70.

¹⁵ Viz Katalog litoměřické diecéze AD 1997, heslo Liběchov, str. 112.

¹⁶ Viz Catalogus: r. 1930, r. 1935 a Katalog AD 1997.

¹⁷ Viz BERNAU: op.cit., str. 339.

¹⁸ Viz tamtéž, str. 440.

3. LIBĚCHOVSKÁ FARNÍ SPRÁVA V LETECH 1837 - 1877

3.1 Veithové, majitelé panství

V roce 1801 prodal Jan Josef hrabě Pachta sv.p. z Rájova zámožnému budějovickému měšťanu panu Jakobu Veithovi liběchovské panství za 400 000 zlatých.

Jakob Veith, pán na Liběchově, na Chcebuzi, Sukoradech, Brocně a dalších, zemřel 13. května 1833 ve věku 75 let. Pohřben byl ve své liběchovské rodinné hrobce v horním kostelíčku.¹⁹ Na oslavu zemřelého patronátního pána a dobrodince sepsal P. Filip Čermák (tehdy ještě lokalista v Medonosích) českou smuteční báseň²⁰ s německým názvem „*Elegie in meiner geliebten Muttersprache zum Andenken des verstorbenen Herrn Jakob Veith.*“²¹

Antonín Veith, druhorozený syn Jakoba, zdědil po něm všechna panství. Stejně jako otec, byl také Antonín dobrodincem svých poddaných, což dokazoval především po roce 1848, kdy se spokojil s pozoruhodně nízkými náhradami za vykupování z robotních povinností. Vždyť mnohé plátce (na panstvích jiné vrchnosti) výše náhrad přímo zruinovala. Byl také štedrý podporovatel vědy a propagátorem kalobiotiky, umění „krásně žít.“ Povzbuzován nejen místními duchovními, ale i svými šlechtickými přáteli a po jejich vzoru, zřizoval na panství další školy a knihovny pro vzdělání lidu a vůbec měnil a zkrášloval celé místní životní prostředí svým všestranným budováním. I takto podporované, sílilo postupně na liběchovském zámku české vlastenecké cítění. Často pak zde, u mecenáše Veitha, pobývali učenci a umělci známých jmen.²²

¹⁹ Viz Memorabilie: str. 179.

²⁰ Čermákova báseň končí patetickým nářkem: „Ó, ó, Veitha není, Veitha není ...“

²¹ Viz JOUZA Ladislav, JOUZOVÁ Miroslava: Veithové. Mělník 2008, str. 108 a str. 116.

²² Viz HAYDN Ludwig: O rodu Veithů z Volar. In: měsíčník Hoam. Waldkirchen 1953, č. 6, str. 3 – 4. Vyhledáno dne 29.7.2008, na: <http://www.kohoutikriz.org/index.php>, (provokuje: Jihočeská vědecká knihovna 2001-2007, překlad Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš)

Příloha II.

Liběchov, panorama obce

Z archivu autora.

Jeho životnímu stylu a tím samozřejmě také Liběchovu, který byl budován jako příkladné centrum, se po tři roky věnovaly stránky časopisu Ost und West ve své příloze Für Kalobotik.²³ A také časopisy Poutník, Česká Včela, Květy, Bohemia a ke konci čtyřicátých let 19. století dokonce i brněnský Týdeník, Moravské noviny a augsburský Allgemeine Zeitung.²⁴

Patrioticky založený Veith zastával umírněný dvojjazyčný bohemismus a inspirován jistě svým přítelem B. Bolzanem usiloval o smířlivé soužití Čechů s Němci. Měl zájem o českou historii a lásku k vlasti, nikdy však nepřerostla ve vyhraněný nacionalismus. Až do svatodušních bouří byl v úzkém kontaktu s českými vlastenci. a nejenom porevoluční režim, ale jistě i Veithovy finanční a zdravotní problémy, napomohly k ochlazení těchto vztahů.²⁵

Antonín Veith se nikdy neoženil. O chod domácnosti se na liběchovském zámku starala jediná zdejší dáma, jeho sestřenice Anežka Schönbauerová. Svými výstředními zálibami, které neskrýval, ale dokonce záměrně zdůrazňoval, dráždil nejenom své příbuzné, ale i své okolní německé sousedy. Snad byl i napodobovatelem krále-mecenáše Ludvíka I. Bavorského, se kterým se znal.²⁶ Bezdětný zemřel 19. prosince 1853,²⁷ pochován v milovaném Liběchově. Svá panství odkázal nejstaršímu synu svého staršího bratra Václava, svému synovci Antonínu Ladislavu.

Antonín Ladislav Veith se narodil 23. dubna 1835 na zámku Mlázovy, ze druhého manželství svého otce Václava s Marií Ludmilou Emerikou sv.p. Deymovou ze Sřítěže. Antonín se oženil 11. února 1855 s Helenou Walburgou baronkou von Paszthory. Po svém strýci Antonínu zdědil roku 1853 panství Liběchov, Chcebuz, Brocno, Drahobuz a Snědovice.

Antonín Ladislav však již nebyl tak bohatý jako předchůdci a nemohl být tak velkorysým mecenášem jako jeho zemřelý strýc. Dosavadní polní hospodaření na panství bylo prodělečné, a proto byl do Liběchova pozván František Horský, který si již dříve od Veithů

²³ Časopis byl vydáván za účelem sblížení české a německé kultury.

²⁴ Viz LORENZOVÁ Helena: Hra na krásný život, Estetika v českých zemích mezi lety 1760 – 1860. Praha 2005, str. 167.

²⁵ Viz JOUZA: op.cit., str. 126 - 127.

²⁶ Viz LORENZOVÁ: op.cit., str. 170.

²⁷ Viz Memorabilie: str. 223.

Příloha III.

Podobizny Antonína Ladislava Veitha

Z archivu autora.

Portrét v mládí - maloval nejspíše Antonín Machek.

Portrét ve stáří - maloval Josef Navrátil.

zakoupil panství Kolín. Horský pak během čtrnácti dnů učil místní své metodě trojpolního hospodaření a správnému hnojení.²⁸

Veithovou velkou vášní, která také mimo jiné napomohla jeho dalšímu úpadku, byl chov koní a zvláště pak dostihy.²⁹ Např. ještě roku 1873, již silně zadlužen, choval na svém panství v Černovicích již jen (!) 40 dostihových koní.³⁰ A třeba za hříbě, které se mu zalíbilo, dokázal utratit i 4 000 zlatých! Podle svého šlechtického vzoru, hraběte Oktaviána Kinského, vystavěl si při liběchovském zámku nádhernou konírnu, přičemž vlastní chov a volný výběh měli koně v tupadelské oboře.³¹

Agenda zdejšího panství se vedla v němčině, ale Veith sám česky uměl. Na česky položenou otázku také česky odpovídal. Ředitelem panství byl Čech (národností i příjmením) a také úředníci byli povětšinou Češi. Sloužící a čeledí byli spíše Němci. Po vzoru svého strýce se na svých panstvích snažil o česko-německé porozumění, což dokonce v Liběchově vrcholilo slavností sbratření Čechů s Němci dne 21. června 1869. Veith se cítil Čechem až do konce svého života. Dokladem je jeho odmítnutí pozvání na sraz rodáků do Liběchova v roce 1911, který tehdy pořádali Němci. Odmítl s odpovědí „až do hrobu chci zůstat věren českému národu.“³²

Roku 1869 byl Antonín Ladislav Veith povýšen papežem Piem IX. do šlechtického stavu římských hrabat, s titulem "comes romanus".³³ O dva roky později mu byl tento titul na základě papežského breve z 31. března 1871 uznán dědičným a dokonce rozšířen na všechny mužské potomky.

Protože šlo o titul udělený občanu Rakousko-Uherska cizím státním suverénem (papežem), musel Veith žádat císaře o konfirmaci. Žádal několikrát, ale přes veškeré zásluhy této rodiny o hospodářský rozkvět, nebyl mu hraběcí titul na území monarchie uznán (konfirmován) a jeho užívání mu bylo zakázáno. Až výnosem c.k. ministerstva vnitra ze dne 9. srpna 1890 se povolovalo právo na oslovení „Anton Veith, comes romanus“.

²⁸ Viz JOUZA: op.cit., str. 140 – 141.

²⁹ Viz ČONDL Adolf: Liběchov a okolí. Liběchov 1930, str. 16.

³⁰ Viz JOUZA: op.cit., str. 144.

³¹ Viz tamtéž, str. 141 – 142.

³² Viz tamtéž, str. 140.

³³ Viz Memorabilie: str. 262.

Zároveň mu však bylo zakázáno užívat erb a užíval-li by jména „Conte von Veith“ bylo mu hroženo soudem za neoprávněné užívání titulu.³⁴

V červnu roku 1872 pan Antonín Ladislav comes romanus Veith odprodal liběchovské panství knížeti Emmanuelu von Collalto von St. Salvatore, čímž se skončila slavná éra Veithů na Liběchově.³⁵

3.2 Farář P. Filip ČERMÁK – Tuchoměřický

P. Filip Čermák se narodil 7. května 1798 v Tuchoměřicích na Rakovnicku. Kněžské svěcení přijal 10. srpna 1825.³⁶

Ihned po svém vysvěcení byl poslán jako kooperátor do Chlumína (něm. Klomin). Nahlédneme-li v chlumínské memorábilií stranu 36, najdeme zde zápis, že 8. srpna 1825 zemřel zdejší farář Josef Podhajský a farnost načas administruje farář Karel Hollý z Obříství a „*cooperator intermysticus fuit R.D. Philippus Čermak tunc Neomista, cujus parentes degunt in territoris Zatworae cauponam possidentes.*“³⁷ Jak dlouho zde skutečně působil nevíme, ale nový farář Josef Donát Krejčí je do Chlumína potvrzen až 24. ledna 1826.³⁸

Odtud Čermák odchází co kaplan do farnosti Sedlec u Karlových Varů (něm. Zettlitz bei Karlsbad). Zde působí dva a půl roku, když je ustanoven kaplanem lokalie v Medonosích, kde se roku 1835 stává jako lokalista osobním farářem.³⁹

V roce 1837 přichází do Medonos jako nový lokalista dosavadní, pro nemoc právě pensionovaný liběchovský kaplan P. Vinzenz Kubath⁴⁰ (ale ihned je zde zastupován

³⁴ Viz ŽUPANIČ Jan: Nová šlechta rakouského císařství, Praha 2006. Str. 118 – 119.

³⁵ Viz Memorabilie: str. 264 – 265.

³⁶ Viz BA Litoměřice - Cacl 1833.

³⁷ SOka Mělník – Fond Fara Chlumín: Liber memorabilium Ecclesiae at Parochiae Klominensis Thomus II., str.36.

³⁸ Tamtéž, str. 37.

³⁹ Viz BA Litoměřice - Cacl 1836.

⁴⁰ Viz Memorabilie: str. 258.

Příloha IV.

Podobizna faráře Filipa ČERMÁKA - Tuchoměřického

Z archivu autora.

současným liběchovským kaplanem P. Felixem Hellerem) a Filip Čermák se stává novým liběchovským farářem.⁴¹

Sedmý liběchovský farář P. Filip Čermák zapisuje do zdejší memorabilie německy nejprve zprávu o úmrtí a pohřbu svého předchůdce a pak činí zápis o sobě.

Do Liběchova přišel ve středu 13. prosince 1837, přesně tři měsíce po úmrtí předchůdce, poté, co byl 2,5 roku kaplanem v Sedlci u Karlových Varů a následně 8 let a 8 měsíců jako lokalista a osobní farář v sousedních Medonosích. Na uvolněné místo liběchovského faráře byl presentován majitelem panství Antonínem Veithem. Tato presentace byla dne 14. prosince 1837 litoměřickou konsistoří confirmována.⁴²

S majitelem liběchovského panství Antonínem Veithem započal farář Čermák ihned plodnou spolupráci. Získal si jeho důvěru a přízeň a dovedl je využít ve prospěch národa a obce. Byl to on, kdo Veithovi vnukl myšlenku budování tupadelského Slavína.⁴³ Jeho přičiněním také Veith v Liběchově zakládá a podporuje českou školu.⁴⁴ Byl to on, kdo Veitha upozornil na mladého zámeckého kuchaře Václava Levého, nadaného řezbáře.⁴⁵ A na Čermákovu přímělu je Levý dán do učení pražskému sochaři Františku Linnovi.⁴⁶

Pod vlivem romantismu přidává si také Čermák ke svému příjmení přídomek, Tuchoměřický - podle svého rodiště. Jako oddaný vlastenec se na základě výzvy litoměřického biskupa Hilleho stává nadšeným širitelem česky tištěného časopisu Blahověst.⁴⁷ Je také přispívajícím členem Musea království českého, zakládajícím členem Svatoboru, kterému později svým podstatným finančním odkazem umožňuje vybudovat fond, z něhož byla udělována peněžní odměna tvůrcům za původní české dílo v oblasti krásné i vědecké literatury.⁴⁸ Stává se členem Dědictví Svatojánského,⁴⁹ členem Dědictví sv. Prokopa,

⁴¹ Ottův slovník naučný uvádí chybná data Čermákova působení v Medonosích a Liběchově. Zcela pomíjí jeho kaplanské působení v Sedlci.

⁴² Viz Memorabilie: str. 181 – 182.

⁴³ Viz ČONDL: op.cit., str. 37 – 38.

⁴⁴ Viz tamtéž, str. 39.

⁴⁵ Viz OTTO J.: Ottův slovník naučný. Díl 6, Praha 1893. Str. 597.

⁴⁶ Viz ČONDL: op.cit., str. 27 -28.

⁴⁷ Viz Memorabilie: str. 210 – 213.

⁴⁸ Viz OTTO J.: op.cit., str. 597.

⁴⁹ Viz ČENSKÝ F.: in Světozor, Praha 7.11.1879, str. 538.

členem Dědictví sv. Cyrila a Metoda,⁵⁰ členem Jednoty pro dostavbu Svatovítské katedrály v Praze,⁵¹ členem Matice české⁵² a nakonec i členem Křesťanské akademie v Praze.⁵³

Ne jako čestný, ale jako skutečně přispívající člen uvedených organizací se významně podílí především na mnoha vydání kvalitních českých knih.

Sám byl však literárně činný jen poskrovnu, až v časopisu Živa uveřejnil v roce 1854 postupně svou významnou stat' „O pěstování vína v Čechách.“ Finančně se také například podílel na vybudování Jungmannova pomníku v Praze a na mnohých dalších národních akcích.⁵⁴

Farář Čermák znal češtinu velmi dobře. Avšak do farní memorabilie, jakožto knihy úřední, zapisoval veškeré údaje německy. A to od svého příchodu do Liběchova v roce 1837 až do roku 1854 včetně. Jeho německý rukopis svědčí o zkušené vypsané ruce a je jen těžce čitelný.⁵⁵ Teprve zápis za rok 1855 píše do memorabilie zcela česky a česky pak zapisuje i nadále. Jeho český rukopis je úhlednější, dá se říci, že je psaný pomaleji, přesto však rukou jistou.⁵⁶ Od roku 1850 byly také v kostele zavedeny jeho pravidelné ranní české exhorty.⁵⁷

Jako pravý cestovatel se Čermák projevuje také v popisech tří svých zahraničních cest.

První popisovanou zahraniční cestu koná v roce 1855 a při té příležitosti do memorabilie zapisuje: *„A strany mé osoby snad nebude vnehod, an zde udám cestu, jakou jsem toho roku v měsíci srpnu konal. V neděli dne 5. srpna po ranich službách božích vyjel jsem s mým přítelem Paterem Emanuelem Vidímským administrátorem u S.Kajetana v Praze železnici do ciziny. Navštívil jsem Drážd'any, Lipsko, Veimary, Gisen, Frankobrody, Mohuč, Wiesbadeny, Heidelberg, Karlsruhe, Badenbaden, Kóh, Strasborg, Lineville, Nanci, a konečně Paříž (...) 20. srpna jsem opět přibyl do Liběchova.“*⁵⁸

⁵⁰ Viz BA Litoměřice - Cacl 1868.

⁵¹ Viz BA Litoměřice - Cacl 1875.

⁵² Viz BA Litoměřice - Cacl 1876.

⁵³ Viz BA Litoměřice - Cacl 1877.

⁵⁴ Viz OTTO J.: Ottův slovník naučný. Díl 6, Praha 1893. Str. 597.

⁵⁵ Viz Memorabilie: str. 181 – 229.

⁵⁶ Viz tamtéž, str. 229 – 264.

⁵⁷ Viz tamtéž, str. 259.

⁵⁸ Tamtéž, str. 230

Druhou cestu koná po pěti letech v roce 1860 a po svém návratu zapisuje do memorabilie: „V neděli dne 8. července nastoupil jsem cestu přes Moravu do Polska. Dne 9. přibyl jsem po železnici do Brna ubytovav se v klášteře S. Tomáše u Důst. prelata Napa, v kdež konventu žije věhlásný Klacel. Zdet jsem se seznámil stemi nejznamenitějšími osoby jakych Morava svými nazívá (...) 13=teho v noci dorazil jsem po železnici do Krakova (...) Odtud jsem navštívil Viličku (...) a nato v neděli ráno odebral jsem se odtud do Kalvárye (...) Vraceje se zpět navštívil jsem pověstný Velehrad, kdežto jsem u oltáře svatých našich apoštolů Ciryly a Metoděje mši svatou sloužil. Ve čtvrtek dne 21. července navštívil jsem Lednici, nejznamenitější to lesní sad v celé Moravy (...) Odtud pak jsem se v sobotu opět dostal do Libichova.“⁵⁹

A za tři roky nato koná v roce 1863 třetí zahraniční cestu, o které do memorabilie zapisuje, oproti svým předchozím popisům, jen zcela krátce: „V sobotu 11. července nastoupil jsem cestu přes Draždany, Berlin a Hamburg do Helkolandu;⁶⁰ na moři mezi Kukspaferem⁶¹ a Helkolandem přepadla nás cestující na počet asi 80, hrozná bouře, trvající od 12 spoledne až do ½ 10 navečer kde jsme pak na ostruvek dorazili.“⁶²

Osobní kontakty udržoval farář Čermák s mnohými váženými a významnými českými i německými osobnostmi své doby. Vlastenecky se snažil ovlivnit i mladou generaci bohoslovců a studentů, které k sobě zval a rád je vítal na své liběchovské faře i na část prázdnin.⁶³ Později se nejspíše z mnohých takových bohoslovců „rekrutovali“ i jeho zdejší kaplani, se kterými udržoval přátelství a o které se staral s otcovskou láskou, jak dosvědčují zápisy v memorabilii. Mezi známé osobnosti, které za Čermákova působení pobývaly u něj na liběchovské faře, patří například Vojtěch a Ferdinand Náprstkové, Josef Václav Frič, František Ladislav Rieger a s velkou pravděpodobností také Josef Kajetán Tyl.⁶⁴

⁵⁹ Memorabilie: str. 233 – 235.

⁶⁰ Jde o Helgoland, ostrov v Severním moři. V minulosti byl součástí Dánska a Velké Británie, od roku 1890 patří Německu. V severní části ostrova se nachází kostel Sv. Mikuláše, jehož vnitřní zařízení pochází částečně ještě z původního ostrovního kostela. Kostel je návštěvníkům zpřístupněn. V dolní části ostrova v blízkosti přístavu se nachází vodárna, která z mořské vody vyrábí vodu pitnou.

⁶¹ Jde o přístav Cuxhaven, ze kterého se vyplouvá na ostrov Helgoland.

⁶² Memorabilie: str. 239.

⁶³ Viz ČENSKÝ: op.cit., str. 538.

⁶⁴ Viz JOUZA: op.cit., str. 114 - 115.

Také vzájemné přátelství mezi rodinou Veithovou a farářem Čermákem lze doložit různými zápisy memorabilie. Vypovídá o tom celé jejich společné dílo, které vykonali nejen v liběchovské farnosti, ale na celém veithovském panství. O tomto silném vztahu nakonec vypovídá i stav zápisů v memorabilii, z let 1872 a 1873. V počátku roku 1872 bylo liběchovské panství prodáno a Antonín Veith s chotí Walburgou se v červenci společně rozloučili s farářem. Vše napovídá tomu, že odchod rodiny Veithovy stárnoucího faráře Čermáka zasáhl natolik silně a bolestně, že ztratil jakoukoliv sílu dále pokračovat, uzavřel se a vše pomalu opouštěl. Do memorabilie totiž v roce 1872 nezapsal vůbec nic. Teprve až v lednu 1874 zpětně doplnil za uplynulé dva roky statistiku, a to zcela heslovitým zápisem „bylo oddáno, narozeno a pohřbeno“ s uvedením počtu osob. A až nyní, po dvou letech, se také rozhodl k zaznamenání bolestného rozloučení.

Píše zřetelně nerad, až na konec stránky: *„Roku 1872 z jara prodal p. Antonín Veith (...) odkazany statek Liběchovský (...) a 31. července bylo vše odevzdáno a p. Antonín comes Veith a jeho šlechtná paní manželka Valburga odtud se vystěhovali. Byl to pro mne ten nejsmutnější pocit jakého jsem se zde dožil. Antonín nenechal ten bol tak zjevně čelit, ale pohled na ubohou paní Veithovou byl až strašný.“*⁶⁵ Stojí za povšimnutí, že v poslední větě upouští od běžných zdvořilostních frází, jako např. pan patron, nebo vysokorodý či comes, ale označuje jen prostě a přátelsky „Antonín.“ S ohledem na tehdejší dobu a poměrně upjaté zvyky, je to dalším důkazem velké blízkosti dvou přátel. A je to také zcela poslední Čermákův zápis v memorabilii. Přesto, že nebyl nemocen, další zápisy již neučinil.

Stáří se projevuje až na jeho písmu v ohláškách, které si vést musel. Od 1. neděle adventní roku 1875 však již Čermák nezapisuje ani ohlášky, ale vede je jeho kaplan.⁶⁶

Ještě v roce 1873 je jmenován osobním děkanem⁶⁷ a roku 1875, o slavnosti Nanebevzetí Panny Marie, slaví farnost 50 let jeho kněžství⁶⁸ (v katalogu litoměřické diecéze je veden jako kněz-jubilant).⁶⁹ Zápisy v memorabilii za roky 1873 - 1877 však provedl dodatečně až osmý liběchovský farář Alois Albert, Čermákův nástupce.

⁶⁵ Memorabilie: str. 264.

⁶⁶ Viz SOKA Mělník - Fond Fara Liběchov: Soubor ohlášek 1875.

⁶⁷ Viz BA Litoměřice - Cacl r. 1874.

⁶⁸ Viz Memorabilie: str. 265.

⁶⁹ Viz BA Litoměřice - Cacl r. 1877.

O jeho smrti v roce 1877 nový farář Albert německy poznamenává: „Dne 24. června zemřel sešlostí stářím důstojný pan farář, osobní děkan a kněz-jubilant Filip Čermák v 79 letech svého života. Jeho pohřbu se také zúčastnilo 21 kněží, 2 mělnické společnosti, deputace Svatoboru a Hlaholu.“⁷⁰ Deputaci Svatoboru tvořili: Dr. Rieger., Dr. Emler a Dr. Šír. A dostavili se i další přátelé: Vojtěch Náprstek, hrabě Kaunic a kapelník Mayer. Čermákova rakev byla vykropena (nejspíše na faře) Paterem Králem z Lužce a pak byla nesena do kostela. Při zádušní mši pak držel českou a německou řeč P. Antonín Moucha, farář z Vysoké. Na hřbitově zapívali pražští a mělničtí pěvci.⁷¹

V souvislosti s Čermákovým úmrtím se opravdu nečekaná zmínka nachází v memorabilii farnosti Chlumín. Sem zdejší farář zapisuje, že zemřel liběchovský farář Čermák, „spoluzakladatel musea českého, Matice Svatoboru, spolku pro dostavění chrámu sv. Víta na hradě pražském, přispívající a dopisující člen mnoha užitečných a učených spolků, narozený v Tuchoměřicích 7.5.1798, na kněžství vysvěcený 1825 v čase když rodiče jeho Václav a Anna, hospodařili na hospodě zátvorské, kterouž zdědila sestra jeho Filipina vdaná Hájková (matr. Zatvor D. p.7). Po vysvěcení svém a po smrti zdejšího faráře Podhajského (viz pag 36 této knihy) byl zde za administrace kooperatorem prozatímním. Časopis pol. Pokrok o něm píše, že jsa znám s Jungmannem a Palackým v tom úmyslu dal se na kněžství, aby uspořováním peněz mohl podporovati národnost a literaturu českou a i skutečně věnoval Svatoboru 10 000 zl. a jiných 7.000 zl. jiným vlasteneckým účelům. Na pomník Palackého 1 000 zl.“⁷²

Své skutečné české vlastenecké smýšlení odkryl P. Filip Čermák okolnímu světu až dva roky po své smrti, kdy bylo možno číst následující řádky uveřejněné ve Světozoru:

„Slavný výbore „Svatobora“! Odevzdávaje skrze ruce vážených přátel svých pp. Palackého a Riegra, jež jsem co muže důvěry zvolil za plnomocníky pro uvedení v činnost literárního základu mého, „Zřízení“⁷³ kteréž mu dáti sobě přeji, přikládám tuto několik prostých slov(...) budiž to jako poslední pozdrav můj krajanům mým a zejména spisovatelům českým, jejichž snahy jsem od mládí svého sledoval i s upřímným účastenstvím,

⁷⁰ Memorabilie: str. 265.

⁷¹ Viz SOKA Mělník – Fond rukopisů: HOFMAN: op.cit., str. 56.

⁷² SOKA Mělník – Fond Fara Chlumín: Liber memorabilium, str.167.

⁷³ Z tohoto „Zřízení“ pak byla Svatoborem udělována „Cena Filipa Čermáka Tuchoměřického,“ kterou napříkladem roku 1926 obdržel spisovatel A.C.NOR (vl. jménem Josef Kaván) za knihu Bürkental. Kniha napsaná roku 1925 se v roce 2003 dočkala již třináctého vydání. Stejného roku (1926) pak obdržel i mimořádnou Státní cenu za svou druhou knihu Rozvrat rodiny Kýrů, které se v roce 1968 dostalo šestého vydání.

s mnohou žalostí nad obtížemi jich zápasu (...) Již r. 1817 bylo mi přáno poznati osobně první buditele a přední výtečníky mladé literatury naší, zejména Jungmanna, dra. Presla, a seznámiti se s mladším sborem dělníků na poli literárním, tak dlouho ladem leževším a tehda znova orbě odevzdaném. Byli to Hanka, Linda, Klicpera, Chmela, Veverka, Hybl a j., tehdáže namnoze ještě studující jako já sám. I vídával jsem, kterak horlivě všickni vedle povinnosti povolání svého věnují čas a úsilovnou práci svou literatuře naší a probuzení a vzdělání našeho národa, nemajíce z toho nižádného zisku (...) I ustanovil jsem se na tom vstoupiti ve stav kněžský, kdežto netoliko sám skrovnými silami svými mohl jsem pracovati na mravním a duševním vzdělání lidu našeho (...) Bůh požehnal snaze mé a rozmnožil i leta věku mého, tak že jsem nastřádal od oné doby až do nynějška, tedy za 40 let, 10.000 zlatých r.č., kteréž jsem složil do rukou dra. Riegra, aby je „Svatoboru“ odevzdal (...) Nechtěl jsem, aby za živa jmeno mé bylo po novinách roznešeno; až pak mne Bůh odtud odvolá, přeji si, aby tato slova moje byla dána do veřejnosti, nikoli pro marnou chloubu, alebrž aby si ten neb onen vzal naučení – že vytrvalostí a pilným sestředěním sil i menších dají se provesti věci dosti značné a že i tichým působením bez hluku může se vyvesti skutek národu užitečný (...) Dáno v Liběchově, dne 1. května 1865. Filip Čermák, farář v Liběchově.⁷⁴

Liběchovský farář a osobní děkan Filip Čermák - Tuchoměřický je pohřben na levé straně liběchovského hřbitova. Jeho hrob je zdoben velkým, asi 6 metrů vysokým, vše převyšujícím pomníkem ve tvaru mohutného kříže z pískovce. Pomník byl vystavěn nákladem Svatoboru.⁷⁵ Vytesal jej pražský kameník Uzel, podle návrhu prof. Patzolda. V prostřed kříže je osazena deska z bílého mramoru s nápisem: Filip Čermák Tuchoměřický, děkan liběchovský, národovec veleobětavý. A data jeho narození a úmrtí. Kříž završuje bronzová plastika tří, z horního břevna vzhůru rostoucích rukou, které spolu pevně svírají obruč. Ony tři ruce jsou znakem Svatoboru a symbolizují ideové spojení členů a příznivců ve třech oblastech: pomoc, osvěta a paměť.

Tento pomník byl převzat a na liběchovském hřbitově požehnán novým zdejším farářem A. Albertem dne 23. září 1883. K této slavnosti a zároveň tryzně za Čermáka, přijeli z Prahy prof. Krejčí, F.L. Studnička, Emler a Kalousek, oba bratři Náprstkové, hrabě Dr. Václav Kaunic, litograf Farský, Dr. Rieger a další. Liběchov byl vyzdoben červenobílými prapory zemských barev. Při vjezdu do obce vítala příchozí slavobrána a druhá zdobila

⁷⁴ ČERMÁK Filip: in Světozor, Praha 17. 10. 1879, str. 497 - 498.

⁷⁵ Viz ČONDL: op.cit., str. 38.

Příloha V.

Liběchov, Čermákův hrob na místním hřbitově

Foto autor.

Příloha VI.

Liběchov, tzv. Čermákova vížka ve vinicích

Foto autor.

zámeckou bránu. Ve farním kostele byla sloužena zádušní bohoslužba, s provedením vokální mše od Führera. Následovalo žehnání pomníku na hřbitově, kde také Rieger držel slavnostní projev česky i německy. Pro tuto událost zaslali své telegramy např. Svatopluk Čech, hr. Veith, Turnovský. Po slavnosti se účastníci přesunuli do hostince „U Boží Vody,“ kde byla pro 63 hostí připravena slavnostní tabule.⁷⁶

3.3 Liběchovští kaplaní a výpomocní duchovní

Na veškerou zdejší duchovenskou činnost jediný kněz nestačil, proto bylo u liběchovské fary založeno také kaplanské místo a to fundací již v roce 1769.⁷⁷ S velkou pravděpodobností si farář Čermák své kaplany určitým způsobem vybíral, tedy alespoň ty, kteří byli na liběchovskou faru umístěni jako novosvěčenci. Vždyť často u něj své vakace trávili studenti a vlastenecky nadšení bohoslovci, které svým jednáním přitahoval a jako silná osobnost ovlivňoval na celý jejich další život.⁷⁸

A že o práci ve zdejší farnosti nebylo nouze a že srdce faráře bylo citlivé a otevřené, lze doložit i tím, že na svou faru přijímá „na dožití“ pensionované kněze-důchodce, přičemž mnohým posluhoval až do jejich posledního dechu.

Zde je třeba připomenout, že farář i fundační kaplan měli své základní (zde opravdu skromné) příjmy zajištěny patronátní fundací. Byl-li však na faru přijat další kaplan či kněz-pensista, musel být vydržován z vlastního Čermákova příjmu. A známe-li Čermákovo celoživotní usilování o skromnost a spořivost za účelem vyzískání finančních prostředků pro pomoc českým spisovatelům,⁷⁹ byla pro něj výživa a starání se o kohokoliv dalšího značnou obětí.

⁷⁶ Viz SOKA Mělník – Fond rukopisů: HOFMAN: op.cit., str. 56.

⁷⁷ Viz Memorabilie: str. 49.

⁷⁸ Viz ČENSKÝ: op.cit., str.538.

⁷⁹ Viz ČERMÁK: op.cit., str. 497 - 498.

Před příchodem faráře Čermáka je liběchovským kaplanem P. Vincenc Kubath, který sem přišel v polovině roku 1835 ze Chcebuze, kde byl od roku 1827 fundačním kaplanem. Čermák o něm do memorabilie zapisuje: „*Nemec sydce, ale nemec svědomitý; tento kněz vši sylou se oto uímal, aby mohl i čechům přispívati, ano jeho přičinenim byly ve Vehlovic česká škola založena.*“⁸⁰ Pro svou nemoc byl pensionován a v roce 1838 ustanoven administrátorem v Medonosích.⁸¹ Zde se stal lokalistou a později prvofarářem. V roce 1858 byl poslán do Robče, kde po roce a půl zemřel.⁸²

Od června 1837, po pensionování P. V. Kubatha, je kaplanské místo obsazeno P. Felixem Hellerem. Narodil se v nedaleké Vrbici u Vetlé. Když v Liběchově zemřel farář Pabel, stal se na potřebný čas právě Heller zdejším administrátorem. Po nástupu Čermáka vypomáhal po určitý čas se správou lokalie v Medonosích nemocnému Kubathovi. Katalog (Catalogus cleri) pro rok 1839 jej však uvádí jako kaplana v Liběchově.⁸³ Farář Čermák o něm do memorabilie zapsal: „*čechoněmec, člověk dobrého srdce, ale velmi otevřený, jak se říká: bez politiky.*“⁸⁴ Z Liběchova odchází 17. srpna 1845, když byl ustanoven zámeckým kaplanem na zámku Stránov.⁸⁵ Zámek vlastnila Veithova sestra Teresie, provdaná von Neupauerová.

Během roku 1842 přichází na liběchovskou faru P. František Raubach, pensionovaný lokalista z Deštné. Narodil se 26. dubna 1775 v Semilech a kněžské svěcení přijal 8. září 1805 v litoměřické katedrále.⁸⁶ Zanedlouho po svém příchodu však v Liběchově umírá 16. května 1843.⁸⁷

Od října 1845 je zde kaplanem Alois Fischer narozený v Teplicích 7. srpna 1820, vysvěcený 25. července 1845 v Litoměřicích.⁸⁸ Roku 1851 je uváděn jako kaplan v Robči.⁸⁹

Čermák o něm zapisuje: „*němec, jak se říká kovaný, ostně kněz výborný a velmi schopný. Rok 1848 jako všechny němce, tudy i jeho pobouřil. Byl zde až do srpna 1851 na to se dostal*

⁸⁰ Memorabilie: str. 258.

⁸¹ Viz BA Litoměřice - Cacl 1839.

⁸² Viz Memorabilie: str. 258.

⁸³ Viz BA Litoměřice - Cacl 1839.

⁸⁴ Memorabilie: str. 258.

⁸⁵ Viz BA Litoměřice - Cacl 1846.

⁸⁶ Viz BA Litoměřice - Cacl 1843.

⁸⁷ Viz BA Litoměřice - Cacl 1844.

⁸⁸ Viz BA Litoměřice - Cacl 1846.

⁸⁹ Viz BA Litoměřice - Cacl 1852.

*do Hrobiče opět za kaplana, an zde utraquisty nevyhnutelně třeba bylo; a po roce někám k Teplici, později do Rostok za faráře, kde po krátkém čase zemřel.*⁹⁰

Zároveň zde také od roku 1845 pobývá pensista P. František Nesvadba, narozený 27. června 1812 ve Stanově a vysvěcený 3. září 1836.⁹¹ V roce 1844 byl kaplanem v Mnichově Hradišti, pak následovalo kaplanské místo ve Chcebuzi a jako pensista dožívá v Liběchově.

V srpnu 1850 sem jako kaplan nastoupil P. Josef Richter, rodák ze sousedních Počeplic, kde se narodil 19. května 1819. Vysvěcen byl v Litoměřicích 25. července 1844.⁹² Vzhledem k tomu, že ihned po svém vysvěcení byl pensionován, usuzuji na jeho špatný zdravotní stav. Jako novokněz - pensista působí nejprve na litoměřickém městském děkanství u Všech svatých a přichází do Liběchova. Odtud dne 1. prosince 1853 odchází na panství Mlázovy (u Českých Budějovic), které patřilo Veithově sestře Marii, provdané von Kleist. Roku 1857 přichází do Medonos a od roku 1859 (po smrti Kubatha) je farářem na Robči, kde později jako osobní děkan dne 3. května 1890 umírá.⁹³

Farář Čermák o něm do liběchovské memorabilie zapsal: *„nemoc ale tak mocen českého jazyka že ho každý za rodilého čecha pokládal. Kněz to vyborný a velmi přičinlivý. On tomu nejvíce přispěl, že se tu uvedly při raní české exhorty neustále. On se ujal všech škol velmi pilně a nejvíce Vehlovské.*⁹⁴

Od října 1854 působí v Liběchově kaplan Antonín Zajíček. Narodil se 27. dubna 1825 v Krchlebech a vysvěcen byl v Litoměřicích 4. července 1848.⁹⁵ Od 1. října 1852 působil jako kaplan v Nymburku, pak v Držkově a od 1. října 1854 nastupuje do Liběchova. Farář Čermák jej v memorabilii označuje za horlivého kněze a Čecha.⁹⁶ V roce 1857 dočasně administruje Medonosy, protože zdejší P. Kubath je poslán jako farář do Robče (kde 6. 2. 1859 umírá). Po tuto dobu je liběchovské kaplanské místo neobsazeno.⁹⁷ Když pak patron Veith presentuje do Medonos P. J. Richtera - Počeplického, vrací se roku 1857

⁹⁰ Memorabilie: str. 259.

⁹¹ Viz BA Litoměřice - Cacl 1846.

⁹² Viz BA Litoměřice - Cacl 1851.

⁹³ Viz BA Litoměřice - Cacl 1891.

⁹⁴ Memorabilie: str. 259.

⁹⁵ Viz BA Litoměřice - Cacl 1855.

⁹⁶ Viz Memorabilie: str. 259.

⁹⁷ Viz BA Litoměřice - Cacl 1857.

Zajíček do Liběchova⁹⁸ a až v roce 1860 je veden jako kaplan ve Chcebuzi.⁹⁹ Později je tam ustanoven farářem.

Koncem září 1859 přichází do Liběchova kaplan Antonín Husák. Pochází z blízkých podřipských Ledčic, kde se narodil 21. srpna 1819. Kněžské svěcení přijal 29. července 1845.¹⁰⁰ V roce 1858 je veden jako kooperátor v Církvici u Ústí n. Lab.,¹⁰¹ odtud přichází do Liběchova. Farář Čermák o něm do memorabilie zapsal: „*upřimný vlastenec, člověk schopný ale nedosti rozvážlivý. Ten ubohý byl prv kaplanem v Kvilicích, a anu roku 1848 se jaksí do politických zaležitostí zabředl, byl na 18 let ku vězení na Kufstein odsouzen a an tam strávil 8¹/₂ roku, amnestovan. Pobyl zde až do konce října 1866 odebral se do Doubí pak do Prahy.*“¹⁰² V roce 1867 je uváděn jako kooperátor ve farnosti Hlavice, nedaleko Českého Dubu.¹⁰³

V listopadu 1866 přichází na zdejší kaplanství P. František Pek. Narodil se 4. října 1842 ve Mšeně a vysvěcen byl v Litoměřicích 29. června 1866. Hned po vysvěcení je poslán na kaplanské místo do Liběchova.¹⁰⁴ Pro své vychovatelské schopnosti se stal roku 1868 liběchovským zámeckým kaplanem a vychovatelem dětí Antonína Veitha. Katalog jej uvádí ve funkci moderátora domu A.Veitha v Liběchově a jako člena dědictví Svatoprokopského.¹⁰⁵ Měl o 11 let staršího bratra Josefa Peka (*5.1.1831), který jako emeritní katecheta působil také ve funkci moderátora domu u prince Lobkowicze v sousedních Dolních Bečkovcích.

Na uvolněné kaplanství nastupuje P. Jan Červenka. Narodil se 7. ledna 1841 v Plzni, vysvěcen byl v Litoměřicích 15. července 1868¹⁰⁶ a jako novokněz přichází do Liběchova 11. listopadu.¹⁰⁷ V Liběchově 1. června 1871 umírá a farář Čermák o něm do memorabilie zaznamenává: „*V tomto roce 1. Juní zemřel zde zdejší p.t. kaplan Jan Červenka po dlouhé*

⁹⁸ Viz BA Litoměřice - Cacl 1858

⁹⁹ Viz BA Litoměřice - Cacl 1861.

¹⁰⁰ Viz BA Litoměřice - Cacl 1860.

¹⁰¹ Viz BA Litoměřice - Cacl 1859.

¹⁰² Memorabilie: str. 259 – 260.

¹⁰³ Viz BA Litoměřice - Cacl 1867.

¹⁰⁴ Viz tamtéž.

¹⁰⁵ Viz BA Litoměřice - Cacl 1869.

¹⁰⁶ Viz BA Litoměřice - Cacl 1870.

¹⁰⁷ Viz Memorabilie: str. 260

*nemocí jakou si přitahl při sklouzání na sankách velkým se udeřením do kolena a do hlavy, byv teprv 29 let stár.*¹⁰⁸

V roce 1871 přichází do Liběchova kaplan Josef Ferkl, který se dne 27. dubna 1825 narodil v obci Kočnevice. Kněžské svěcení obdržel 25. července 1856.¹⁰⁹ Prvním místem bylo kaplanství na Horní Vidimi, pak od roku 1861 v Lysé nad Labem a v letech 1863 - 1871 působil ve Chcebuzi. V Liběchově pracoval tři roky a roku 1874 je poslán do Medonos, kde uváděn již jako farář.¹¹⁰ Po patnáctileté službě v Medonosích umírá 9. prosince 1889. Byl členem Dědictví Svatojanského.¹¹¹

Posledním kaplanem u faráře Čermáka se roku 1874 stává P. Franz Reymann. Narodil se 17. ledna 1845 v Třebouticích u Litoměřic a kněžské svěcení mu je uděleno v Litoměřicích 23. července 1870.¹¹² Prvně působí jako 3. kaplan na arciděkanství v Ústí nad Labem. Roku 1872 je již v Ústí 2. kaplanem a katechetou a roku 1873 je veden jako kaplan v Čížkovicích. Po příchodu do Liběchova se stává členem pražské Křesťanské akademie.¹¹³ A katalogem z roku 1879 je uváděn již jako kaplan v Hoštce.¹¹⁴

¹⁰⁸ Memorabilie: str. 263.

¹⁰⁹ Viz BA Litoměřice - Cacl 1872.

¹¹⁰ Viz BA Litoměřice - Cacl 1875.

¹¹¹ Viz BA Litoměřice - Cacl 1890.

¹¹² Viz BA Litoměřice - Cacl 1875.

¹¹³ Viz BA Litoměřice - Cacl 1877.

¹¹⁴ Viz BA Litoměřice - Cacl 1879.

4. FARNÍ ŽIVOT V LETECH 1837 – 1877

4.1 Dění ve farnosti (1837 – 1877)

Podle zápisu liběchovské memorabilie farníci v Medonosech Čermákova odchodu velmi želeli. Zatímním administrátorem se u nich stal dosavadní liběchovský kaplan P. Felix Heller. Obřady instalace nového liběchovského faráře proběhly při ranní mši o 4. neděli adventní dne 24. prosince 1837, tedy na Štědrý den. Instalační obřady vedl mělnický vikář Franz Böhm.¹¹⁵ Přesto, že celý tento den bylo opravdu velmi špatné počasí, přišli nového faráře do Liběchova uvítat všichni sousední kněží. Farář Čermák uvádí v memorabilii jejich výčet:

„ (...) z Dubé pan děkan Josef Freisleben, z Deštné pan lokalista Franz Raubach, ze Chcebuze pan farář František Voced'álek, ze Pšovky pan farář Jan Zumann, z Medonos pan administrátor Felix Heller, dále kaplan ze Štětí a jeden Pater kapucín z Pšovky. Také místní Vysokorodý a milostivý pan patron Antonín Veith, dále ze Chcebuze pan inspektor Joseph Seidel a vrchní úředník pan Franz Hable, ze Pšovky také vrchní úředník pan Martini, tedy zdejší honorace.“¹¹⁶

O nedělích zde byly pravidelně slouženy dvě mše svaté. Jednu sloužil farář a jednu kaplan. Vzhledem k české menšině, byla zde konána také česká kázání. Podle ohlášek se konala pravidelně, vždy při první nedělní mši: „*první služby boží s českou exhortou v 8 hodin.*“¹¹⁷ Nebo: „*W nedeli služby boží v običejný čas, při první česká exhorta.*“¹¹⁸

Farář Čermák také vypomáhal s bohoslužbami v sousedství. Například o VII. neděli po Duchu svatém ohlašoval: „*Příští nedeli zakažka na slavnosti nanebevzeti P.Marye skrze vypomočny na Šopce, budou zde jen jedny služby boží.*“¹¹⁹

Během liturgického roku byla konána všechna žehnání, jak je obvyklé. O Zjevení Páně: „*ve středu při vigiliích S. tři králů bude odpoledne ve 3 hodiny voda svěcena.*“¹²⁰ Na

¹¹⁵ Viz Memorabilie: str. 182 – 183.

¹¹⁶ Tamtéž, str. 183.

¹¹⁷ SOkA Mělník - Fond Fara Liběchov: Soubor ohlášek 25.12.1841.

¹¹⁸ Tamtéž, 23.1.1842.

¹¹⁹ Tamtéž, 8.8.1841.

Hromnice se mezi raní a velkou mší žehnaly svíce, což v ohláškách bylo oznámeno takto: „*před velkou svěcení svícih.*“¹²¹ Různá žehnání probíhala i mimo kostel, například žehnání nového křížku ve Vehlovicích: „*Odpoledne v 1/23 bude požehnání, na to půjde se procesím do Vehlovic, kdežto nově postavený kříž posvěcen bude.*“¹²²

Procesí chodila o kvatembrové pobožnosti, které byly ohlašovány: „*We středu, wpatek a wsobotu jsou quatemri, neb suché dni.*“¹²³ Procesí pak takto: „*zejtra v úterý a ve středu jsou dni prosební, po první mši sv. jenž bude v 6 hodin půjde se procesím a sidce k boží vodě v pondělí, k hořejšímu kostelu v úterý, ve středu pak ku Korabu.*“¹²⁴ Trasa procesí zůstávala stejná, jen se měnil jejich sled. Největším a nejslavnějším procesím byla samozřejmě oslava Božího Těla, kdy se zde pravidelně chodilo ke čtyřem oltářům.¹²⁵ Procesí zde chodilo také o slavnosti sv. Jana Nepomuckého a to do Korábské kaple ve Vehlovicích, kde se následně sloužila poutní mše svatá: „*ráno v 7 mše, pak procesí na Koráb, zde velká.*“¹²⁶ Místní věřící také putovali ke Staroboleslavské Panně Marii a po jejich návratu bývala pouť zakončována slavným požehnáním ve farním kostele: „*Odpolední služby boží po příchodu procesí z Boleslavy.*“¹²⁷

Půst se započíná udělováním popelce: „*ve středu bude svěcen popelec, pak po mši svaté bude udelovan přiklekajícím – znamením kříže načele, bychom považovali, že popel jsme a opět vpopel se obrátíme.*“¹²⁸

Během postní doby byly pondělní mše konány v kapli na Korábské vinici a páteční v liběchovském horním kostelíčku: „*V letošním postě bude povždy v pondělí (...) mše sv. čtena v Korabský kapli a v patek v hořejším kostelíku.*“¹²⁹

A konány byly i pobožnosti Křížové cesty: „*Poněvadž se někteří hlásili o pobožnost křížové cesty, tudy se bude držat po české exhortě na 2, 4 a 6 neděli a sidce když bude pohodlné povětří, tudy u kapliček, jinak ale v kostele.*“¹³⁰

¹²⁰ SOKA Mělník - Fond Fara Liběchov: Soubor ohlášek 2.1.1842.

¹²¹ Tamtéž, 30.1.1842.

¹²² Tamtéž, 17.5.1855.

¹²³ Tamtéž, 12.12.1841.

¹²⁴ Tamtéž, 1.5.1842.

¹²⁵ Viz tamtéž, 18.6.1848.

¹²⁶ Tamtéž, 5.1856.

¹²⁷ Tamtéž, 15.8.1855.

¹²⁸ Tamtéž, 2.3.1851.

¹²⁹ Tamtéž, 6.2.1842.

¹³⁰ Tamtéž.

O Květnou neděli se před bohoslužbou žehnaly ratolesti a šlo procesí kolem kostela. Triduum a Velikonoce byly dle ohlášek slaveny takto: „*ve středu – ve 3 hodiny zpověď mládeže, ve čtvrtek – po skončení spovědi velká mše a v 6 požehnání, v patek počnou kostelní ceremonie v 9 hodin, na ten den odpoledne ve 3 h. české kázání na 6 pak požehnání, v sobotu počnou kostelní obřady v 8h., v 6 navečer památka slavného vzkříšení, v neděli – na hod boží první služby boží v 7 hodin – v 10h. Následovat v týdnu první mše v 6½, druhá v 7h.*“¹³¹ Během celého Tridua, každý den po skončení obřadů, byl konán velký výstav Nejsvětější Svátosti oltární.

Výstav byl činěn i při prosebných záležitostech. Například v neděli 6. listopadu 1842 byla ihned po mši vystavena Nejsv. Svátost, aby Bůh „*zaslepenost a špatnost od národu hispánského odrátit ráčil a nás tím zlým příkladem, jakož i ony národ k pravé ctnosti powzbudil. Na to o jedné hodině bude opět velebná svátost vystavena, načež ve 4 hodiny bude drženo požehnání.*“¹³²

Každoročně se ve Velikonočním okruhu konaly sbírky na pomoc křesťanům ve Svaté zemi a pro misionáře: „*v letošním roku jsou dvě sbírky ustavené. Jedna ku podporování trpících křesťanů pod tureckým jhem na Libanu, a druhá – ku podporování misionářů, jenž divokým Amerykanům víru Ježíše Xsa – zvěstují. První sbírka bude držana v neděli, tudy an se vám příležitost poskytuje, tak bohumilé jednati, ustrňte se vašich spolubratří, a hledte jim hojnou almužnou přispěti.*“¹³³ V roce 1851 bylo ohlašováno takto: „*příští neděli bude konána sbírka k podpoře trpících křesťanů na Libánu – Martonitů – jakož i k podpoře nemocným u jeptišek v Kadani a misionářů Amerykanských – tudy hledte dle možnosti přispívat jako jste to na ten den v minulých letech dělávali.*“¹³⁴

A konány byly i sbírky další. Například v neděli 11. června 1841 ohlašuje farář Čermák, že v sousední obci Počáply uškodil oheň a potřebná sbírka bude konána následnou neděli. V neděli 18. června pak po rání mši ohlašuje „*Dnes mezi službama božíma bude držaná sbírka pro počapské pohořelé, ustrntě se nad nimi.*“¹³⁵

¹³¹ SOKA Mělník - Fond Fara Liběchov: Soubor ohlášek 20.3.1842.

¹³² Tamtéž, 6.11.1842.

¹³³ Tamtéž, 9.3.1844.

¹³⁴ Tamtéž, 6.4.1851.

¹³⁵ Tamtéž, 11. a 18.6.1841.

Snaha o pomoc bližním se promítá i do ohlášek: „*Jistý vozka z Medonos stratil na cestě mezi Šopkou a Vehlovicemi 28 zl. ve stříbře. Kdo by je byl našel napomíná se, by je navrátil. osm zlatých se přislubuje za odměnu.*“¹³⁶

Tzv. Dušičky byly ohlašovány: „*Zejtra památka wssech w Pánu zesnulých – we 8 hodin počnau služby boží, pak se pujde procesim na hřbitow.*“¹³⁷ Rorátní mše pak v týdnu bývaly slouženy o půl sedmé ráno. Bohoslužby o Štědrý den a Boží hod takto: „*ve čtvrtek poslední rorátní mše sv. v pátek první služby boží budou w pulnoční, druhé we osum ráno.*“¹³⁸

V modlitbách bylo pamatováno i na hlavu státu: „*Těž zejtra památka zrození našeho dobrotivého krále Ferdinanda, by mu Bůh požehnal bude zaň držána po procesí velka mše svatá, na konci pak slavné Te Deum za tu otcovskou lasku (...)*“¹³⁹ a také za nového panovníka: „*v sobotu den narození nynějšího našeho císaře a krále Františka Josefa. Velké služby boží v 7 h.*“¹⁴⁰ A pamatováno bylo i na zdejší vrchnost: „*v pátek kostelní svátek sv. Antonína den jmenin zdejšího jebnostpána Antonína Veita patrona škol a chrámu Páně, naten den velké služby boží v 8 hodin.*“¹⁴¹ A stejně bylo pamatováno na paní Helenu Veithovou.

Za zemřelou vrchnost pak bylo slouženo slavné requiem: „*v autery v 9 h. Requiem za zesnulou Milostpaní paní Rozalii Veithowau.*“¹⁴² Nebo: „*zítra requiem za + Ant. Veitha.*“¹⁴³

Je zřejmé, že oslavy posvícení nebyly v této době v Liběchově slaveny na přesné datum vlastního posvěcení farního kostela, ale bylo slaveno posvícení všeobecné, tzv. císařské, připadající na třetí říjnovou neděli. Oslavy patrocinia a posvěcení byly z kazatelny ohlašovány takto: „*Příssti sobotu kostelný svátek S. Havla, zdejšího chrámu Páně svatého ochranče, na ten den welké služby boží v 8 hodin. Na to w nedeli, jakožto naslawnost a památku pouti a posvěčený toho chramu Páně, prwní služby boží w 8, druhé w 9. a třetí w půl jedenácté. Po welkých službách boží Te Deum za letožní aurodu.*“¹⁴⁴ a jindy zase takto:

¹³⁶ SOKA Mělník - Fond Fara Liběchov: Soubor ohlášek 13.5.1849.

¹³⁷ Tamtéž, 1.11.1841.

¹³⁸ Tamtéž, 19.12.1841.

¹³⁹ Tamtéž, 24.4.1848.

¹⁴⁰ Tamtéž, 15.8.1848.

¹⁴¹ Tamtéž, 12.1.1851.

¹⁴² Tamtéž, 24.10.1842.

¹⁴³ Tamtéž, 18.12.1870.

¹⁴⁴ Tamtéž, 10.10.1841.

„v úterý svatek sv. Havla, velká mše v osm hodin. V neděli slavnost posvěcení chrámů, mši v 8 a 10½ pak velké *Te Deum*.“¹⁴⁵ V průběhu let se tato ohláška podstatně nemění.

V roce 1838, následujícím po Čermákově příchodu do Liběchova, bylo zde slaveno 100 let od posvěcení farního kostela sv. Havla. Oslavy vrcholily slavnou mší, slouženou zde 21. října 1838. Na tuto významnou událost byli vážení hosté zváni písemně. Pozvání se nedochovalo, ale memorabilie udává, že tato pozvání jsou dosvědčena v knize korespondence č. 3.¹⁴⁶ Kniha korespondence se však také nedochovala, a tak jediným svědectvím zůstává pouze memorabilie. Po slavné bohoslužbě následovalo pohoštění u tabule, kterou na svém zámku uchystal pan patron, pro více jak padesát stolovníků.

Někteří z přítomných pak učinili do memorabilie svůj vlastnoruční pamětní podpis. Zároveň si k podpisu připsali své hodnosti a tituly. Jednotlivé zápisy jsou provedeny jak v latině tak němčině (a nakolik jsou čitelné), překládám je takto:

- = Václav Karas, děkan kapituly a kancléř biskupské konsistoře litoměřické
- = František Kochler, kustod katedrály, infulovaný kanovník-senior litoměřické kapituly, přisedící biskupské konsistoře a její ředitel
- = Jan Durdík, biskupský vikář a děkan mladoboleslavský
- = Josef Hugo Zueber von Nordheim, osobní děkan ve Vrbně, arcibiskupský notář, křížovník s červenou hvězdou
- = Antonín Vojtěch Hnojek, emeritní profesor pastorální teologie litoměřického semináře, děkan mělnický¹⁴⁷
- = Tadeáš Jan Fehndrich, farář ve Vliněvsi
- = Josef Schroeter, farář ve Vidimi
- = František Woced'álek, farář ve Chcebuzi
- = Franz Schreiber, někdejší farář liběchovský, nyní farář v Robči
- = Josef Schulz, farář ve Štětí
- = Franz Raubach, lokalista v Deštné
- = Jan Zumann, farář ve Pšovce
- = Ignaz Kubath, lokalista v Medonosích
- = Remigius Missarz, kapucín, katecheta v Mělníku

¹⁴⁵ SOkA Mělník - Fond Fara Liběchov: Soubor ohlášek 14.10.1849.

¹⁴⁶ Memorabilie: str. 186.

¹⁴⁷ A.V. Hnojek, významný kněz – vlastenec, od 17.1.1852 děkanem v Libochovicích, zemřel 23.1.1866 stár 66 let. Viz LOCHMAN Václav: Z kroniky děkanství v Libochovicích. In: Podřipsko. Vlastivědný sborník č. 9/1999, str. 181 – 188.

- = Eugenius Gruss, kapucín, kooperátor v Mělníku
- = Antonín Veith, patron zdejšího farního kostela
- = von Züss..., hejtman u hraběte Latoura
- = Friedrich rytíř von Neupauer
- = Kleemann, profesor suplent historie na filosofické fakultě v Praze
- = universitní profesor Müller, profesor asketiky
- = Josef Schuszelka, ředitel panství Jeho Jasnosti pana knížete Lobkowitze
- = Albert Veith
- = Stetz, poručík u císařských kyrysarů
- = von Tshusy, poručík u císařských kyrysarů
- = Jürkowitsch, poručík u císařských husarů¹⁴⁸

Významný rok 1838 je v memorabilii zakončen jen klasickým statistickým záznamem, kde se uvádí, že se v tomto roce ve zdejší farnosti narodilo 82 dětí, bylo uzavřeno 20 sňatků a vyprovozeno 53 zemřelých.¹⁴⁹

Oproti předchozímu, na několik stran v memorabilii popsanému roku, je zápis pro rok 1839 podstatně kratší a pouze konstatuje, že rok byl všeobecně příznivý a ceny nízké. Ve farnosti uzavřelo 15 párů sňatek, narodilo se a pokřtěno bylo 78 dětí, vyprovozeno 34 zemřelých.¹⁵⁰

Již český regionální historik Friedrich Bernau,¹⁵¹ který si někdy před rokem 1888 prohlédl listiny a memorabilii zdejší fary, zapsal ve své práci: „*Farní pamětní kniha byla založena 1731 a obsahuje zřizovací listinu pro ustanovení liběchovského faráře a kaplana, několik mešních nadací a zprávy o povětrnostních poměrech. Jinak neuvádí žádná další zvláštní data.*“¹⁵² Přesto však je z jejích zápisů možné získat některé údaje o dění v této farnosti.

Zápis pro rok 1841 sděluje, že dne 8. června přestoupila z helvetského vyznání na katolickou víru Kateřina Kratochvílová z Vehlovic a dne 8. září byla pokřtěna židovka A.

¹⁴⁸ Viz Memorabilie: str.186 -189.

¹⁴⁹ Viz tamtéž, str. 190.

¹⁵⁰ Viz tamtéž.

¹⁵¹ Friedrich Bernau (22.8.1849 Praha – 2.1.1904 Plaňany), vlastním jménem Přemysl Cyril Bačkora.

¹⁵² BERNAU: op.cit., str. 444.

Fleischmannová, která vyznala katolickou víru.¹⁵³ Podle dochovaných záznamů matriční knihy „Religions=Veränderungen,“ navrátilo se za Čermákova působení v Liběchově do katolické církve celkem deset věřících.¹⁵⁴ Tyto návraty ohlašoval farář z kazatelny takto: „*Příští neděli služby boží v 8 a 10½, při raní české kázání, na to složí vyznání víry katolické jedna helvetka z Vehlovic.*“¹⁵⁵

Zároveň ve farnosti proběhla 16. června kanonická visitace, vedená novým okrskovým vikářem P. Florianem Schlosserem, děkanem z Úštěka. Vikář Schlosser byl od 12. dubna 1841 nástupcem starého vikáře Franze Böhma, děkana v Kravařích, který funkci okrskového vikáře zastával více jak deset let.¹⁵⁶

Tento zápis je následován statistikou za uplynulý rok 1841, kde farář upřesňuje, že uzavřeno bylo 15 sňatků, nadto jeden smíšený a dva jiné, narodilo se 82 dětí, z toho 4 protestantského vyznání, pohřbeno 62 lidí, z toho 4 nekatolíci.¹⁵⁷

Rok 1842 byl rokem velmi suchým, chudým a plodiny drahé.¹⁵⁸ V neděli 4. září 1842 bylo od 15 hodin konáno prosebné procesí z farního kostela k hornímu kostelu „*aby se Bůh smilovati ráčil a seslal nám pohodlný déšť.*“¹⁵⁹ Toho roku také byla v Liběchově vztyčena nádherná socha Spasitele. Socha žehnajícího Krista je prací pražského sochaře Františka Linna.¹⁶⁰ Umístěna je, i s postranními vázami, na vyšším podstavci, přímo u zdi viniční terasy, vlevo při silnici mezi Liběchovem a Malým Liběchovem.

Roku 1843 zde proběhla visitace vikáře Schlossera 12. července.¹⁶¹ Farář Čermák pak zapisuje, že na liběchovské faře zemřel P. Franz Raubach, dříve lokalista, nyní farář z Deštné, který na tamní faře sloužil 7 let a 28 dní. Zápis pak pokračuje radostnou zprávou, že tento rok slaví 4 páry z farnosti výročí 30 let manželství: Ignác a Anna Čermákovi z Liběchova, Josef a Elisabetha Trautschovi z Liběchova, rychtář z Želíz Josef Köcher s manželkou Alžbětou a z Vehlovic Josef a Kateřina Tišnerovi.¹⁶² S největší pravděpodobností jsou uvedení manželé Čermákovi rodiči faráře Filipa Čermáka, žijící spolu s ním

¹⁵³ Ani jedna z uvedených však není ve farní knize „Religions=Veränderungen“ zaznamenána.

¹⁵⁴ Viz farní kniha Religions=Veränderungen Tom II.

¹⁵⁵ SOKA Mělník - Fond Fara Liběchov: Soubor ohlášek 3.3.1843.

¹⁵⁶ Viz Memorabilie: str. 191.

¹⁵⁷ Viz tamtéž, str. 192.

¹⁵⁸ Viz tamtéž, str. 192 – 198.

¹⁵⁹ SOKA Mělník - Fond Fara Liběchov: Soubor ohlášek 4.9.1842.

¹⁶⁰ Viz BERNAU: op.cit., str. 445.

¹⁶¹ Viz Memorabilie: str. 198.

¹⁶² Viz tamtéž, str. 199.

Příloha VII.

Liběchov, farní kostel sv. Havla – pohled ze zámeckého parku Foto autor.

Příloha VIII.

Liběchov, kostelík sv. Ducha – pohled ze zámeckého parku Foto autor.

na zdejší faře. Tuto mou domněnku ještě více podporuje zápis následujícího roku 1844, kdy farář ve statistice uvádí: „zemřelo 49 osob, také má maminka a Elisabetha Trautschová a Josef Tischler, kteří v minulém roce oslavili jubileum.“¹⁶³

V roce 1845 dvakrát zamrzlo Labe. Na jaře se po deset týdnů mráz pohyboval mezi 10 až 18 stupni pod nulou.¹⁶⁴ Později pak velká povodeň zničila a odplavila několik zdejších domů.¹⁶⁵

Tuto dramatickou povodeň zmiňuje nejen memorabilie, ale ve svém díle i známý P. Václav Krolmus, který o povodni v Liběchově napsal: „Zde onen živel rozvzteklý mnohá stavení, zahrady, zdi, ohrady, sady, pole a stromy Slovatnému a Velkodušnému p. A. Veithovi a jeho poddaným pocuchal a pobral. Na hořejších Počaplích 5 stavení hospodářských se světnicemi rozdrtil, na lukách a polích dobrou vrstev země sebral a odnesl. Na 19 střevíců a 5 coulů výše na levém břehu stál (...) Na Štětím městečku opět na pravém břehu Labe, na staveních, polích, lukách a sadech, zvláště na zátoku pod horau Sovicí škod nesčíslných nadělal. Dne 27. března led na 1¹/₄ lokte silný okolo 3 hodin s poledne se lámal, mírnau vodau odplaul. Okolo 4 hod. dolejší domky, při Labi potopeny, a třetí den ráno polovic náměstí zatopeno bylo, a večerem voda vstoupila do kostela (ve Štětí), jako r. 1784 na loket vejšky; tudy služby Boží se v neděli 30. března 'Dominica in Albis' nemohly vykonávati, za příčinou: že byla Dominica in Albi. Zdeť bylo o 18'' vejš, než r. 1784. Při této letošní povodni bylo 76 domových přístavků zatopených, 28 velmi porauchaných a rozsypaných, ztráty na nich 5 276 zl., a na polích na 3 900 zl. na stříb. se počítá, nebo, voda ozim urostlý a k jařinám zemi navoranau odnesla a pískem zanesla.“¹⁶⁶

Rok 1847 byl všeobecně chudý. Až do žní panovala drahota, nedostatek obilí a hlad. Mnoho lidí chodilo žebrať a na mnohých panstvích musela vrchnost lidem rozdávat potraviny, aby hladem nepomřeli. Veithův komorník Welz ve svých pamětech oceňuje snahy Václava Veitha, který v tomto hladovém roce vydal správcům svých statků příkazy, aby lidem prodávali obilí za nízkou cenu a byla vyvářena polévka pro chudé.¹⁶⁷

¹⁶³ Viz Memorabilie: str. 200.

¹⁶⁴ Viz tamtéž, str. 201 - 204

¹⁶⁵ Viz BROSCHE Wilfried a kolektiv: Leitmeritz und das böhmische Mittelgebirge. Fulda 1994, str. 481.

¹⁶⁶ KROLMUS Václav: Kronika čili dějepis všech povodní posloupných let, suchých a mokrých, aurodných a neaurodných na obilí, ovoce a vína, hladů, morů a jiných pohrom v království Českém. Praha 1845, str.180 – 181.

¹⁶⁷ Viz JOUZA: op.cit., str. 78.

Pres všechny hospodářské těžkosti roku 1847 oznamuje litoměřický biskup Augustin Bartoloměj Hille diecéznímu duchovenstvu vznik nového českého časopisu Blahověst. Sděluje kněžím, že časopis je podporován jak pražským arcibiskupem, tak arcivévodou Štěpánem. A přímo píše: *„Jak důležitý a blahodatný účel sobě vytknul, seznáte z příležitostého listu na ukázkou. I nemohu utajiti radosti, kterouž oplývá srdce Mé nad tímto potěšitelným úkazem v rozmilé vlasti naší. Že Bóh da toto chvalitebné podniknutí nemine se (...) Rozmilí synové moji! Není mne tajno jakou svatou horlivostí sobě počínáte, kde koliv se jedná o rozmnožení chvály Boží, o rozšíření Království Kristova (...) Tak se stane, že Vámi oustně a Blahověstem písebně zvěstované blaho u rozmilé vlasti naší daleko široko hlubokých kořenů pouštěti, vždy více a více rozkvětati a hojného ovoce přinášeti bude.“* A žádá, aby byl časopis od kněží všemožně podpořen.¹⁶⁸ Celá Hilleho výzva je do zdejší memorabilie přepsána farářem Čermákem česky.

Od roku 1845 byla na Labi zahájena pravidelná osobní doprava, kterou zajišťovaly celkem tři parníky. I v Liběchově vznikl přístav. Parník Bohemia však Labe a Vltavu brázdil již od roku 1841. Postaven byl v pražských strojárnách J. J. Rustona a jeho zkušební plavba (z Prahy) do Drážďan trvala 12 hodin a zpět (proti proudu) 19 hodin.¹⁶⁹ V sezóně, tedy na jaře a na podzim, když byl v řece dostatek vody, proplouval zde parník každý čtvrtý den, po trase z Obříství do Hřenska a zpět.¹⁷⁰

I nadále se tu po proudu plavily vory dřeva a nákladní lodi samospádem a vzhůru pak byly taženy koňmi, pro které byla podél levého labského břehu upravena cesta.¹⁷¹

V roce 1848 zachvacuje Evropu revoluce a Rakousko a české země nebyly výjimkou. Po Itálii, Francii a Německu se nepokoje a pak i bouřlivé protesty přenesly také do Prahy, Vídně a dalších měst.¹⁷² Pod dojmem událostí svolali členové Českého repealu veřejné shromáždění na sobotu večer 11. března 1848 do restaurace ve Svatováclavských lázních na Novém Městě pražském. Byl zde ustaven tzv. Svatováclavský výbor, jehož předsedou se stal hrabě A. Deym, tchán liběchovského A. Veitha. Dne 13. či 14. března se členy výboru stali také oba bratři, Antonín a Václav Veithové. V těch dnech dokonce poskytl Václav Veit dovolenou komorníku Welzovi a nabádal jej, aby jistě převzal uvolněnou

¹⁶⁸ Viz Memorabilie: str. 210 -213.

¹⁶⁹ Viz LNĚNIČKOVÁ Jitka: České země v době předbřeznové 1792 – 1848. Praha 1999, str. 244.

¹⁷⁰ Viz BÍLEK Miloš: Štětská historie. Mělník 2002, str. 73.

¹⁷¹ Viz tamtéž, str. 37.

¹⁷² Viz PERNES Jiří: České dějiny v datech. Praha 1988, str. 79 – 80.

funkci sekretáře Národního výboru. Welz se pak také členem Národního výboru opravdu stal, po volbách 10. dubna 1848.¹⁷³

Antonín Veith také, jako člen deputace, odjel do Vídně s tzv. první peticí. A mimo to, byl veden i jako člen mimořádné komise (pro zemské záležitosti), působící u tehdejší Thunovy vlády.¹⁷⁴

Císařem slibovaná konstituce se stala symbolem všech nadějí. A stala se dokonce módou: pekly se konstituční rohlíky, nosily se konstituční klobouky a šaty, oděv se zdobil kokardami, malovaly se konstituční střelecké terče atp. Dne 19. března 1848 plul i kolem Liběchova parník Bohemia a plavilo se na něm členstvo Svatováclavského výboru. Parník byl vyzdoben fábory v národních červenobílých barvách a obyvatelům kolem Labe bylo se slavnostním nadšením oznamováno vyhlášení konstituce.¹⁷⁵ Dne 8. dubna 1848 uznala Vídeňská vláda jazykovou rovnoprávnost češtiny s němčinou a slíbila rozšíření českého zemského sněmu o měšťany a sedláky.

Autorita Svatováclavského výboru velice vzrostla. Avšak zvláště v německy mluvícím pohraničí rostla myšlenka jednotného německého státu.

Například v Liberci bylo vydáno prohlášení, že Němci nepovažují Svatováclavský výbor za svého mluvčího. Brzy na to byl založen Spolek Němců z Čech, Moravy a Slezska k zachování jejich národnosti.¹⁷⁶ A dne 23. dubna po Labi opět proplouvaly parníky. Nyní však Germania a Saxonia, slavnostně vyzdobené fábory v černožlutých říšských barvách. To samozřejmě zase vyvolávalo značnou nelibost v českých osadách a v Roudnici nad Labem čeští studenti po lodích dokonce střídali.¹⁷⁷ V sousedním roudnicku a slánsku byly vůbec nyní větší nepokoje, oproti tomu byl na Liběchovském úpanství klid.¹⁷⁸

Václav Veith své poddané vyzýval, aby jen zachovali klid, pokoj a svornost, že jedině tak dokáží, že si zaslouží lepší poměry. Slíbil, že i oni budou mít své zástupce připravující zákony a svým úředníkům nařídil jednat slušně a spravedlivě. Tomu z úředníků, který by jeho příkazy porušil, hrozil trest.¹⁷⁹ Vzhledem k tomu, že bratři Veithové byli v těchto otázkách zajedno, je jasné, že stejně tak činil i Antonín na svém liběchovském panství, což mu u poddaných vyneslo uznání.

¹⁷³ Viz JOUZA: op.cit., str. 78.

¹⁷⁴ Viz tamtéž, str. 126.

¹⁷⁵ Viz BÍLEK: op.cit., str. 35.

¹⁷⁶ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 95 - 105.

¹⁷⁷ Viz BÍLEK: op.cit., str. 35.

¹⁷⁸ Viz ROBEK Antonín: Podřipsko v revolučním roce 1848, in Podřipsko. Vlastivědný sborník č.9/1999, str. 21 – 55.

¹⁷⁹ Viz JOUZA: op.cit., str. 78 - 79.

Rodící se česká politika si musela ujasnit, jakým směrem se bude ubírat dál. Zda najde své místo v rámci jednotného Německa či zda bude ve spojení slovanských národů. Zvítězila koncepce austroslavismu, který místo českého národa spatřoval v Rakousku, jež mělo být zárukou jeho bezpečnosti jak před německou rozpínavostí, tak před útlakem carského Ruska.¹⁸⁰

Do Svatodušních bouří byl především Antonín Veith v úzkém kontaktu s vlastenci. Ale stupňující se násilí, střety s armádou, vyhrocené nacionální spory, to vše jej velmi zklamalo.¹⁸¹ Následkem těchto událostí se oba Veithové, zklamáni militantností a českou radikalitou, stáhli z politického života do ústraní. Jejich bohemismus a zemské vlastenectví se nijak neslučovaly s nacionálním a politickým bojem.¹⁸² A začali zastávat pozice spíše konzervativní.

Dne 7. září 1848 byl Ferdinandem I. vydán patent o zrušení roboty a dalších povinností poddaných vůči šlechtě, čímž byl učiněn průlom do stavovských výsad šlechty. Roboty a další poddanské povinnosti však byly zrušeny za cenu dvacetinásobku ročních platů (splatné v průběhu následných let). Částečně byla zrušena i vrchnostenská práva k lesům a pastvinám ap.¹⁸³ Antonín Veit se sám o zrušení poddanských povinností aktivně zasazoval a na svých panstvích pak také z robotních povinností propouštěl za velice mírnou úhradu.¹⁸⁴

V trůnním sále olomouckého arcibiskupství abdikoval dne 2. prosince 1848 císař Ferdinand I. ve prospěch svého osmnáctiletého synovce Františka Josefa I. Ten pak pomocí vlastní armády a ruského cara potlačil revoluci v Uhrách i v severní Itálii, vydal novou ústavu rakouského císařství a patent o zaručených politických právech s tím, že tyto zákony vejdou v platnost, až nastanou „přiměřené poměry.“ S císařem Františkem Josefem I. tak nastoupila vláda neoabsolutismu.¹⁸⁵

Ještě koncem roku 1848 také nastal neodvratný bankrot skláren Ferdinanda Abeleho a jeho syna Kryštofa (byli zetěm a vnukem Václava Veitha). Firmě a celé rodině Abelů se

¹⁸⁰ Viz PERNES: op.cit., str. 79 – 80.

¹⁸¹ Viz JOUZA: op.cit., str. 126.

¹⁸² Viz tamtéž, str. 79.

¹⁸³ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 210.

¹⁸⁴ Viz JOUZA: op.cit., str. 126.

¹⁸⁵ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 110 - 113.

bratři Veithové snažili pomoci poskytnutím finančních půjček.¹⁸⁶ Následkem toho však oba přišli o velké jmění.¹⁸⁷ Proto také hned následujícího roku 1849 zastavil Antonín Veith veškeré práce na dosud nedokončeném tupadelském Slavíně.

Zápis v memorabilii pro rok 1849 sděluje, že v Liběchově byly také vypraveny postupně tři pohřby z Veitovy rodiny: paní Anně von Kleist (+22.1.) rozené Veithové, panu Martinu Wagnerovi (+3.4.) manželu Kláry Veithové¹⁸⁸ a zemřelému panu Václavu Veithovi (+11.10.).¹⁸⁹ Všichni byli pohřbeni do rodinné Veithovské hrobky, v horním liběchovském kostelíčku sv. Ducha.

Nejspíše již pro rok 1849 bylo biskupstvím ohlášeno ve zdejší farnosti biřmování, neboť se konala příprava. Budoucí biřmovanci se scházeli ve škole, kde je farář či kaplan připravovali. Prvně se tak sešli odpoledne o Květnou neděli 1. dubna 1849, dále pak o Velikonoční pondělí 14. dubna, v neděli 6. a 13. května a ještě ve čtvrtek 17. května.¹⁹⁰ Že by však v letošním roce biřmování nakonec proběhlo, zpráv nemáme.

V květnu umírá tatínek faráře Čermáka, který s ním žil na zdejší faře. V nedělních ohláškách 6. května 1849 bylo ohlášeno: „*zejtra v 10. hodin bude pohřeb mého + otce.*“¹⁹¹

A v tomto roce také Antonín Veith prodává své panství Sukorady c. k. generálnímu radovi Prof. W.Gustavu rytíři von Kopetzovi.¹⁹²

Dne 19. června 1850 zavítal do Liběchova litoměřický biskup Augustin Bartoloměj Hille s doprovodem, aby zde provedl kanonickou visitaci. Při této příležitosti také udělil svátost biřmování celkem 282 věřícím. K slavnostní mši se dostavili i kněží z okolí a farář Čermák opět zapsal do pamětnice jejich seznam.¹⁹³

¹⁸⁶ Sklář Ferdinand Abele byl manžel Rosalie rozené Veithové. V letech 1834-35 vystavěl v údolí potoka Grosse Doffernik (Velký Debrník) sklárnu na výrobu zrcadel. Abelovská zrcadla se vyráběla i v ohromných rozměrech (až 250 x 120 cm) a vynikala velkou kvalitou. Po založení sklárny v blízkém Alžbětíně, ve čtyřicátých letech 19. století, začal mít abelovský podnik potíže a v roce 1845 vyhlásil bankrot. Sklářny v Debrníku a Ferdinandově koupila Zuzana Lötsová, která Ferdinandově přestavěla na výrobu dutého skla. V nedaleké příhraniční Hůrce (Hurkenthal) si nechali Abelové vedle kostela vystavět roku 1820 kapli sv. Kříže. Zde pak byli pohřbíváni příslušníci sklářských rodů Hafenbrädelů a Abelů. Mumifikovaná těla byla uložena ve 23 skleněných rakvích a na mramorových deskách byly nápisy se jmény nebožtíků. Vykradači hrobů, vandalové a zvláště pak v roce 1949 vojáci místo zpusťovali. Kaple nadále sloužila jen jako sklad terčů, seník a jako pozorovatelná. Paradoxně se právě díky tomu zachovala, byla opravena a v září 2003 znovu vysvěcena. Viz Abele, železnorudský rod. Na <http://www.risy.cz/index.php?pid=202&sid=275&mid=-5038>. Vyhledáno dne 7.9.2008.

¹⁸⁷ Viz JOUZA: op.cit., str. 96.

¹⁸⁸ Viz Memorabilie: str. 216.

¹⁸⁹ Viz tamtéž, str. 217.

¹⁹⁰ Viz SOkA Mělník - Fond Fara Liběchov: Soubor ohlášek 1.4. – 17.5.1849.

¹⁹¹ Tamtéž, 6.5.1849.

¹⁹² Viz BROSCHE: op.cit., str. 481.

¹⁹³ Viz Memorabilie: str. 217.

- = pan Schwarz Josef, kanovník z Litoměřic
- = pan Schlosser Florian, vikář a děkan z Úštěka
- = pan Freissleben Josef, děkan z Dubé
- = pan Dolejšek Franz, děkan z Mělníka
- = pan Damaschek Josef, děkan z Řepína
- = pan Zumann Johann, farář z Šopky
- = pan Šulc Josef, farář ze Štětí
- = pan Fohurich Thadeus, farář z Vliněvsi
- = pan Pelouch Franz, farář z Vysoké
- = pan Kučera Josef, biskupský sekretář z Litoměřic
- = pan Schreker Josef, kaplan z Medonos
- = pan Strnad Peter, kaplan ze Štětí
- = pan Fischer Alois, nový zdejší kaplan

Dále zápis pro rok 1850 sděluje, že v květnu se ve Vehlovicích objevila cholera. V červnu již byla v Liběchově a Boží Vodě, v červenci v Tupadlích. Celkem zemřelo 121 osob, z nich však na cholera jen 45.¹⁹⁴ V tomto roce bylo oddáno 30 párů, což byl dosud největší počet. A byl mezi nimi i jeden opravdu nesourodý pár, kde ženichovi bylo 68 let a nevěstě pouhých 20. Celkem se narodilo 79 dětí.¹⁹⁵

Dne 19. prosince 1853 zemřel, po deseti měsících nemoci, bezdětný Antonín Veith.¹⁹⁶ A zároveň byly od 1. listopadu, pro zadluženost panství, podstatně sníženy příjmy liběchovské fary a školy. Příjmy zdejších duchovních tak pro rok 1854 měly činit:¹⁹⁷

Farář: - 100 zl. z Náboženského fondu

- 70 zl. z Nadací

- 45 zl. z Renty

Kaplan: - 20 zl. stravné z Renty

- 28 zl. jako plat

celkem 263 zl. (pro oba)

¹⁹⁴ Viz Memorabilie: str. 218.

¹⁹⁵ Viz tamtéž, str. 219.

¹⁹⁶ Viz tamtéž, str. 224.

¹⁹⁷ Viz tamtéž, str. 225.

Vzhledem k tomu, že tato suma nemohla nijak postačit, upravila Biskupská konsistoř příjmy liběchovských duchovních na základ 671 zl.¹⁹⁸

Od roku 1855 již zapisuje farář Čermák do memorabilie pouze česky. Hned v prvním zápise jako zajímavost uvádí, že se ve farnosti narodilo 13 dětí, přičemž v obci „*Želízi dvojec chlapec, mající 2 nohy, 3 ruce, 2 hlavy, 3 uši.*“¹⁹⁹

Dne 6. dubna 1855 zemřela v Praze paní hraběnka Josefa Pachtová, poslední z rodiny zdejších zakladatelů a bývalých patronů. Pochována byla 11. dubna do rodinné hrobky u zdejšího farního kostela, vedle svých rodičů a sester Barbory a Marie. Také ona již dříve založila při zdejším kostele nadaci ve výši 6 000 zl.²⁰⁰

Závěr tohoto zápisu je ještě doplněn: „*V osadě samé nepřihodilo se nic vzlaštního, v září ukázala se opět ouplavice, ale nebyla tak nebezpečna jak jindy, ostatně osadou samou se stala zamenita změna, an Consistorním nařízením byla 1. lednem 1856 oddělena od svého bývalého německého vikaryatu a připadla opět k Mělnickému, ku kterému i za starých blahých času patřivala.*“²⁰¹

Zápis pro rok 1856 jen opět jeden z mnohých, kde se jen lakonicky sděluje: „*V tomto roku se v zdejší osadě ničehož znamenitého nepřihodilo. Oddavek bylo 24, křtů 90, pohřbů 60.*“²⁰²

A zápis pro rok 1857 je obdobný: „*I v tomto roku neudalo se zde ničehož znamenitého a vzlaštního. Bylo zde oddavek 20, křtů 76, pohřbů 45.*“ Přeci jen je však ještě doplněn o popis počasí, úrody a tržních cen: „*Co se dotýče obecnosti, byl tento rok více suchý a přitom přec méně ourodný. A ať jak zrní a luštin, tak i zemních plodů méně se urodilo jak v předešlích letech, tak předce, mimo výrobků ručních, všemu velmi v ceně spadlo. Tak bylo žito průměrně po 4 zlatých k.m.; ječmen skorem též tak ano na podzim i draší; pšenice po 5 a 6 zaltých k.m., taktéž hrách; čočka až za 12 zlatých; vikev rovně žitu; oves ale až přes 3 zl.24kr., zemčata po 48 kr k.m. Vínó bylo výborné.*“²⁰³

¹⁹⁸ Viz Memorabilie: str. 227.

¹⁹⁹ Tamtéž, str. 229.

²⁰⁰ Viz tamtéž, str. 229.

²⁰¹ Tamtéž, str. 230.

²⁰² Tamtéž, str. 231.

²⁰³ Tamtéž, str. 231.

Příloha IX.

Liběchov, Memorabilie – ukázka německého zápisu

Z archivu autora.

Příloha X.

Liběchov, Memorabilie – ukázka českého zápisu

Z archivu autora.

Pro rok 1858 je v memorabilii uvedeno: „*Tento rok podobal se ve svem způsobu zcela minulému. Ouroda byla asi prostřední, vína a ovoce hojnost, ale né tak vyborného, jako roku předešlého. Zima nastala dušičkami, a sydice velmi prudce, oblevilo pak, a po vanocích byla pak zima nepatrná. V osadě nepřihodilo se ničehož znamenitého. Zrozců bylo 81, oddavek 22, pohřbů 75.*“²⁰⁴

Rok 1859 náleží podle farářova zápisu mezi roky nejtrpčejší „*velké parno uškodilo všemu, vzlaště zemčatům. Žito bylo v slámě neobičejně dlouhé, sipání ale všeho obilí bylo velmi skrovné, ktomu ještě italská válka, nesmírné klesnutí papírů, ažio až i 38 zl., hrozné platy – tak mnoho bídy nebylo davno mezi lidem, zvláště mezi gruntovníky, jako v tomto roce. Víno bylo opět dobré ale málo ovoce skorem žádné. Vědro povidel se prodávalo až i za 18 zl.*“²⁰⁵

V zápise roku 1860 popisuje farář Čermák podrobně nejprve svoji cestu do Ploska. Až pak dodává: „*Tento rok dle ouřednosti náleži mezi střední. Od jara až do července bylo parno při málo deštích převládající, o tud až skorem dozimi převládali deště, tudy velmi mnoho a překrásna řepa, obilí méně, a víno slabé.*“²⁰⁶

Popisuje také politickou situaci, které se i v následných letech bude více věnovat: „*Co do politiky jest rok 1860 zajisté ten nejznamenitější od bitvy bělohorské. Onen plamen jenž v roce 1848 tak mocně a tak zdárně vyníknul v času 12 let jistý šilhoun se svými holomky*²⁰⁷ *skorem již do čista uhasil. Stát klesal hlouba hloub v dluhách, důvery nebylo žádné, tu zvolal mocnář do Vídně řískou radu, same to švábi, a některé maďary, timto jedním počaly se mysle české opět probuzovati, studující mladež počala české písně pět, nosit český šat, konečně doctor Rieger, ještě se 11 vitečníky zadal stížnost proti pronásledování a bidnému řádění do Vídně mocnáři, nato v říjnu přišlo povolení doctoru Krásovi na samostatný politický časopis a 20 října ohlášení císařem základ budoucí konstituce pro všecky země. Brzi nato i strana Riegrova dostala tež povolení k politickému časopisu, a tak nastalo v tomto roce nový život národní. V tom i roce vyšel 1 díl Riegrova Slovníku a započalo vychazeti dvoje vidání bibli.*“²⁰⁸

²⁰⁴ Memorabilie: str. 232.

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Tamtéž, str. 235.

²⁰⁷ Dle mého názoru se zde jedná o pojmenování dvanáctiletého panování císaře Františka Josefa I.

²⁰⁸ Memorabilie: str. 236.

Celý rok je uzavřen obvyklou statistikou: „*V osadě vzláštniho se neudalo ničehož. Odano bylo 24 manželstvích, pokřeseno 86 dětí, a umřelo 70 osob, mezi nimi 3 se oběsili ve 2 dnech, v Želizi seštinědělka, a druhý den nato v Tupadlech muž se ženou podle sebe.*“²⁰⁹

Jakkoli se mladý František Josef I. ujímal moci s představou, že bude vládnout absolutně, omezen jen svým svědomím a Božími příkázáními, brzy byl nucen své postoje změnit. V 60. letech se Rakousko stalo státem ústavním se zaručenými lidskými právy a osobními svobodami. Tento zvrat přinesl příznivé podmínky pro rozvoj národních kulturních i politických institucí. A český národ tehdy skutečně považoval habsburskou monarchii za svůj stát, za svoji širší vlast, jak se můžeme dočíst v dobovém tisku, na rozdíl od užší vlasti, pod kterou uvědoměli národovci rozuměli pouze země Koruny české. Rozhodující měrou tomu přispěl rozmach německého nacionalismu, který později přerostl v pangermánské hnutí a který svým způsobem ještě více utužil kladný vztah Čechů k monarchii a habsburské dynastii. Vždyť v mnohonárodnostním státě Češi spatřovali záruku své národní existence.²¹⁰

Skončilo tak období klidného soužití Čechů a Němců, které bylo až doposud samozřejmostí. Druhá polovina 19. století se tak nesla již ve znamení sporů a střetů mezi oběma národními skupinami, které se postupem doby nijak netlumily, ale naopak docházelo k jejich vyostřování, i na poli politickém.

Čermákův zápis z roku 1861 se také obírá politickými událostmi: „*Unor 26 přinesl sebou tak nazvaný unorový patent – mělo to býti vysvětlení a doplnění diplomu od 20. října 1860. Jak dalece se to vyplnilo budiž řejmé z volebního řádu, dlé terého většina obyvatelstva naší milé vlasti, totiž češů, jichšto se počíta 2/3, švábů pak 1/3, předce při volbě do sněmu v menšině ostati musela.*“²¹¹

Během měsíce března se konaly nové volby obecních zastupitelstev, následovaly volby do zemského sněmu a do vídeňské říšské rady. Farář Čermák byl zvolen za radního v Liběchově a také ve Vehlovicích.²¹²

V závěru zápisu pak sděluje: „*Ostatně, ať na oko se málo státi zdálo, stalo se předce nad mírů mnoho; národ se probudil opět (...) Praha se prohlásila za českou, a za Prahou*

²⁰⁹ Memorabilie: str. 237.

²¹⁰ To vyjádřil František Palacký již 11.4.1848 ve svém známém dopise do Frankfurtu: „*Zajisté, kdyby státu rakouského nebylo již od dávna, musili bychom v interesu Evropy, ba humanity samé přičiniti se co nejdříve, aby se utvořil.*“

²¹¹ Memorabilie: str. 237.

²¹² Viz tamtéž.

*skorem všecka česká města prohlasila se k českému praporu. Bohu budtež tisícere díky a sláva na věky věkův.*²¹³

V zápise pro rok 1862 farář sděluje, že „v *politice z české strany se velmi pokročilo*“ a že je vydáváno již na třicet časopisů.

Úroda v tom roce byla hojná, ale na mnohých místech ji poničilo krupobití. Také Liběchovsko (až ke Mšenu) utrpělo. Dne 6. července padaly kroupy v souvislých pásech, širokých „*i na hodinu cesty*.“ I přes tyto škody však ceny plodin spadly dolů „*jen ne na daních, těch ještě přibylo*.“ Zápis končí jako vždy statistikou, s tím, že nic zvláštního se nepříhodilo „*až neobícejna uroda na děti, nebot narodilo se v těch 12 měsících 109 dětí*.“²¹⁴

Zápis roku 1864 žádné politické události nepopisuje. Farář sděluje, že úroda je prostřední, neboť byla poškozena mrazem: „*vina se urodilo hojnost, ale asi na tyden před sv. Václavem pak přišel po dva dni vopar, a pak na to sylný mráz, tak že při sbírce toliko červené vino se sbíralo, drobná běl ale a bělovočka i take bazin na keřích se musel zanechat*.“²¹⁵

Dne 15. října byly slaveny kněžské druhotiny mělnického vikáře Vojtěcha Zumanna „*maje věku svého 72 let, nejstarší co vikář ze všech v celých cechách neb byl tehdáže již 37 let vikářem*.“²¹⁶

Zápis v memorabilii pro rok 1865 konstatuje, že rok byl velmi horký a suchý „*žita, pšenice a ječmen nedosáhli ani poloviční své vejšky jako i řepky, hráchu bylo málo, čočka žádná, zemčat prostředně, neobícejně ale mnoho červeného ovoce, poněkud i švestek, vína bylo malo, ale zajisté jedno s nejlepšími vtomto století*.“ O úmrtí biskupa Hilleho zapisuje: „*na konci měsíce dubna vtomto roce usnul v Pan jeden z nejslechtnejších biskupů, nábožný kmět, Nejdustojnější Pan Augustin Bartolomej Hille maje stáří 78 roků*.“²¹⁷

Litoměřický biskup Hille naposledy celebroidal o Velikonocích 1865. Po bohoslužbách ho přepadla nevolnost. Svátost nemocných, která mu byla do residence nesena v průvodě

²¹³ Memorabilie: str. 238.

²¹⁴ Tamtéž, str. 238 – 239.

²¹⁵ Tamtéž, str. 240.

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ Tamtéž, str. 241.

jeho seminaristů, přijal dne 26. dubna a rychle spěl ke smrti. S láskou požehnal kněžstvu a diecézi a jeho rty už pak jen šeptaly prosbu „Kriste smiluj se, slituj se při mé smrti!“ Zemřel před půlnocí 26. 4. v pověsti svatosti. Pohřeb se konal 2. května za účasti 120 kněží a byl celodiecézní událostí. Pohřben byl do biskupské hrobky na litoměřickém hřbitově. Jeho srdce je umístěno v katedrále. Ještě dlouhá léta, dokud nezemřeli i jeho současníci, byl jeho hrob denně pokrýván věnci a květinami. Novým, dvanáctým sídelním biskupem se stal v dubnu 1866 Augustin Pavel Vahala²¹⁸ Hilleův episkopát trval 33 let a je druhým nejdelším v dějinách diecéze.²¹⁹

Pro rok 1866 učinil farář Čermák do zdejší memorabilie nejpodrobnější a také i nejdelší svůj zápis o dění. Je členěn po jednotlivých měsících na dvanáct odstavců a obsahuje jak zprávy o počasí a úrodě, tak o událostech politických a vojenských. Domnívám se, že zdejší situaci nelze popsat lépe a proto zde předmětný zápis cituji celý:

„Tento rok náleži zajistě mezi nejtruchlejší jak pro vlast' tak i pro osadu, jakych bylo vtomto století.

- 1. Leden dle povětrnosti byl velmi pohodlný, tak sydice že, hrubě nebylo ani mrazů ani sněhu po cely měsíc se i v polích mohlo pracovati. Zemský sněm vystoupením některých nepříznivých šlechticů, a vstoupením na jejich místo knížaty Švarcenberkem a Lobkovicem, a hrabaty Bedřichem Tunem a Harachem stal se sněmem skorem českým; nebo i němci ostali v menšině. V tom času nastala pověst o trychynách migroskopických hmizech, jenž rádí se zahrnizeji ve veproým dobitku a takym masem snědeným se prý i ubitovati mohau do člověka, kde pak nesmírnuu bolest ano i smrt' pusobějí. Povik o těchto šoupal celou zem a natropil mnoho strachu i škody.*
- 2. Unor. V povetrnosti podobal se scela svému předchuci, pracovalo se na polích ba i ve vinicích. V tom měsíci vyskyla se velká krádež v slevarnách stříbrnych v Příbramě. Jistý žid z Prahy Jansik byl postižen ve velké sumě. Proti této kradeži rázně vystoupili německé Noviny Politik ovčínek byl toho skvělý.*
- 3. Březen. Mrazi nebyli hrubě již žádné vič, sílo se, ve vinicich s pracovalo, stromovi počalo pučět; na den sv. Josefa t.j. 19 března na sněmě se slavně stanovilo, že na pražské universitě čeština má toho samého práva užívati, co němčina – brzce na to an po celých českých krajina narodnost se budila a pěstovala, tu a tam ale dílem*

²¹⁸ Viz DOBIÁŠ Josef: Litomericensium episcoporum series. Liberec 1985, str. 56 – 58.

²¹⁹ Viz MACEK Jaroslav: Biskupství litoměřické. Kostelní Vydří 2005, str. 163.

úředníci dílem židé pusobili oposici, a vzlaště tito proti sobě budili zášti, povstalo považlivé pobouření mezi čvočkáři v Hostenicích proti židům. Málo přetím pobouřil proti sobě jakýsi pomatený švab Heßler, jenž českým němcům fabrikoval hystorii pražské studenčtvo.

- 4. Duben: Tento měsíc ve své povětrnosti zdal se ocelý měsíc byti ku předu. Stromoví se zelenalo a květlo, osení slibovalo hojnou úradu, ale počalo se již sylné mluveěti ovojne s prušákem, pozdeji s vlaška. V tom času bylo tež pobouření proti židům v Sušicích.*

Neděli druhou po velikonoci t.j. 15 dubna byl nynejší Nejdustojnějí pan biskup Pavel Vahala v Litoměřicích intronyzovan, kteřížto slavnosti též jsem byl přítomen.

- 5. Maj čili květen. Až dotud v zimě bylo malo sněhu pozdej malo deště, nastalo tudy suchu. Z hořejších vesnič, jako z Vidima, z Citné etc. museli po celý ten čas až do Želize neb do Tupadel jezdit pro vodu. Maj počal byti chladny ba studený a přitom suchý. Od sv. Jana až do svatodušních svátků t.j. od 16 až do 20 zimy ba mraziků přibývalo. Na svatodušní ponděli byl sylný mraz a v noci mezi pondělkem na úterý tim synejší. I zmrzlo všecko víno, ořechy, višně a ostní ovoce, a co ještě smutnější, též žito co bylo ve květu, všecka řepka a všecky zemčata a všechna časnejší sadba. Německé vesnice na obilí sydce tak velké škody neutrpěly, ale ovoce nebylo žádné. Mnohem ale hroznejší bylo: rakousku vypovězena vojna od prusů a od vlachů, Braní na vojnu sylné, obranu zemskou panování nepovolilo, co by bylo byvalo zajisté užitečné.*
- 6. Červen. Tento měsíc a jeho nastupce, hrůzoplné to doby pro naší milou vlast a vzlaště pro krajiny od Náchoda až Kralové hradci a k Boleslavi. Hnedle napočátku cervna počalo se ztahovati vojsko do čech, nebo že zde se to sepere bylo prý zato ustanoveno, že sasáci se připojili k rakousku. Okolo půli měsíce tahlo tady první saské vojsko. u mne přebytoval mladý medik Šolc, brzce nato mnohem větší dav, u mne přebytovali 2 dustojníci Krepper a Šekendorf, tento hned v první bitvě padl. Hnedle nato padli prušáci do čech a po první bitvě rozlehli se po celé severní krajině od Teplice, strany Litoměřic, přes Lipu, Dogse, k Mladé Boleslavi, konečně až ku Praze, ba skorem po celé české zemi.*
- 7. Červenec. Velké porážky u Josefova ku Kralové hraci, před tim velké sucha a velké parna, mezi bitvami sylné deště. Smutné žně vzlaště v této naší krajině. Mimo to strach před nepřitelem vzlaště každé noci. Konečně přiměří pak jednáno o mír. Pověst, že ouplavice počina zle hospodařit.*

8. *Srpen. An prušáci obklopili celou českou zem dílem i Moravu, ano počali hroziti Vidní, tam si švábi počali volati o slitování, a tu uzavřen mir.*²²⁰ *První prušáci tady se do své vlasti ubíragící, naši krajinou táhli 16. srpna a na to 18. první oběť koleře ve Vehlovicích. Dotud bylo z cele osady od 1 ledna až do 18 srpna 38 pohřbu, od tud až do 31 prosince ale 112, tedy v celku 150. Na oplavici umřeli toliko 3. v teto měsíci.*
9. *Záři. Hrozné bouření ouplavice. Vliběchově první pad dne 2ho, v Hubyně a v Želízi dne 3. ve Ješovic dne 4. u Boživody dne 5. a v Tupadlech dne 26 záři. Na ouplavici umřeli vtoto měsíci 21 osob. Zaopatrování bylo každodeně ba skorem každé noci, a an zemřelých bylo všech dohromadi 31. tedy i skorem každedeně pohřeb, a byli vynechan některý den, za to bylo po několikráte po 3 pohřbech na jednau. Mezi zemřelimi vtomte měsíci byl i zdejší hrobar Vaclav Ulrich, clověk velmi úslušný a pořádný; rostonal se asi o 10 h vnoci a ve 2 hodiny z rána byl již naprkně. Poslení pručáci se tady ubýrali domu asi okole puli měsíce; ležením sem se ale nedostali, ale byli již v Beřkovicích ubytovaní.*
10. *Říjen. Řádení ouplavice bylo veliké; nebylo skorem domu, kde by se alespon prujem neb dávení bylo neobjevilo. Zvony skorem nepřestávali vyzváněti, toliko když se šlo ku zaopatření, nebývalo zvoněno. V tomto měsíci bylo 43 pohřbů mezi těmi bylo zemřelých na ouplavici 28. 8ho bylo 7 pohrbů, mrtvých ale v osadě 12. Mezi zemřelimi na ouplavici byla nynějšího hrobaře choť, osoba velmi přičinliva. Až před dvěma dníma ošetřila muže svého na ouplavici se roznemochvšího. Tento at' pijak se uzdravil; ona pak se u večer roztonala a o pulnoci již byla umrdla. Podobně i děvče 12tileté zdejšího hospodského France, ta ještě v 9 hodin večerěla a byla scela vesela*

²²⁰ Dne 3. července 1866 v 7 hodin ráno propukla nedaleko Hradce Králové krvavá bitva, ve které se střetlo více než 400.000 mužů. Výsledek bitvy u Hradce Králové (Prusy nazývané u Sadové) byl strašlivý. Prusové odepsali ze stavu 9.172 mužů, Rakušané a Sasové celkem 44.313 mužů. Jde souhrnná čísla, mrtvých, raněných, pohřešovaných a zajatých. Mimo to ztratily obě strany asi 11.000 koní. Tím také sama královéhradecká bitva získala svůj neblahý historický primát, neboť se, co do počtu zúčastněných vojsk a výsledných ztrát, stala největší generální bitvou, která kdy byla na našem území svedena. Sama vítězná pruská armáda neměla po bitvě dostatek sil na účinné pronásledování protivníka a význam vítězství si pruská generalita v čele s králem Vilémem, který se bitvy rovněž zúčastnil, uvědomila až v následujících dnech. K poslední větší bitvě pak došlo 22. července 1866 nedaleko Bratislavy u Lamače. Tuto bitvu přerušilo sjednané příměří, které přivítaly obě strany. Prusko se díky vítězství nad Rakouskem stalo naprostým hegemonem v Severoněmeckém spolku, který byl dočasným předstupněm ke vzniku sjednoceného Německa. V této válce již o vítězství nerozhodovaly jen početní stavy armád, nýbrž i technická převaha moderních zbraní a kvalita fungování rozsáhlých velitelských štábů té či oné strany. Výraznou roli tu sehrály nové vynálezy jako železnice či telegraf a cílená politická propaganda. Vůbec poprvé začal během bojů v našich zemích aktivně působit např. Červený kříž. Tato „blesková“ prusko – rakouská válka v roce 1866 se stala první válkou „moderní“ doby se všemi důsledky, které to s sebou přináší. Viz Autor Ondřej J.: <http://www.abc-bitvy.estranky.cz/stranka/prusko-rakouska-valka-1866>. Vyhledáno dne 20.8.2008.

a v 11 hodin již byla mrtva. Bez zaopatření neumřel nikdo, skrze 8tyhodnů nebylo hrubě dne, aby nebyl byval někdo zaopatřen, jedino dne jsem jich zaopatřoval 5. p.p.Husak mimo těch ještě 3. Často přichazelo zaopatrování též v noci, přičem byval velmi bedliv p.p.Husak.

Ostatně strany ouplavice jsem se přesvědčil, že tato tak nakvap nikde nepřišla, ale buď že předcházelo: lámání v rukách neb v nohách; podobno křečím; nechut' k jídlu, ospalost . i nanic od žaludku; o kdo tu nebyl bedliv, a neb když již nemoc vypukla, hned neužil prostředků ten že jistě zahynul.

Podobně se i semnou dílo; to vše jsem počítal ano i po delší čas, až i skutečně jsem počal ondliovat, ano i dávení i prujem již se hrnul, ale tu rychle jsem políknul vší ½ lžice kapek dělaných z kafru a z praženého žita a vtom okamžiku vše se stavělo, a an přikvapil doctor, co trvalo asi 4 minutí, již jsem byl v potu. Posledni pád ouplavice 25 října. Sbíрка vina byla konána 15.t.m. vino bylo sydce dobré ale velmi poskrovně; já jsem dostal na vinici všeho všudy 2 vědra vina, a že viniční práce stála přes 250 zl., tedy přišlo mi vědro velmi dráže. Ovoce bylo sydce prostředně, S.p švěstek, ale bylo velmi dobré.

11. Listopad. Sucho nasledovalo i v tom mesící svého předchudce, ku konci i mraziiky nastali. Ouplavice sydce nebylo více a šarlach, který již v předešlem měsíci nastal, i vtomto své oběti požadoval.

12. Prosinec byl studený okolo půli měsíce nejstudenejší, byli mrazi, že až Labe počalo zamrzat. Tuto přestaly nemoce.²²¹

Na závěr celého roku pak je vypsána obvyklá statistika: „V tomto roce narodilo se v osadě 103 dětí katolických, odavek bylo toliko 14 a do věčnosti se odebralo 150 osob, z těchto na ouplavici čili koleru 54. Mezi zemřelimi jest také jeden kněz církevní, totiž p.p.Josef Pýcha bývalý kateheta z realky plzencké. Tento vyborný kněz, bratr nájebníka dvoru Rymáně; co velmi churav se ku svému bratru okolo velkonoc přistehoval a u něho dne 17. září na tuberkule svou pozemskou dráhu dokonat, byv 46 lét stár.“²²²

Když během prusko-rakouské války táhli Sasové na pomoc Vídni, utábořili se v Liběchově na břehu Labe a někteří byli nakvartýrováni i v bytech zdejších obyvatel..²²³ Tehdy také

²²¹ Memorabilie: str. 241 – 247.

²²² Tamtéž, str. 247.

²²³ Viz SOkA Mělník – Fond rukopisů: HOFMAN: op.cit., str. 15.

nechal Antonín Ladislav Veith rychle vyzbrojit všechen svůj lesní personál, který pak držel hlídky a zajišťoval především bezpečnost mostů na zdejších panstvích. Také ve svém zámečku v nedalekém Brocně u Chcebuze zřídil vojenský lazaret, ve kterém bylo po celou dobu války ošetřováno velké množství raněných vojáků.²²⁴

Po válce pak zase Liběchovem táhli domů Prusové, které vzápětí následovala cholera. Jako léku zde lidé užívali jalovcovou pálenku.²²⁵ Farář Čermák však proti choleře učinil zkušenost s vlastním receptem, který zaznamenává do memorabilie takto: „*Vezmi asi ½ žejdl. žita upražho jako kávu a umel. Vezmi láhev asi 1½ žd. do té dej asi ¾ žd. dobrého spiritusu , a to žito do té láhve vsip a postav dobře ucpané na slunce asi na 3 dny, ale začasto tím zamíchej. Vem jinou láhev, do té dej též ½ ž. špirytusu, a dávej tak dlouho kafr, dokud spirytus tráví, pak teč postav na slunce na 3 dny. Pak do jiné lahvičky vezmi polovic z kafrové a polovic ze žitné, a když třeba uživej asi 10 neb 12 kapek na cukru, křeč potirati tími to jest velmi dobré.*“²²⁶

Tento válečný konflikt slábnoucího Rakouska s rozvíjejícím se Pruskem a s nedávno vytvořeným italským královstvím je dnes neprávem opomíjen. Přitom se jednalo o důležitý mezník, jak v historii habsburské monarchie a českých zemí, tak v dějinách vojenství. Jedním z hlavních vnitrostátních důsledků prohrané války se, kromě ztráty části území, stal vznik Rakouska-Uherska v následujícím roce 1867. Čímž byla úspěšně završena (nutno dodat, že na úkor slovanských národů) snaha politické reprezentace Uher o dualistické uspořádání monarchie.²²⁷

Zápis pro rok 1867 je poměrně krátký, je však možno z něj vyčíst určitou radost či optimismus. Farář píše: „*Tento rok byl pro zdejší krajinu úrodný. Obilí bylo hojné, kde přišli deště dosti i zemčat a řepy, ovoce, vzláště hrušky a červené ovoce, višně, třešně etc. velmi hojno, tu i švestek dosti, a vše mělo odbyt a dobrou cenu, slámy tolik jak nebylo po více jak 30 let. Počasí velmi pohodlné; po skrovné zimě, příjemné a dosti vlhké jaro, dosti dešťů skorem až do července, tudy hojnost sena. Pak nastalo sylné horko, načež chladno. Vína bylo prostředně atéž víno toliko prostřední. V osadě se zvlášního nepřihodilo ničehož.*

²²⁴ Viz JOUZA: op.cit., str. 139.

²²⁵ Viz SOkA Mělník – Fond rukopisů: HOFMAN: op.cit., str. 15.

²²⁶ Memorabilie: str. 246.

²²⁷ Viz Autor Ondřej J.: <http://www.abc-bitvy.estranky.cz/stranka/prusko-rakouska-valka-1866>. Vyhledáno dne 20.8.2008.

*Dětich se narodilo 83, sňatků bylo odano 38 počet jaký dotud nebyl nikda zde ještě; a dověčnosti se odebralo 75 osob.*²²⁸

V květnu 1867 také vypukl spor mezi katolíky a protestanty, o užívání zvonu ve Vehlovicích. V memorabilii však o něm farář žádný záznam neučinil.

Dne 21. června 1868 konal český mělnický Sokol svůj první výlet - do Liběchova. K této akci se připojil i beřkovický spolek Oul, němečtí veteráni ze Štětí a další německé spolky. Jak je možné, že se této ryze české akce účastnili i okolní spolky německé? V této době ještě mezi oběma národnostmi panovala určitá svornost. A tak se stejný výlet konal i v roce 1870. Sokolové jeli z Mělníka do Liběchova lodí a opět se přidaly české spolky z Roudnice a Lužce, Česká Beseda z Litoměřic a také německé spolky místní a ze Štětí a Hoštky. A ještě i v roce 1871 byl konán výlet do Liběchova a na Klácelku a Slavín.²²⁹

Roku 1869 byl zdejší pan patron Antonín Ladislav Veith papežem Piem IX. povýšen do stavu římských hrabat a vikářem Zumannem byla vysvěcena nová zámecká kaple.²³⁰

Ve středu dne 2. června 1869 se v Liběchově konala kanonická visitace, vedená novým sídelním biskupem Augustinem Pavlem Vahalou. Od 16 hodin začal biřmovat, přičemž udělil svátost 180 věřícím. Doprovodem mu byl pan kanovník Fr. Demel a tajemník Vavřinec Šmíd. O biskupa a celý jeho doprovod a také o koně a kočár, bylo postaráno v zámku, kde byl ubytován. Druhý den ráno po sedmé hodině měl farář Čermák v kostele slavné kázání, následovala mše svatá s katechezí a pak pan biskup opět biřmoval dalších 300 věřících. Celkem bylo biřmováno 480 osob. Po biřmování provedl biskup kanonickou prohlídku právě vymalovaného a vyzdobeného kostela a visitace byla oficiálně zakončena modlitbami za zemřelé.

K této slavnosti se opět dostavili, jak se všeobecně slušelo, kněží z okolí. Farář Čermák zapsal do memorabilie jejich seznam takto:²³¹

- = Nejdp. pan kanovník František Demel
- = Nejdp. pan kanovník Vojtěch Zumann, vikář
- = Vldp. Jan Šourek, děkan ze Štětího
- = Vldp. Antonín Zajíček, farář z Chcebuze
- = Vldp. Josef Píč, farář z Medonos

²²⁸ Memorabilie: str. 247 – 248.

²²⁹ Viz SOkA Mělník – Fond rukopisů: HOFMAN: op.cit., str. 58.

²³⁰ Viz Memorabilie: str. 262.

²³¹ Viz tamtéž.

- = Vldp. Vavřinec Šmíd, tajemník
- = Vldp. Václav Kašpárek, kaplan ze Štětího
- = Vldp. Josef Ferkel, kaplan ze Chcebuze
- = Vldp. Jan Červenka, zdejší kaplan
- = Vldp. František Pek, vychovatel ze zámku.

Období působení litoměřického biskupa Vahaly je plné vážných událostí. Již rok 1866, rok jeho nástupu, je poznamenán prusko-rakouskou válkou. Později vrcholí spory mezi církevními a státními soudy a nakonec se od 8. prosince 1869 do konce července 1870²³² účastní zasedání I. vatikánského koncilu, přičemž dogma o papežské neomylnosti ve své diecézi vyhláší ordinariátním listem již 24. srpna 1870. Až od roku 1871 se své diecézi mohl věnovat plně, což také vysvětluje, že do Liběchova nezavítal již dříve. Vahala byl biskupem národnostně spravedlivým a vyznačoval se dobročinností. Zemřel 10. října 1877 ve své residenci. I jeho srdce je uchováno v katedrále. Jeho nástupcem se stal Antonín Ludvík Frind.²³³

Konání I. Vatikánského koncilu bylo zaznamenáno i Liběchově. Po mších sv. o druhé neděli adventní 5. prosince 1869 zde byly ohlášeny prosby o modlitby za sněm v Římě, který se započne 8. prosince. V ten den se pak na tento úmysl konal výstav a adorace Nejsvětější Svátosti.²³⁴

Dne 8. září 1870 byl ve farním kostele přijat do církve (a pokřtěn) liběchovský žid Antonín Fleischmann. Z matričního zápisu lze mimo jiné vyčíst, že v Liběchově působil jako perníkář a svědky konverze a kmotry se mu stali majitel panství Antonín Veit a zdejší purkrabí Karel Patvěka.²³⁵

Z jara roku 1872 prodal pan hrabě Antonín Ladislav Veith své liběchovské panství knížeti Emanuelu Collaltovi a odstěhoval se na nově zakoupené panství Černovice. Farář Čermák zdrcen odchodem přítele, patrona, mecenáše a důvěrníka, vůbec neprovádí zápis do memorabilie. Zápis vyhotovuje zpětně až po dvou letech, z jara roku 1874.

²³² Koncil zasedal až do 20.11.1870.

²³³ DOBIÁŠ: op.cit., str. 60 – 62.

²³⁴ Viz SOKA Mělník - Fond Fara Liběchov: Soubor ohlášek 5.12.1869.

²³⁵ Viz FA Liběchov - kniha Religions=Veränderungen, Tom II.

Tento záznam je pak také poslední Čermákův zápis do memorabilie. Další zápisy, za roky 1874, 1875, 1876 a 1877, obsahující většinou pouze tzv. „statistiku,“ provedl zpětně až Čermákův nástupce, farář Alois Albert.²³⁶

V roce 1874 byla v Liběchově uvedena do provozu železniční stanice.²³⁷ Trať rakouské Severní dráhy zde probíhá na vysokém náspu, vytvořeném mezi břehem Labe a zámeckým parkem, na jižní straně Liběchova. Vlastní stanice je umístěna asi deset minut chůze od obce směrem na Štětí a je vybavena telegrafem.²³⁸

Od 1. ledna 1876 byly zavedeny nové metrické míry, proti kterým lidé z jejich neznalosti mnoho reptali. Doposud byly užívanými měrami například vědro, máz, míle, sáh, loket, cent, lot a další.²³⁹

Dne 24. června 1877 zemřel na své liběchovské faře stářím P. Filip Čermák, zdejší sedmý farář. Pochován byl za účasti mnohých, mezi svými farníky v Liběchově.²⁴⁰

²³⁶ Viz Memorabilie: str. 264 – 265.

²³⁷ Viz BROSCHE: op.cit., str. 481.

²³⁸ Viz BERNAU: op.cit., str. 446.

²³⁹ Viz POHANKA Henri: Sám proti toku času aneb s genealogií k vlastním kořenům. Litvínov 2002, str. 173 – 175.

²⁴⁰ Viz Memorabilie: str. 265.

4.2 Liběchovská fara

Když P. Filip Čermák přišel 24. prosince 1837 do Liběchova, našel zdejší faru v nepořádku. Jeho předchůdce farář Pabel byl totiž starý a hlavně byl se všemi věcmi spokojený tak, jak byly. Patronátní pán Veith na něj bral ohled a ani nechtěl starého pána z jeho zvyků vytrhovat. Vše tedy čekalo až na nového faráře. A opravovat se začalo hned na jaře 1838.

Do velkého farního pokoje vedly původně troje dveře. Nyní se dveře, co vedly do malého pokoje a dveře do zadního pokoje, nově zazdily a zazděna byla i dvě okna. Do prvního a do zadního pokoje se vystavěla nová kamna a stejně tak i v kuchyni bylo zřízeno nové ohniště a postavena nová pec. Ze síně do kůlny byl proražen nový samostatný vchod a vše vyspraveno a obíleno.

Nakonec také farář poručil rozříznout napůl všechny dveře, čímž byly na celé faře osazeny dveře dvoukřídlé a opatřeny šedivým nátěrem. Tyto práce se prováděly v roce 1838.²⁴¹ Fasáda fary byla znovu opravována a obílena fasáda fary až v roce 1868.²⁴²

Roku 1839 byla zcela nově položena šindelová krytina na střechu, protože starý šindel již uhnul.²⁴³ Znovu se pak šindel na střechu fary pokládal až v roce 1863.²⁴⁴

V roce 1840 byl vystavěn nový chlév a opatřen novými dveřmi, neboť doposud měly krávy stání jen v kolně, kde trpěly zimou (i hnůj zde býval na kost promrzlý). Ke chlévu byla vystavěna i krytá chodba.

Následujícího roku byla opravena východní farní sýpka a do ní, i do sýpky protější, osazena nová okna. V roce 1853 pak byla nová okna osazena na celé faře a to jak vnitřní, tak venkovní. A okna malého pokoje a klenutého pokojíku byla opatřena i okenicemi.²⁴⁵

Původní liběchovská fara stávala o parcelu výše, než fara současná. Pod starou farou byl zbudován dvojitý sklep a když fara zanikla, sklep připadl vrchnosti. Když byla fara opět

²⁴¹ Viz Memorabilie: str. 248 – 249.

²⁴² Viz tamtéž, str. 250.

²⁴³ Viz tamtéž, str. 249.

²⁴⁴ Viz tamtéž, str. 250.

²⁴⁵ Viz tamtéž, str. 249.

vystavěna, nyní blíže ke kostelu, darovala vrchnost výše položený sklep nové faře s tím reservátem, že menší sklep plně užívá farář a ve větším (hlubším) sklepe má v létě pan patron právo uchovávat zvěřinu a pivo pro zámeckou tabuli. Tento reservát si úředníci na zámku vykládali všelijak a hlubší část sklepa po jeden čas pronajímali dokonce řezníkovi.

Fara neměla ani stodolu, a tak muselo být farní obilí skladováno u cizích, stejně tak nebylo místo na dříví a uhlí, to se skladovalo v díře u starého sklepa. Nebylo kde uchovávat mléko. Protože farář Čermák nehodlal tento stav déle snášet, naléhal na pana patrona, aby byl k faře vystavěn nový sklep. Když patron svolil, byla farní kolna zbořena až k vinařskému lisu a založeny základy velkého sklepa. Sklep byl sklenut a nad ním vystavěn i malý mlátek a mezi mlatem a chlévem i nová kůlna na dřevo. To vše pak bylo spojeno chodbou a společně zastřešeno. Práce byly skončeny do zimy roku 1853.

Návrh stavby si vytvořil farář Čermák sám a výstavbu vedl tehdejší ředitel panství pan Augustin Čech.²⁴⁶

V roce 1866 byly osazeny nové plaňkové ploty kolem farního dvorku, kol přilehlé zahrádky a také kolem velké farské zahrady. V čeledníku a také ve velkém farském pokoji byly položeny nové podlahy.²⁴⁷

4.3 Farní kostel sv. Havla

Farní kostel sv. Havla pochází patrně let 1738 – 1741, přičemž byl dále upravován. Zařízení je převážně rokokové z II. poloviny 18. století. Osm kleneb kostela nese velkolepou freskovou výmalbu J. P. Molitora z roku 1741.²⁴⁸

Po svém příchodu do Liběchova zpracovává farář Čermák inventář, datovaný 20. června 1838, kde farní kostel popisuje jako vystavěný severně od fary v roce 1730 z kamene, ve tvaru kříže a s taškovou střechou. Má jeden hlavní a dva postranní vchody, 17 oken,

²⁴⁶ Viz Memorabilie: str. 249 – 250.

²⁴⁷ Viz tamtéž.

²⁴⁸ Viz POCHE Emanuel a kol.: Umělecké památky Čech, 2.díl K/O, heslo Liběchov. Praha 1978, str. 235.

sakristii, předsíň, kůr, 2 oratoře (a boční kaple), 5 oltářů, kazatelnu a jednu věžičku s malým zvonem.

Farní kostel má podle Čermákova inventáře také toto vybavení:

Hlavní oltář sv. Havla: Obraz se sv. Havlem, zdejším patronem, je nově malován roku 1828, usazen ve dřevěném zlaceném rámu. Také tabernákl je dřevěný, celý mramorovaný, s osmi štafirovanými anděly.

Vpravo stojí oltář Panny Marie Pomocné s olejovým obrazem Matky Boží a obrazem sv. Jana Nepomuckého. Je dřevěný s mramorovaným štukem, s dvěma anděly a opatřen kovanou mříží.

Vlevo stojí oltář sv. Antonína s olejovým obrazem sv. Antonína Paduánského a obrazem sv. Karla Borromejského. Jinak je stejný jako oltář předchozí.

V křížení vpravo je vystavěn oltář sv. Anny. Je celý dřevěný mramorově oštafirován s malou soškou sv. Anny a šesti malými anděly. Nalevo pak stojí oltář sv. Kříže.

Kazatelna je mramorovaná, zdobená s mosazným táflováním a anděly. Stejně tak křtitelnice.

Kůr je vybaven trojdílnými varhany a jsou zde také 2 bubny, 4 trumpety, 2 lesní rohy, 1 violon, 2 violy a 1 viola altová.

Z precios se v kostele, mimo jiné, nacházel: stříbrný kalich s šesti emailovými medailony, postříbřený kalich z mědi, velká zlacená monstrance z mědi, menší postříbřená monstrance, maličký pozlacený pacifikál z mědi, postříbřené měděné ciborium a ještě jeden pacifikál.²⁴⁹

V roce 1837 tedy farář Čermák nachází zdejší farní kostel sv. Havla čistý a poměrně dobře vybavený. Má však velmi zanedbanou střechu.

Do oprav se farář vrhá hned z jara roku 1838. Stará a zpráchnivělá dřevěná římsa kostelní mansardové střechy byla vyměněna a krytina střechy vyspravena. Tyto práce probíhaly téměř po celý rok 1838. Další výměna podstatné části střešní krytiny a také položení části nových krovů, se na kostele uskutečnily až během roku 1860.²⁵⁰

²⁴⁹ Viz BA Litměřice - archiv far I., karton č. 72/182 Liběchov: Inventární seznam z 20.6.1838.

²⁵⁰ Viz Memorabilie: str. 250 – 251.

Příloha XI.

Liběchov, farní kostel - hlavní oltář sv. Havla

Foto autor.

Příloha XII.

Liběchov, farní kostel – boční oltář sv. Antonína Paduánského

Foto autor.

V roce 1843 byl z okolního pozemku u kostela odstraněn nahromaděný „neřád“ a celý pozemek - hřbitůvek byl osázen křovinami. Přístup na hřbitůvek byl uzavřen třemi novými kovanými vratky.

Roku 1846 byl interiér kostela nově vybělen. V roce 1867 započala vrchnost s pokládkou zcela nových schodů na dvouramenném schodišti, vedoucím terasovitě ke kostelu z návsi a spolu s tím byla nově předlážděna i terasa před hlavním vchodem kostela.²⁵¹

To, že 2. června 1869 měl do Liběchova přijet biřmovat litoměřický biskup Vahala, bylo důvodem, že patron Veith nechal celý farní kostel nově vybělit a jeho choť Walburga zakoupila stříbrnou lampu na hedvábné šňůře pro nové věčné světlo.

Asi po třech nedělích, na paměť této slavnosti, nechal i farář Čermák vyštafírovat hlavní oltář za 150 zlatých. A pořídil také některé textilie, o nichž v memorabilii zaznamenává: „*a objednal jsem nový černý pluvial, a nový přikrov, jakož i oboje starý pluvial též hedbavný a přikrov tež manžestrový jsem obnoviti dal, jakož i na kalich příkravek a štolu – vše hedbavné – objednal jsem, co mne stalo opět 83 zl.*“²⁵²

4.4 Zdejší knihovny

Při propagaci češtiny a české kultury sehrálo katolické duchovenstvo významnou roli. Zvláště pak venkovští faráři. Především v českých jazykových oblastech byla pro ně čeština jediným prostředkem možné pastorace a výchovné činnosti.²⁵³ Právě tak byli katoličtí kněží i vydavatelé a redaktory českých časopisů, které při své poměrně malé dosahovaly vysokých nákladů. Dalším významným činem kněží té doby je zakládání vikariátních, farních, školních a dalších knihoven. Při nich kněží často přijímali i funkci knihovníků, starali se o nákup dobrých knih a těmto knihovnám také odkazovali své knihovny vlastní.²⁵⁴

²⁵¹ Viz Memorabilie: str. 251.

²⁵² Tamtéž, str. 262.

²⁵³ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 148.

²⁵⁴ Viz ZLÁMAL Bohumil: Příručka českých církevních dějin. Díl IX. Doba probuzeneckého katolicismu. Olomouc 1970, str. 41.

Pro vydávání české literatury je již v roce 1829 založen farářem Hanykýřem založen nadační fond Dědictví Svatojánské. Jako první zde členský příspěvek uhradil právě litoměřický biskup Bartoloměj Hille.²⁵⁵ A roku 1831 byla založena Matice česká, kde opět kněží byli významnými odběrateli a distributory knih.²⁵⁶ Členem Matice české je jak farář Čermák, tak bratři Václav a Antonín Veithové. A všichni se snaží o uchování a distribuci kvalitních knih.

Již jako student pražského Akademického gymnázia si zdejší pán Antonín Veith uspořádal cennou knihovnu s německými, francouzskými a anglickými díly. Když pak dědictvím získal Liběchov, tak jako dobrodinec zdejších poddaných zřídil k jejich vzdělání školní a obecní knihovnu.²⁵⁷ Jeho bohatou zámeckou knihovnu v letech 1844 – 1845 uspořádal F. M. Klácel²⁵⁸ a byla neustále k dispozici všem čtenářům, obzvláště častým zámeckým hostům. Právě z roku 1847 se zachoval údaj, dle kterého obsahuje celkem 500 spisů v 360 svazcích. Dále byla doplňována i o české knihy, jejichž nákup v Praze zajišťoval právě farář Filip Čermák.²⁵⁹

Po smrti Antonína Veitha zdědil zdejší zámeckou knihovnu jeho synovec Antonín Ladislav Veith.²⁶⁰ Nevíme přesně kolik svazků měla liběchovská knihovna v této době, ale po prodeji panství v roce 1872 si ji Antonín Ladislav odvezl. Další údaj je o ní znám až z roku 1911, kdy Antonín Ladislav prodává zařízení svého zámku Griesenhofu v Korutanech sestře Miloslavě, provdané von Ehrenburg. Tehdy knihovna obsahovala již 5 000 svazků.²⁶¹

Po svém nástupu na liběchovskou faru sepisuje farář Čermák dne 20. června 1838 inventář, ke kterému dne 10. září ještě připojuje soupis jednotlivých knih zdejší farní knihovny. Ta v té době uchovává již 269 svazků. Za zmínku jistě stojí některé, z tehdy zde chovaných cenných titulů:

= Lactantii Firiani Opera, inkunabule z roku 1457

= Venerabilis Beda Opera, třisvazkový foliant z roku 1612

= Promptuarium monale Antwerpae z roku 1643

²⁵⁵ Viz BUBEN M., POKORNÝ P.R., ČECH Zd.: Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů. Praha 2000, str. 109.

²⁵⁶ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 148.

²⁵⁷ Viz BERNAU: op.cit., str. 456

²⁵⁸ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 149.

²⁵⁹ Viz JOUZA: op.cit., str. 109.

²⁶⁰ Viz tamtéž, str. 128.

²⁶¹ Viz tamtéž, str. 130.

= Questiones disputandae Pottendar z roku 1668
= Vita Sanctorum Kibadinani, foliant z roku 1700
= Disertatio Comt. Waldstein, foliant z roku 1724
a mnohé další knihy, především potřebné pro kněžskou farní práci.²⁶²

Na tuto farní knihovnu navazuje farář Čermák knihovnou vlastní, budovanou od jeho příchodu do Liběchova. Usuzuji tak nejenom vzhledem k tehdejší církevní nařízení tyto knihovny budovat, ale i vzhledem k činnosti a členství samotného Čermáka v několika Dědictvích a Matici. A také vzhledem k jeho nákupčí činnosti pro knihovnu zámeckou. Z liběchovské farní knihovny se však žádný svazek nedochoval. Nelze se opřít ani o dochované inventární seznamy. Jeho nástupce, farář Albert, sice vypracoval dne 10. června 1879 podrobný inventář kostela a fary, dokonce v něm přiděli čísla i jednotlivým dveřím a oknům, ale soupis zde chované „Čermákovy“ knihovny nepořídil.²⁶³

Kromě zámecké a farní knihovny, byly zřizovány knihovny i při jednotlivých školách na panství. Tak například nová škola v Radouni obdržela zároveň při svém otevření roku 1785 také knihovnu s celkem 225 svazky.²⁶⁴

Knihovna při liběchovské škole kol roku 1880 obsahuje 230 knih, zdejší samostatná knihovna učitelská 98 svazků a s ní spojená národní knihovna dalších 200 svazků. Těchto 200 knih sem daroval pražský Spolek pro šíření všeobecně potřebných vědomostí.²⁶⁵

Také vlastní otevírání knihoven bylo v této době slavnostní, doprovázeno slavnými bohoslužbami (a naopak zase slavnosti církevní byly využívány pro agitaci vlasteneckou).²⁶⁶

Knihy též byly rozdávány i jako prémie nejlepším žákům při zkouškách. Tyto prémie pro školáky vždy věnoval majitel panství.²⁶⁷

²⁶² Viz BA Litoměřice - archiv far I., karton č. 72/182 Liběchov: Inventární seznam z 20.6. a 10.9.1838.

²⁶³ Viz SOkA Mělník: fond Farní úřad Liběchov: Inventární seznam z 10.6.1879.

²⁶⁴ Viz BROSCHE: op.cit., str. 485.

²⁶⁵ Viz BERNAU: op.cit., str. 445.

²⁶⁶ Viz RAK Jiří: Dělníci na vinici Páně nebo na roli národní? In: Bůh a bohové. Církev, náboženství a spiritualita v českém 19. století. Sborník příspěvků z 22. plzeňského symposia. Praha 2003, str. 132.

²⁶⁷ Viz JOUZA: op.cit., str. 140.

4.5 Nadace a péče o chudé

Kněžská práce není jen vysluhování svátostí nebo vyučování. Dobrý kněz musí mít na mysli i další potřeby svého stáde, které jsou potřebné k zajištění důstojnosti života. Dobrý pastýř zná své ovce a ony znají jeho. Liběchovský farář se svými ovečkami žil i jejich chudobu. A tak nevynechává žádnou příležitost, kde by se nesnažil pomoci a nouzi druhých zmírňovat. Láska je vynalézavá.

Výborným prostředkem jak zajistit potřebný příjem, byla tehdejší forma nadací, zbožných odkazů, které by svým výnosem, de facto částí úroků z vázaného vkladu, podporovaly chudé. Využití takového nadačního výnosu (tzv. důchodu) bývalo zřizovatelem či zůstavitelem, podrobně určováno.

Liběchovská fara držela čtyři základní nadace pro chudé. Jde o nadace Ignáce Doctora, Antonína Veitha, hraběnky Josefy Pachtové a nadace hraběnky Barbory Pachtové.²⁶⁸

Zajímavá je zvláště Doctorova nadace.

Ignác Doctor byl měšťan a obchodník s vínem. Narodil se v Liběchově 14. srpna 1770. Jeho otec byl chudý bednář. Ale nechme vypravovat samotného faráře Čermáka: „Bylo to v létě 1849 an mne Ig. Doctor navštívil, bydlil tehdáže přes leto na Šopce, a za řeči brzi přišel na své milé thema. Vypravoval, jak byl chudý, a jak to bývalo již nejhůř v zímě, když před domkem druzi kluci se sklouzávali, a on budto bos (...) Na čež já: Milý p. Doctor, tak se děje i podnes. Věřte mi že mně býva těch ubohých kluků srdečne lito, když bud scela bosí, neb nanejvejš jednu nohu v čepici a druhou v třepce bez podešvu se sklouzali. Ale Vy by jste tomu mohl odpomoci, kdyby jste založil nadací na sklouzačku, z jaké by se nejlepší sklouzakům boty kupovali, a věřte že by se pak za vás ti zdejší kluci na věky věkův sklouzavali. Na to dal se Doctor do hlasitého smíchu doloživ, kdo ví co se nestane.“²⁶⁹

Od tohoto rozhovoru na liběchovském zámku uběhlo několik měsíců, když farář Čermák obdržel písemnou zprávu, že pan Ignác Doctor zemřel a poslední vůlí ustanovil, že chce býti pohřben v Liběchově právě od Filipa Čermáka. Dále bylo faráři sděleno, že Doctor

²⁶⁸ Viz Memorabilie: str. 251.

²⁶⁹ Tamtéž, str. 251 – 252.

založil nadaci ve výši 1 000 zl. pro liběchovskou chudou školní mládež. Později dorazilo psaní od Doctorova syna Josefa ze Lvova, kde byl fiskálním adjunktem. Oznamoval faráři, že otec nadaci založil již 5. února 1849, že je již potvrzena a aby se Čermák dostavil do Prahy k JUDr. Chromému a vyzvedl zde úroky.

Po vyzvednutí úroků, které již činily 100 zl. *„hned na zejtří vybral jsem 6 chlapců a 6 holek veskrz samé syrotky, nakoupil sukna a jiné latky a dal šítí šaty. A že krejčí byl spolukostelník a žena jeho švadlena, vyziskal jsem ještě tolik, že mimo těchto 12 ještě 5 jiných dětí těž chudých ale pořadných bylo poděleno.“*²⁷⁰

Rozdělování těchto darů Doctorovy nadace se prvně konalo v kostele, právě o slavnosti posvícení. Po kázání byly nové šaty rozloženy na oltářní mřížku, u které stála všechna školní mládež. Farář pak promluvil takto: *„Hle dítky ten, jenž vám tuto přichystané šaty daruje, byval tak chudý a nuzný, jako jste vy. Sem chodíval do kostela sem chodíval do školi, byl pilný mravný nábožný, P.Bůh mu požehnal a on stal se bohatým, a hle ten (...) vám tyto šaty daruje, aby jste i vy byli pilni mravní a bohabojni, a aby jste i vy kdyby Vám P. Bůh požehnal, podobně jste se ujimali chudých a nuzných, jak on se ujal Vás.“* Pak promluvil farář také k dospělým: *„Hle jak člově(k) jiz zde se může státi nesmrte(d)lným. Z nadaci p. I..Doctora budou se podělovati chudé ale mravné a pilné děti každý rok, každý rok vystoupí před vás co dobrodinec chudých, pořáde bude u vás viditelný; pročež kdo s toho jsi chudých a opuštěných se ujimati, čiň to, budeš nesmrte(d)lným mezi smrtelníky.“*²⁷¹

Hned na to byl každý chlapec podělen ze sukna kabátem, kalhotami, vestou a obdržel také boty a čepici. Děvčata pak dostala kazajku z manšestru, bavlněnou sukni, zástěrku, punčochy, střevice, šálu na krk a „zábalku.“

Po bohoslužbách byl farář i s dalšími hosty zván k pohoštění na zámek, k Antonínu Veithovi. V příhodné chvíli pak Veith Čermákovi za uspořádání celé slavnosti poděkoval a řekl: *„také jsem si stoho, co jste mluvil, neco (za)pamatoval.“*²⁷²

A podobně s Čermákem pohovořila i paní Josefa hraběnka Pachtová z Rájova, která byla slavnostem přítomna. Slíbila, že na jeho návrh (jak se stát nesmrte(d)lným prostřednictvím nadace) nezapomene.²⁷³

²⁷⁰ Memorabilie: str. 252 – 253.

²⁷¹ Tamtéž, str. 253.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ Viz tamtéž.

Veith i hraběnka Pachtová svá slova dodrželi.

Dne 19. prosince 1853 Antonín Veith zemřel a odkazem zřídil nadaci pro chudou mládež ve výši 1 000 zl. s tím, aby každoročně 19. prosince byly z úroků podělovány chudé mravné školní děti obuví.

Dne 6. dubna 1855 umřela i hraběnka Josefa Pachtová. Svým odkazem zřídila nadaci, z níž pro chudou školní mládež vyčlenila částku ve výši 1 500 zl. s tím, aby každoročně bylo oblečeno „od hlavy až k patě“ tolik dětí, na kolik jen příjem z úroků stačí.

Tak získala liběchovská fara přičiněním faráře Filipa Čermáka tři nadace pro chudé.

Z nadace Doctorovy jsou děti podělovány vždy po složení zkoušek a to buď modlitebními knížkami, nebo šatstvem, případně stříbrnými penězi. Z nadace Veithovy jsou podělovány děti vždy 19. prosince obuví a z nadace Josefy Pachtové je podělováno obvykle 10 dětí, vždy na Štědrý den, šatstvem a obuví.²⁷⁴

Hraběnka Josefa Pachtová ve své nadaci odkázala celkem 6 000 zl takto:

3 842 zl., aby z jejich úroku bylo slouženo 205 mší v Liběchově

200 zl., aby z jejich úroku bylo modlení o neděli a svátek za Pachtu a Berenyie

458 zl., aby jejich úrok byl každý pátek rozdělen mezi chudé (každému 20 haléřů)

1 500 zl., aby z jejich úroku byla podělována chudá mládež, jak popsáno výše.

Avšak po odvedení dědické daně a poplatků se původně zamýšlený kapitál nadace ztenčil tak, že na mše zůstalo 3 542 zl., 184 zl. na modlení, 422 zl. na páteční almužnu, což bylo farářem rozpočítáno tak, aby hlavně suma pro děti zůstala zachována pokud možno v plné výši 1 500 zl. Zároveň byl biskupem snížen závazek celebrace 205 mší na 186. V té době však biskupové nařídili, že nadační jistina na jednu tichou mši musí činit nejméně 30 zl. (což nyní u pachtovské nadace při 186 mších a sumě 3 542 zl činilo jen 19,04 zl.). Čermák se tedy obrátil na dědičku Josefy Pachtové, baronku Mecery rozenou Pachtovou, aby svolila se změnou. I litoměřická konsistoř dala svůj souhlas, a tak byly mešní závazky sníženy na 124 mší ročně se stipendiem 124 zl., tedy 1 zlatý na 1 mši.²⁷⁵

Dne 9. června 1867 obdržel farář Čermák od paní hraběnky Barbory Pachtové (neteře zemřelé Josefy) sumu 4 900 zl. v zástavních listech s tím, aby z nich bylo vydáno: 4 700 zl.

²⁷⁴ Viz Memorabilie: str. 251 – 254.

²⁷⁵ Viz tamtéž, str. 255 – 256.

Příloha XIII.

Liběchov, titulní list Kopie nadace hr. Josefy Pachtové

Z archivu autora.

co jistina na 156 mší za zemřelé Karla Pachtu, jeho choť Marii a za jejich dcery Barboru a Alžbětu (týdně tři mše) a 200 zl. co jistina na modlení každou neděli a svátek za uvedené zemřelé. Také nadační listina byla ihned vyhotovena.²⁷⁶

V závěru zápisu o všech těchto nadacích v memorabilii, dodává farář Čermák: „*fundací se konají, ty mše se čtou a modlení se vykonáva.*“²⁷⁷

V archivu liběchovské fary se také dochovala listina udávající data, sumu a jména chudých, kteří byli podělováni páteční almužnou z nadace hraběnky Josefy Pachtové. Soupis je za období od 1. listopadu 1863 do 31. října 1864.

Almužnou tak byli pravidelně podělováni: Selchová Kat., Selchová Ter., Hiková, Reichlová, Tilcová, Salač, Klugová, Szomanová, Mesnerová, Topšová, Rotová, Tomšová, Rautenkrancová, Topeková, Fialová, Sak a Karel Kapler.²⁷⁸

4.6 Spor o zvonění ve Vehlovicích

Víme pouze o jediném sporu, který měl farář Čermák s osadníky nekatolického vyznání. Doložen je spor o zvonění zvonem na kapli ve Vehlovicích, při pohřbech osadníků nekatolického helvetského vyznání.

Předmětem je stížnost evangelíků helvetského vyznání podaná Václavem Hradeckým a Antonínem Tilem z Vehlovic, dne 7.dubna 1867 do protokolu c.k. okresního úřadu v Mělníku proti katolíkům vehlovickým, že jim zamezují užívat obecního zvonku při jejich obřadu. Žalobci žádají, aby c.k. okresní úřad straně katolické nařídil, že i oni mají právo k užívání obecního zvonku.

V květnu 1867 byl okresním úřadem vyzván farář Čermák k vyjádření se k této stížnosti. V archivu liběchovské fary jsem našel „Protokol,“ ve kterém Čermák postupně vyvrací jednotlivé body stížnosti protestantů.

²⁷⁶ Viz Memorabilie: str. 256.

²⁷⁷ Tamtéž, str. 257.

²⁷⁸ Viz FA Liběchov: listina z 28.10.1864.

Z dochovaného farního Protokolu cituji:

„Žádají nadřecení:

1. Aby c.k. okresní úřad stranu katolickou po-naučiti ráčil, že i oni svau pravo majíce zvonek k cirkevnim obřadům našeho vyzná-ní používat.

2. Zvonek tento a kaplička k němu jest zřizena na utraty všech osadníků bez rozdílů naboženství.

3. Když se zvonek zařizoval jisty evange-lický osadník jmenem Holec osobně o svým potahu pro nej v Praze

A když se kaplička stavěla obětoval opět evangelík Jan Kubeš všecken k tomu potřeb-ný kamen ze své skály a nežadal za nic.

Ostatně veškerou opravu a (...) vydržování v dobrem stavu jak zvonku a kapličky nese-me my evangelicí společně s katoliky.

Odpověď:

To nás těší, z toho ale nenásleduje, že mají právo používat zvonu katolického (...)

Totoť jest hruba lež; kaplička byla zřizena asi před 45 lety přičinenim a sbyrkami libechov-ského p. p.t. kaplana Breišla, který k této stavbě od rod. Veithove nekolik set zlatych obdržel, ostatní po známých a dobrodincich sebral, od akatolíků tím ale ničehož neobdržel.

Opět lež. Tento zvonek pozustával ve Vehlo-vicích již před uvedením tolerance, tehdáze se zde nevědelo že take helveti jsou, tento Holec tehdáze nemohl tudy býti jistě Helvet, a stali ním později, to už tu zvonek byl.

Také lež. Kubeš měl za humny lom, a ten ho velmi mrzel, kdo ho požádal o kus kamení, pak mu ho dal, aby mohl z toho lomu upravit zahra-du, tak se i nabydl dati balvan skály (...) který nadenici na outraty p.t. roztlou(kli) a pak odve-zli a tím způsobem se jeste stali užitečni Kube-šovi.

Jesto to opravdu hamba, když (...) se opovažují takové lži u S. c.k. okr. soudu do protokolu citovat. Nynější farář jest zde 30 let, jedna taká oprava díla se vlani – a kdo dal k tomu peníze? Kraic před svou smrtí učinil sbyrku pro nejake pohořele byvalý (...) peníze ostali ležet, vlani se ustavilo, an čas byl již davno prošlý, aby se těchto nekolik zlatych obětovalo na opraveni kapličky, co se i stalo. Jestli do té sbyrky také

Chteli jsme aby při vykonání pohřebních obřadů se obecním zvonkem zvonilo však ze strany katoliku a zejména učitelem a p. Zlučkou a Vaidalem zakazano bylo a take se nezvonilo.

přispěli helv.vyznání, není nam známo, jestli ale, tu zajisté dle své známé štědrosti V.H. a A.T. velmi málo (...)

Toť nejenom lež ale křivé obžalování (...) Před pohřbem přiběhla zvonička dokladajíc že má tu zvoniti. Tu pravil představeny v tom že on nemůže ani zapovidat ani povolovat, a tolik že mu známo že dotud ani na Mel(niku) ani ve Vysoké se nezuvoní – a jak před tehda i Sobě radili aby se doběhli na faru do Libe(chova) poptat – to ale se nestalo - učitel ani při tom nebyl, ano chystal se pakli by přestalo pršet, skrobně dětmi zemřeleho i ze vsi vyprovodit (...)

Vyjadření (...)

*Jestliže pak pravo mají užít zvonů, z toho jeste nenasleduje, že jen katolic(ke) zvony, pač mají zvonů si sami ku své vlastni pobožnosti zaopatřit (...)*²⁷⁹

Jak tento spor dopadl nevíme, předpokládám však jeho smírné zakončení. Protokol zároveň posloužil jako jediný zdroj poznatků o kapli, která stojí na návsi ve Vehlovicích.

4.7 Demografický vývoj farnosti (1837 – 1877)

Pro poskytnutí ucelenějšího obrazu o liběchovské farnosti ve sledovaných letech, zpracoval jsem údaje o počtech oddaných (oo), narozených (*) a pohřbených (+) uváděné zdejší memorabilií pro jednotlivé roky a sestavil z nich následující tabulku.²⁸⁰ Nevyplněný údaj značí, že není v memorabilii uveden.

²⁷⁹ Viz FA Liběchov: listina Protokolu z května 1867.

²⁸⁰ Viz Memorabilie: str. 181 – 268.

Příloha XIV.

TABULKA č. 1			
Demografický vývoj farnosti v letech 1837 – 1877			
podle údajů memorabilie			
<i>rok:</i>	<i>počet párů:</i>	<i>počet osob:</i>	
	00	*	+
1837	-	-	-
1838	20	82	53
1839	15	78	34
1840	18	82	83
1841	15	82	62
1842	8	95	63
1843	14	68	57
1844	14	70	49
1845	20	83	83
1846	27	83	61
1847	17	57	61
1848	22	80	80
1849	17	87	68
1850 - cholera	30	79	121
1851	28	81	45
1852	14	70	53
1853	20	72	53
1854	19	73	43
1855	19	73	62
1856	24	90	60
1857	20	76	45
1858	22	81	75
1859	12	97	68
1860	24	86	70
1861	25	74	66
1862	29	109	57
1863	27	94	57
1864	15	119	72
1865	22	101	76
1866 - cholera	14	103	150
1867	38	83	75
1868	19	107	99

1869	35	99	63
1870	15	-	70
1871	26	97	70
1872	24	106	86
1873	15	118	63
1874	-	-	-
1875	-	-	-
1876	29	100	75
1877	-	-	-

Litoměřickým biskupství každoročně vydávaný *Catalogus cleri*, obsahoval pro jednotlivé farnosti cenné statistické údaje. Schéma katalogu bylo ustálené, avšak postupem času přibývalo úředně sledovaných údajů.

Například: po dlouhá léta, až do roku 1867 včetně, bylo pro jednotlivé farnosti uváděno jen jediné číslo udávající počet duší, tzv. *numerus animarum*. V roce 1868 je katalog podstatně změněn. Index jednotlivých far není již pouze latinský, ale je veden německy a česky, jsou udány vzdálenosti (v hodinách pěší chůze) od místa sídla okresu a vikariátu, je uváděno sídlo pošty a další údaje. Nově jsou také uváděny počty duší za každou jednotlivou osadu dané farnosti s tím, že je dále vypsáno, kolik se zde nachází katolíků, nekatolíků a židů.

Z těchto údajů jsem pro sledované období sestavil následující tabulku.²⁸¹ Nevyplněný údaj značí, že není katalogem uváděn.

Příloha XV.

TABULKA č. 2				
Demografický vývoj farnosti v letech 1837 – 1877				
podle údajů Katalogu				
<i>rok</i>	<i>počet duší</i>	<i>z toho</i>		
		<i>katolíků</i>	<i>nekatol.</i>	<i>židů</i>
1837	2371	-	-	-
1838	2415	-	-	-
1839	2432	-	-	-
1840	2439	-	-	-
1841	2461	-	-	-

²⁸¹ Viz BA Litoměřice - Cacl: 1837-1977.

1842	2472	-	-	-
1843	2481	-	-	-
1844	2367	-	-	-
1845	2416	-	-	-
1846	2370	-	-	-
1847	2454	-	-	-
1848	2317	-	-	-
1849	2322	-	-	-
1850	2321	-	-	-
1851	2280	-	-	-
1852	2196	-	-	-
1853	2336	-	-	-
1854	<i>katalog chybí</i>			
1855	2442	-	-	-
1856	2562	-	-	-
1857	2579	-	-	-
1858	2565	-	-	-
1859	2583	-	-	-
1860	2601	-	-	-
1861	2610	-	-	-
1862	2621	-	-	-
1863	2634	-	-	-
1864	<i>katalog chybí</i>			
1865	<i>katalog chybí</i>			
1866	2758	-	-	-
1867	2768	-	-	-
1868	-	2536	82	62
1869	-	2539	86	51
1870	-	2550	86	51
1871	-	2766	86	58
1872	-	2776	93	56
1873	-	2879	96	58
1874	-	2947	101	64
1875	-	2982	108	77
1876	-	2869	109	64
1877	-	2653	117	60

Zpracované údaje uvedené v obou tabulkách považují za směrodatné, neboť se jedná o oficiální statistická data farnosti, pořizovaná farářem podle místních matričních záznamů.

5. VLASTENECKÉ PROJEVY V LETECH 1837 - 1877

5.1 Liběchovský zámek

Za autora původní stavby liběchovského zámku je považován František Maxmilián Kaňka, přičemž pozdější úpravy, zvláště po požáru roku 1811, změnil vzhled především jeho starší části, která získala klasicistní podobu.²⁸² Zámek je vystavěn do podoby „luku“, kdy jeho dvouposchodíová rovná fronta jižní strany je jako „tětiva“ obrácena k zámecké zahradě a k Labi, zatímco okrouhlá část má jen jedno poschodí a poskytuje více přiměřené obydlí pro soukromí rodiny.²⁸³

Ze zámeckých komnat je pozoruhodný jen velký sál, původně zdobený Reinerovou freskou Psyché s Amorem na Olympu z roku 1732. Výmalba stěn byla ve stylu Ludvíka XIV. až do roku 1855, kdy se plochý strop sálu prolomil a celý sál byl restaurován pražským architektem Hallou v duchu anglické neogotiky.²⁸⁴

Salla terena, která tvoří současně vchod do zahrady, byla původně také vyzdobena freskami Reinerera. Její čtyři stěny představovaly řecký chrám zdobený sloupy, nad nimiž v horním otevřeném prostoru, který zabíral celý strop, nacházela se oblaka a nebe a v něm Merkur se třemi genii. Dnes se zde nachází freskové malby Josefa Navrátila, které udivují živou hrou barev. Pojetí této malby se stísněným gotickým uspořádáním sloupů, kmeney dubů s řídkým listovím, je stejně mistrovská práce jako nádherná hvězda vprostřed stropu.

Na sálu terenu navazuje japonský sál, vlastně letní jídelna, provedená v orientálním stylu s východoindickými sloupy a na stěnách s voskovými podmalbami, které představují čínské scény. Na zámek pak navazuje anglický park, protékaný oběma rameny liběchovského potoka a vícerymi potůčky. Kolem zámku, zvláště ze severní strany, jsou vystavěny panské domy pro byty úředníků, kanceláře a také sýpka a Antonínem Ladislavem Veithem velkým nákladem vybudované konírny.²⁸⁵

²⁸² Viz VLČEK Pavel: Encyklopedie českých zámků. Praha 1996. Heslo Liběchov, str. 183 – 184.

²⁸³ Viz BERNAU: op.cit., str. 441.

²⁸⁴ Jeho zásahy do charakteru barokního zámku byly odstraněny v letech 1967-1974 při obnově pro potřeby expozice asijských kultur ze sbírek Náprstkova muzea.

²⁸⁵ Viz BERNAU: op.cit., str. 441 - 442.

Příloha XVI.

Liběchov, text Kopie breve papeže Pia IX.

Z archivu autora.

Datum založení a situování původní zámecké kaple neznáme. Avšak její existence je k roku 1833 doložena s tím, že nyní je „od současných majitelů velmi zkrášlena.“²⁸⁶ A v jejím zvelebování se pokračovalo i později, když roku 1841 byl její původní oltář P. Marie darován Veithem do farního kostela sv. Jakuba v nedalekých Medonosích.²⁸⁷ Pro farnost se v ní sloužilo např. v roce 1828, kdy probíhaly opravy farního kostela²⁸⁸ a samozřejmě z ní byly vypravovány pohřby místního panstva.²⁸⁹

Snad v souvislosti se svým jmenováním římským hrabětem, zápis v memorabilii na to naráží, rozhodl se Antonín Veith pro zbudování kaple nové (snad na místě kaple původní). Zámecká kaple je (dodnes) situována v přízemí zámku, s vlastním vchodem z vnitřního nádvoří. Posvěcena byla roku 1869 mělnickým vikářem Vojtěchem Zumannem, děkanem z Chorušic.²⁹⁰ Její vlastní výzdobu bohužel neznáme, na místě se dochovala jen původní škebličková výzdoba štuků klenebních žeber se středovým medailonem IHS a někdy kolem roku 1970 do farního kostela přenesené dvě lavice s uměleckou intarsií na čelech a bocích. Výjevy na čelech představují v kořenicové dýze provedené „Zvěstování P.Marii“ s archandělem Gabrielem a monogram MARIA na jedné lavici a dále „Kristus v Getsemane“ s utěšujícím andělem a monogram IHS na lavici druhé.

K tomuto novému založení zámecké kaple získává si Veith souhlas papeže Pia IX., přičemž příslušná listina papežského breve byla vystavená tzv. „*sub Annulo Piscatoris*“ v Římě 26. listopadu 1869. Je zřejmé, že výstavba kaple se začala dříve, papežův souhlas se asi předpokládal. Tato určitá jistota, a nakonec i vlastní udělení římského hrabství papežem, značí o vysokých konexích A. Veitha. Sama papežská listina se zmiňuje, že „kaple je vystavěna či bude stavěna“ a vypočítává oprávnění, kdy je v něm možno celebrovat mše, vyhrazené jinak slavení ve farním kostele. Jde například o mše v den Vzkříšení, Seslání Ducha sv., Narození a Zjevení Páně, nebo při Slavnosti Těla Páně či také o místní slavnosti sv. Havla a další dny. Bohužel, titul zasvěcení je nám neznámý. Předpokládám však, že se jednalo o titul přímo související s životem a utrpením Páně,

²⁸⁶ SOMMER Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen; statistisch-topografisch dargestellt. Erster Band. Leitmeritzer Kreis. Praha 1833, Heslo: Allodial Herrschaften und Güter Liboch, Zebus, Drahobus, Sukohrad, Schnedowitz und Brotzen, Str. 387.

²⁸⁷ Viz JOUZA: op.cit., str. 113.

²⁸⁸ Viz Memorabilie: str. 145 – 146.

²⁸⁹ Viz tamtéž, str. 162.

²⁹⁰ Viz tamtéž, str. 262.

Příloha XVII.

Liběchov, dobový a současný pohled na zámek

Z archivu autora.

především vzhledem ke všem vypočítaným možnostem mimořádně dovolené celebrace v papežské listině.²⁹¹

Veith zámek a celé panství prodal roku 1872 knížeti Collaltovi a ten je po šesti letech prodal saskému luteránu Heningovi de Arnim. V souvislosti s tímto prodejem se memorabilie zmiňuje, že v roce 1878 byla ze zámecké kaple knížetem Collaltem odvezena překrásná zdejší paramenta a další mešní vybavení (tzv. mensalia), která sem dříve pořídila matka pana knížete.²⁹²

5.2 Vlastenecká společnost na zámku

Již kolem roku 1820 se vytvořilo několik center českého národního hnutí, která se zpravidla soustředila vždy kolem jedné vůdčí osobnosti. V Praze to byl J. Jungmann, v Hradci Králové J. H. Pospíšil ap. Do poloviny 20. let byl okruh těchto českých nadšenců poměrně malý, všichni se znali a vzájemně podporovali.

Uvnitř svého kruhu si vlastenci vytvářeli vlastní společenská pravidla a demonstrovali své češství i navenek. Například vlasteneckými jmény, kterými doplňovali svá křestní (např. Bolemír, Dobromila, Liboslav ap.), nebo vlasteneckými přídomky k příjmení (např. Borovský, Šumavský, Kokořínský ap.). Sám liběchovský farář P. Filip Čermák si ke svému příjmení připojuje vlastenecký přídomek Tuchoměřický, vybraný dle jeho rodiště. A nakonec to bylo také demonstrativní užívání češtiny²⁹³ a vzájemné oslovování vlastence. Typické bylo zavádění vykání si, namísto tehdy běžného oníkání. Pro mnoho vlastenců však byla hovorovou řečí němčina a mnozí tak česky hovořili velmi špatně. Češi, zvláště ti, kteří v Rakousku absolvovali vyšší školy, český jazyk pozapomněli natolik, že mnohé pojmy dovedli vyjádřit jen německy. Postupně se po vzoru „vysoké němčiny“ (Hoch-

²⁹¹ Viz FA Liběchov: Kopie breve Pia IX. z 26.11.1869.

²⁹² Viz Memorabilie: str. 269.

²⁹³ Viz české zápisy ve zdejší Memorabilii od str. 229.

deutsch) konstituovala v okruhu Jungmanna i vysoká, tedy spisovná čeština. Odborná terminologie chyběla. Tato mezera se však po roce 1815 začala rychle zaplňovat.²⁹⁴

Za účelem obveselení a zvelebování mateřské řeči se čeští vlastenci scházeli v různých neformálních společnostech, ať to již byly stolní společnosti v hostincích, soukromé salony či čtenářské společnosti. Vlastenecký život se soustřeďoval především ve větších městech. V Praze se jednalo například o dům rytířů z Neuberků, kde byl vlivným vychovatelem básník, spisovatel, literát a publicista Václav Bolemír Nebeský (1818 - 1882), rodák z Neuberkovského statku v Novém Dvoře u Kokořína (nedaleko Liběchova), nebo domácnost Palackých. Na venkově se pak vlastenecký život formoval především kolem místních duchovních a měl spíše podobu čtenářských společností zaměřených na vzdělávání lidu.²⁹⁵

Pozoruhodné centrum vlasteneckého života se utvořilo na zámku Antonína Veitha v Liběchově, kterého k vlastenectví přivedl zdejší farář Filip Čermák. Pod Čermákovým vlivem podporoval české literáty a výtvarníky (stejně jako Jan Nepomuk ryt. Neuberk).²⁹⁶ Stejná společnost se scházela i na zámku v Jirnech u hraběnky Kláry Wagnerové, sestry A. Veitha.²⁹⁷ Mezi jeho hosty na Liběchově nacházíme z literátů J. Jungmanna, V. Hanku, P. J. Šafaříka, F. L. Riegra, F. Palackého, B. Bolzana, V. J. Krombholze, K. E. Eberta a mnohé jiné.²⁹⁸

O návštěvách na zámku vydává své svědectví i Veithův tajemník František Emanuel Welz, který ve svých pamětech zaznamenal nejenom zdejší pobyty Navrátila, Palackého, Bolzana, ale i biskupa Přihonského z Budyšína, mnichovského sochaře Schwanthalera a též mnichovského malíře Gaila, dále pak malířů Lhoty, pražského hodináře Kosejka, vídeňského profesora Meiera a samozřejmě Klácela a dalších.

Bolzano například na zdejším zámku sepsal Paradoxy nekonečna, Klácel svou Dobrovědu (taktéž ji Veithovi věnoval), dále pak Jahůdky a samozřejmě svou oblíbenou bajku Ferina Lišák a načal zde své Bajky Bidpajovy.²⁹⁹ Malíř Josef Navrátil na liběchovském zámku pobýval a tvořil od sklonku třicátých let 19. století a Václav Levý tu tesal svá díla do pískovcových skal okolních lesů.³⁰⁰

²⁹⁴ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 136 - 139.

²⁹⁵ Viz tamtéž, str. 148.

²⁹⁶ Viz tamtéž, str. 149.

²⁹⁷ Viz tamtéž, str. 150.

²⁹⁸ Viz tamtéž, str. 149.

²⁹⁹ Viz LORENZOVÁ: op.cit., str.169.

³⁰⁰ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 150.

Zdejší společenství se vyznačovalo svobodomyšlnou atmosférou a otevřenou diskusí. Společnost žila na zámku podle pravidelného rozvrhu:

Po snídani se hosté věnovali četbě a studiu. Oběd se podával kolem 14. hodiny a po něm následovala procházka po okolí. Večer byl věnován společné četbě novin a diskusí o politickém, vědeckém a uměleckém dění.³⁰¹ Večeře trvala jen krátce. A protože na zámku nebylo žádné paní, nebyla témata hovoru nijak omezována, byla zcela volná, rozhovor přesto formou vybraný a uhlazený. Debata pak trvala i do pozdních hodin.³⁰² Všem zdejším hostům a konečně všem zájemcům, byla neustále k dispozici také velmi bohatá Veithova knihovna, kterou právě v letech 1844 – 1845 uspořádal F. M. Klácel.³⁰³

Nejvýraznější mecenášství však Veith prokazoval výtvarníkům. Umožňoval jim pobyt na svém liběchovském zámku, kde pracovali na jeho zakázkách. Sám zámek tak byl skvělým místem, kde tehdejší umělci mohli soupeřit se svými předchůdci či na ně navazovat. Takto popisuje zámek V. H. Kokořínský: „*síně a komnaty spíše uměleckým výstavám než obyčejnému příbytku se podobají.*“³⁰⁴

Vlasteneckou atmosféru zámku podtrhovala i výtvarná díla s tematikou z českých dějin. Například „Vlastin sál,“ tedy cyklus fresek v salla tereně od J. Navrátila, inspirovaný právě vycházející Ebertovou (německou) vlasteneckou básní Pověst o Vlastě.³⁰⁵

V takzvaném „českém pokoji“ byla umístěna galerie portrétů slavných osobností českých dějin od E. Hoffmanna,³⁰⁶ nebo Antonína Machka.^{307 (308)} Malíř Eduard Hoffmann pocházel ze Chcebuze u Liběchova a již v počátku čtyřicátých let 19. století vytvořil podobný soubor šestnácti vyobrazení významných českých panovníků a hrdinů české historie, malovaný na zlaceném plechu. Vytvořen byl pro salon Václava Veitha na hrádek Klenová. Další podobný soubor se nacházel i na zámku v Jirnech, kde však Hoffmannovo autorství není potvrzeno.³⁰⁹

³⁰¹ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 149.

³⁰² Viz LORENZOVÁ: op.cit., str. 170.

³⁰³ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 149.

³⁰⁴ Viz JOUZA: op.cit., str. 111.

³⁰⁵ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 150.

³⁰⁶ Viz tamtéž.

³⁰⁷ Viz JOUZA: op.cit., str. 112.

³⁰⁸ Jedni uvádějí jako autora liběchovského cyklu malíře Eduarda Hoffmanna, jini malíře Antonína Machka. Hoffmann je rodák zdejšího panství, Machkovi pak zase byla již v roce 1828 svěřena přemalba obrazu hl.oltáře zdejšího kostela sv.Havla. Oba zde působili a oba tak připadají v úvahu.

³⁰⁹ Viz JOUZA: op.cit., str. 67 – 70.

Příloha XVIII.

Liběchov, Vlastin sál - fresky J. Navrátila v salla tereně

Foto autor.

Každý zájemce si mohl vlasteneckou výzdobu zámku prohlédnout a zároveň darem obdržel Ebertovu knižně vydanou báseň *Wlasta* z roku 1829. Báseň pak měla neobyčejný úspěch, bylo jí všude plno: klobouky 'a la *Wlasta*', hole 'a la *Wlasta*' atp.³¹⁰

Novinář Václav Reischel (s přídomkem Kokořínský)³¹¹ popisuje v roce 1846 v časopise *Poutník* výzdobu „českého pokoje“ takto: „*Kam jsem v tomto pokoji prohlédl, tu se na mne velebné tváře osvícenců a hrdin našich dívaly (...) od Kosmasa až na Haranta z Polčic (...) a jiné pozdější o národ velezasloužilé muže (...) Celá historie česká vznášela se mi tu před očima máma.*“³¹²

5.3 Tupadelský zámek – Slavín

Nad obcí Tupadly se tyčí vrch Kostelec, na jehož výběžku je vystavěn zámek Slavín (místně německy zvaný Walhalla). Stavěn je v maurském slohu Antonínem Veithem od roku 1840. Dostavěn nikdy nebyl, respektive do roku 1873 bylo postaveno pouze jediné jeho křídlo a věž, z původně zamýšlených čtyř.³¹³ Práce zde byly po roce 1849 z finančních důvodů zastaveny. Po určitý čas pak byl zámek obydlen malou komunitou Školských sester, přičemž řádná kaple byla v záměcku zřízena a vysvěcena v pátek 13. června 1890 liběchovským farářem Aloisem Albertem, ke cti Panny Marie Bolestné. Tehdy se zde také sloužila první mše svatá a bohoslužby zde pak zcela pravidelně pokračovaly.³¹⁴

Vlastenectví se projevovalo nejenom na poli literatury, ale mnoha konkrétními činy, třeba i romantickým shromážděním nejrůznějších národních památek.³¹⁵

Nejnámějším pokusem, přiblížit historii národa pomocí sbírky soch národních velikánů, je německá Walhala, vystavěná nedaleko Řezna bavorským králem Ludvíkem I. a otevřená

³¹⁰ Viz LORENZOVÁ: op.cit., str.168 – 169.

³¹¹ Poznámka: Václav Hanuš Reischel (Reiřl) Kokořínský. Narozen 16.9.1824 v sousedním Mělníku, zemřel 2.2.1849 v Praze. Byl novinářem a také spolupracovníkem Karla Havlíčka Borovského.

³¹² Viz KOKOŘÍNSKÝ Václav Hanuš: Liběchov v Litoměřicku. In: *Poutník* 1846/1, str. 252 - 253.

³¹³ Viz ČONDL: op.cit., str. 54.

³¹⁴ Viz FA Liběchov - Ohlašň kniha: 8. 6. 1890.

³¹⁵ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 137.

roku 1842. Její výstavba byla českými vlastenci sledována s tichou závistí a i u nás začala pomalu vznikat touha po „Walhalle“ české.

Obdobně si Václav Veith, Antonínův bratr, zařídil pro sebe výzdobu romantického hrádku Klenová. Ve zdejším rytířském sále si umístil cyklus dvanácti soch českých králů od sochaře Josefa Maxe. Max je tak prvním autorem obdobného panovnického cyklu u nás.³¹⁶ Je zde zřetelná inspirace cyklem dvanácti soch panovníků, od bavorského sochaře Ludwiga von Schwanthalera, určených pro mnichovský korunovační sál, které byly roku 1841 vystavovány v Praze.³¹⁷

Vlastenci se tak rozhodovali, jak a kam obdobnou českou stavbu umístit. Dlouho vybírali mezi Řípem, Prahou a dalšími místy, až se nakonec Antonín Veith rozhodl vystavět ji na svém panství. Původně se však rozhodl zbudovat si letohrádek, který si nazýval Alhambra, jako galerii sbírek českého výtvarného umění. Až na podnět liběchovského faráře Čermáka, podporovaného Kláčelem, rozhodl se pro romanticky vlastenecký Slavín, chrám slovanské slávy.

Nyní již chtěly Veithovy plány německou Walhallu velkoryse předčit a nechtěl se tak spokojit jen s českými umělci. K práci přizval mnichovského architekta Wilhelma Gaila a již zmíněného sochaře Schwanthalera.³¹⁸ Gail zde v říjnu 1845 vytvořil známý a dodnes dochovaný model Slavína a smlouva mezi Veithem a Schwanthalerem na odlití bronzových soch byla uzavřena 21. října 1845.³¹⁹

Schwanthaler tak byl pověřen úkolem vytvořit pro tupadelský Slavín bronzové sochy slavných postav českých dějin. Každá socha měla být vysoká 6 bavorských stop a cena kusu byla pevně stanovena na 300 zlatých.³²⁰

Při výběru zvěčnělých osobností se Veith radil s Jungmannem, Palackým, Šafaříkem, Hankou, Vocelem, Riegrem a dalšími, které buď zval či osobně navštěvoval, nebo písemně žádal o radu a pomoc. Veithův komorník Welz na jednu takovou schůzku vzpomíná ve svých pamětech: „*pan Palacký s houževnatou neústupností na tom stál, aby svatý Václav a*

³¹⁶ Kromě tohoto cyklu vytvořil i několik dalších, které se však dochovaly jen torsálně.

³¹⁷ Viz JOUZA: op.cit., str. 67 – 70.

³¹⁸ Viz LORENZOVÁ: op.cit., str.181.

³¹⁹ Viz BERNAU: op.cit., str. 457.

³²⁰ Viz tamtéž.

Rudolf II. z řad vyjmuti nebyli; ostatní tři pánové tomu důvody ráznými odpírali.“ Neznáme původně zamýšlený počet soch, údaje v pramenech se liší. Nejpočetnější výčet uvádí Klácel: „1. Přemysla, prvního vojvody českého. 2. Libuše. 3. Svatopluka Moravského. 4. Přemysla Otakara II. 5. Karla IV. 6. Alžběty, jeho matky. 7. Sv. Václava. 8. Jiřího z Poděbrad. 9. Císaře Maximiliana. 10. Císaře Rudolfa II. 11. Sv. Cyrilla a Methoděje. 12. Žižky co vůdce. 12. Viktorina Corn. Všehrda, co právníka. 13. Jeronýma Pražského. 15. Vyléma z Pernštejna. 16. Jana Husa. 17. Ctibora z Cimburku. 18. Daniele Adama z Veleslavína. 19. Tomáše Štítného. 20. Karla ze Žerotína. 21. Amosa Komenského. 23. Kosmasa, historika. 24. Jana z Rokycan. 25. Sv. Prokopa, sazavského opata.“ Časopis Česká včela zase uváděl soch sedmnáct, časopis Poutník čtyřadvacet.³²¹ Jisté však je, že skutečně dokončeno bylo soch pouze osm, kněžna Libuše, kníže Přemysl Oráč, sv. Václav, Přemysl Otakar II., Eliška Přemyslovna, Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, Arnošt z Pardubic a Jiří z Poděbrad.

Jako litec těchto soch je uváděn slévač Müller z Mnichova,³²² jiní pak zase jako slévač udávají Stiegelmaiera.³²³ Prameny se však shodují, že potřebný kov byl získán prostřednictvím bavorského krále Ludvíka I., který pro tento účel uhradil vyzvednutí z moře a následné vykoupení bronzových děl³²⁴ z námořní bitvy u Navarina.³²⁵

I samo odlévání bylo prováděno v královské slévárně v Mnichově. První odlitá socha Jiří z Poděbrad a také socha Libuše (a snad i některé další), byly na přání Ludvíka I. zapůjčeny jako exponáty na světovou výstavu v Londýně.

Do Čech jako první dorazila socha Jiřího z Poděbrad. Byla zde vítána s velikou slávou a následně ji Veith vystavil, společně s Gailovým modelem Slavína, ve svém pražském

³²¹ Viz LORENZOVÁ: op.cit., str.182.

³²² Viz BERNAU: op.cit., str. 457.

³²³ Viz LORENZOVÁ: op.cit., str.182.

³²⁴ Dělovina (dělová bronz), až do poloviny 19. století byla pro děla užívána slitina z 90 - 91 dílů mědi a 10 - 9 dílů cínu, která vykazovala potřebnou tvrdost, pružnost a pevnost. S větším podílem cínu je dělovina tvrdší a křehčí, při větším podílu mědi je sice tvárnější, ale méně odolná.

³²⁵ Děla byla vyzvednuta v zálivu mezi Navarinem (dnes Pílos) a ostrovem Staktéria u řeckého poloostrova Peloponés. Zde se dne 20. října 1827 odehrála poslední velká námořní bitva plachetnic, ve které francouzsko-anglicko-ruská flotila porazila flotilu turecko-egyptskou. Bojovalo se o vymanění Řecka z turecké nadvlády a o jeho budoucí samostatnost. Síly spojenců tvořilo 12 řadových válečných lodí, 11 fregat a 8 menších lodí s celkem 1 275 děly, turecko-egyptskou flotilu tvořily 3 řadové válečné lodě, 19 fregat a na 50 brig, korvet a branderů (zápalné lodě), s celkem 2 250 děly. Bitva začala po poledni a trvala 18 hodin. Vítězům unikly jen 2 turecké lodi, ostatní byly potopeny, nebo poškozeny a zajaty.

Příloha XIX.

Tupadly, Veithův Slavín

Z archivu autora.

Gailův model Slavína a Tupadelské panorama z dobové pohlednice.

domě. Přístup sem byl volný každému a návštěvnost a radost byla veliká, vzpomíná komorník Welz.³²⁶

Na tupadelském vrchu Kostelec se začalo stavět na jaře roku 1846.³²⁷ Stržen byl starý hospodářský dvůr a budovány základy síně slávy.

Předpokládalo se také, že zde budou konány i koncerty, plesy a hony. Tak měl být vlastní chrám Slavín doplněn domem (ve stejném slohu) s restaurací a zázemím pro odpočinek hostů a turistů. A pro děti sem měli být koupeni čtyři poníci. Do roku 1847 bylo za stavbu a sochy vydáno více jak 65 000 zl. rýnských. Úmrtím sochaře Schwanthallera se dílo pozastavilo a nakonec i Veith pozbyl potřebných peněz, když k záchraně cti svého bankrotujícího příbuzného, skláře Abele, zapůjčil více jak 600 000 zlatých.³²⁸ Práce v Tupadlích byly zastaveny.

V souvislosti s Abelovým bankrotem píše Antonín Veith dne 11. května 1849 z Liběchova dopis svému bratru Václavu a sděluje, že přišel o statisíce a má nedostatek peněz. Zároveň sděluje, že tak musí propustit veškeré služebnictvo, které nutně nepotřebuje.³²⁹

Stejně tak i liběchovský farář Čermák v dopise děkanovi Regnerovi do Hronova píše: „vrchnost přišla do velké škody s jakými si Abelami – prosklenařili aneb prozrcadlili na 600 000 zl, jest to velká škoda pro nás a naši literaturu, an náš dobrý pán tolik teď jedva bude dělat, co dělal.“³³⁰

Ještě 24. října 1849 se Klácel snaží o zajištění peněz pro dostavbu Slavína a v Moravských novinách uveřejňuje tento svůj článek: „*Ach, to jest nesmírně tragický rok! Tento rok zničil přemnohé květy (...) Víte-li v Liběchově připravovali se na vpád Čechův, jenž prý chtěli Němce vyplemenit, my však na Mělnice obávali jsme se Němců. Bože, co to byla za zmatenost! Ach, ne od Čechův, ale od Němcův svých, jimž činil tisíceré dobrodiní, jimž byl vždy více dobrodincem nežli pánem, zakusil mnohá nevděk p. Ant, Veith (...) Z hořkosti prodal již dům svůj v Praze, z žalosti již i jiný statek, a pomníkem tohoto tragického roku má ostati ten náš nádejný Slavín již co zříceniny (...) Levý jest nyní naše schlouba a bude náš Schwanthaler. Ach, i tento Schwanthaler umřel i Bolzano umřel, toť jest ovšem p.*

³²⁶ Viz LORENZOVÁ Helena: op.cit., str. 182.

³²⁷ Viz tamtéž, str. 181.

³²⁸ Viz OBEC MEDONOSY: <http://www.medonosy.cz/historie/>. Vyhledáno dne 8.9.2008.

³²⁹ Viz JOUZA: op.cit., str. 65.

³³⁰ Tamtéž, str. 96.

Veithovi přes míru (...) vlasti milá, vzchop se, a co nebylo přáno dokončiti osobě, ty dokoněj v jednotě. Zastyďme se na věky před potomky našimi, necháme-li Slavín nedokonaly. Každý ve vlasti dejž krejcar a na vždy slyne pomník výtečných předkův našich, a putovati tam ročně tisíce budou (...) co neučinil Schwanthaler, učiniž náš Levý (...) Hanba nám, když Slafvín osiří! Hanba vlasti, když co šlechtný Veith započal, ona celá nedokončí. “ Klácel zůstal nevyslyšen a Slavín zůstal nedokončeným torzem. Po smrti Antonína Veitha v roce 1853 byly všechny doposud odlité sochy věnovány dědicem Antonínem Ladislavem Veithem Národnímu Muzeu, podle strýcovy závěti.³³¹

Nedokončený projekt však zaujal českou i německou vlasteneckou společnost jinak. Tupadelský zámek se přeci jen stal cílem výletů mnoha vlastenecky orientovaných měšťanů. K běžnému koloritu měšťanské vlastenecké společnosti totiž výlety na památná místa náležely. Jako turistická rozhledna začala osmiboká hranolová, 30 metrů vysoká věž Slavína, sloužit až roku 1873 poté, co zde byly provedeny potřebné stavební úpravy. Návštěvy těchto míst byly všeobecně oblíbeny. Staří se jimi nechávali sentimentálně dojímat, mladší pak ve výletech spojovali dobrodružství a romantické nadšení pro vlast.³³²

Jeden z takových výletů byl uspořádán v srpnu 1871 mělnickým Sokolem. Tehdy se vydali do Liběchova a na Klácelku a Slavín. Přináší o tom zprávu mělnické noviny Pšovan dne 22. srpna 1871, kde mimo jiné uvádějí, že „na Slavíně jest místo soch skladováno obilí.“³³³

Dne 23. listopadu 1873 přinesly mělnické noviny Pšovan zprávu, že pan Veith Slavín odprodal řádu nějakých jeptišek, které byly vypuzeny z Drážďan a nyní budou bydlet na Slavíně. Dne 25. ledna 1874 pak oznamují, že jeptišky se na Slavíně již usadily.³³⁴

³³¹ Viz LORENZOVÁ: op.cit., str.183 -184.

³³² Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 150.

³³³ SOKA Mělník – Fond rukopisů: HOFMAN: op.cit., str. 151.

³³⁴ Viz tamtéž, str. 141.

5.4 Václav Levý a František Matouš Klácel

Václav Levý byl na liběchovský zámek přijat jako kuchtík kolem roku 1840. Sem jej doporučil Veithův příbuzný Abele, majitel sklářských hutí z bavorského Ludwigsthalu, u kterého doposud Levý také jako kuchtík sloužil. V Liběchově udivoval čistotou své pokoutní drobné řezbařiny a jako kuchtík také krásně modeloval i z máslové hmoty, tehdy mu Antonín Veith dovolil, aby se svým zálibám věnoval plně. Ujal se ho zde pobývajícím Klácel (ale i Čermák a Navrátil) a poučoval ho o české historii, filosofii a estetice.³³⁵

Kněz František Matouš Klácel, jeden z prvních novočeských filosofů, se na liběchovský zámek přistěhoval v prosinci 1844, hned po propuštění z profesorského místa na brněnské Filosofii (pro své modernistické názory).³³⁶ Do Liběchova byl Veithem přijat na příměluvu faráře Čermáka, komorníka Welze a preláta Nappa.³³⁷

Inspirováni zálibami zámeckého pána, mění zde postupně Klácel a Levý, za pomoci dalších pomocníků, okolí zámku a obce v ohromný romantický park.

Úprava zámeckého parku je kupříkladu historikem Friedrichem Bernauem popisována takto: „*Zámecký park má stinné aleje a velké skleníky. Turisté, kterými je v krásném ročním období přívětivý Liběchov hojně navštěvován, prodlévají zvláště rádi v této nejnovější době v parku, který je pro každého otevřený, a na jižní straně je omýván vlnami Labe. Park je bohatý na množství nejprekrásnějších stromů. Jeden z nejpřitažlivějších bodů však tvoří místo, kde potok, který park rozděluje, vytváří vodopád. Tento malý kousek země je opravdu svatyní, kde se zdá, že sama příroda sní líbezný sen. A kolem je hluboké, tajemné mlčení, jen voda melancholicky pleská o skály a z tmavých hustých korun stromů, které se jako klenba domu klenou nad našimi hlavami, zní dolů veselý zpěv opeřených pěvců.*“³³⁸

Takové atmosféry zde bylo docíleno promyšleným střídáním se ponurosti a světla, navozující smyslové přechody od hrůzy ke štěstí a naopak. Takový dojem pak vzbuzují především Levého 9 metrů vysoké Čertovy hlavy, původně trčící jako nestvůry vysoko nad

³³⁵ Viz LORENZOVÁ: op.cit., str.170.

³³⁶ Viz tamtéž.

³³⁷ Viz JOUZA: op.cit., str. 112 - 113.

³³⁸ Viz BERNAU: op.cit., str. 441 - 442.

Příloha XX.

Liběchov, Levého váza s amoretky v zámeckém parku

Foto autor.

Příloha XXI.

Liběchov, Levého portál hřbitovní brány

Foto autor.

zde, pro tento účel, vykáceným lesem. Vůdčím duchem a autorem tohoto velkolepého plánu byl sám Klácel. Dosvědčuje to dochovaná korespondence mezi ním a J.B.Müllerem, kde je Levý označován jako „*Váš pomocník na Kulíškově*.“ Tak vzniká v romantickém lesoparku velkolepé skalní dílo zvané Klácelka a Blaník.³³⁹ Tento, Levým opracovaný soubor skal, původně Klácelem roztomile nazývaný Kulíškov³⁴⁰ (později místními Němci Herkullanum), znázorňuje např. postavy Žižky, Prokopa Holého, ale i několik trpaslíků kujících zbroj pro spící blanické vojsko. Uprostřed všeho je vytesána vlastní Klácelka, jeskyňka s kamenným stolem, lavicí, krbem a okénkem, zamýšlená a také provozovaná, jako letní pracovna filozofa Klácela. Levý ji vyzdobil jemně tesanými reliéfy postav z Klácelovy bajky „*Ferina Lišák z Kuliferdy a na Klukově, čili Kratičká historie zlopověstných kousků starého Reinecke*“, jejíž sepsání dokončil Klácel právě v Liběchově v roce 1848.³⁴¹

V okolí a na zámku samém se nalézají mnohá další Levého díla. Například v zámku jde zvláště o nádherný reliéf určený pro čelní stěnu skleníku, představující skupinku amoretů. Relief je zvláštní tím, že pro zabránění odlupování se časem jeho jednotlivých částí, byl namísto v sádře (štuku) či ve dřevě, zhotoven z dřevěného uhlí, čímž Levý docílil velké trvanlivosti své práce.³⁴² Jeho dílem je také krásný kamenný portál vstupní brány zdejšího hřbitova.³⁴³

Antonín Veith pozoroval Levého zálibu a zručnost a na přímluvu faráře Čermáka jej nechal studovat u sochaře Linna v Praze a později u Schwanthaler v Mnichově.³⁴⁴ V roce 1854 mu čeští vlastenci uhradili cestu do Říma na studijní pobyt. Václav Levý se stal uznávaným českým sochařem, u kterého se vyučil např. Josef Václav Myslbek. Jako padesátiletý umírá v Praze 30. dubna 1870 a je pohřben na Vyšehradě.

Profesor a teolog Klácel zastával na liběchovském zámku funkci knihovníka panské knihovny nedlouho. Již roku 1845 se pomlouván svými protivníky musel vrátit zpět do brněnského kláštera. V bouřlivých letech 1848 až 1849 a krátce poté se věnuje i

³³⁹ Viz LORENZOVÁ: op.cit., str.171 - 173.

³⁴⁰ Kulíškem myslí Klácel lišáka Ferinu, neboli Reinecka.

³⁴¹ Viz LORENZOVÁ: op.cit., str.178 - 179.

³⁴² Viz BERNAU: op.cit., str. 457.

³⁴³ Viz SOKA Mělník – Fond rukopisů: HOFMAN: op.cit., str. 18.

³⁴⁴ Viz OTTO J.: Ottův slovník naučný. Díl 6, Praha 1893, str. 597.

Příloha XXII.

Želízy, Levého Čertovy hlavy

Foto autor.

žurnalistice. Působí v brněnském Týdeníku a v Moravských novinách. 9. července 1860 jej v brněnském klášteře navštěvuje liběchovský farář Čermák při své cestě do Polska.³⁴⁵ Ale v této době nástupu bachovského absolutismu je Klácel nucen svou novinářskou činnost ukončit a věnuje se především soukromé výuce dívek ze zámožných rodin.

Jako zatrpklý a rozmrzelý odjel roku 1869 do Ameriky, kde pracoval jako redaktor krajanských časopisů, překladatel a vychovatel. Zde také 17. března 1882 v Belle Plaine zemřel.³⁴⁶

5.5 Místní školy

V roce 1805 proběhla nová zákonná úprava školního zřízení. Vyučování samo bylo celodenní a týdně se vyučovalo 20 hodin. Vyučování polodenní se připouštělo pouze tam, kde toho bylo potřeba např. z důvodu malé kapacity školy, aby se žáci mohli prostřídat. Školní docházka byla různá dle ročního období. Na venkově byly děti v letních měsících v hospodářství více zaměstnány.³⁴⁷

Na vsi, v obecné škole, se vyučovalo čtení, psaní, počítání, náboženství a pracovní výchova. Chudí dostávali učebnice a břídlíčkové tabulky zdarma. Vyučovacím jazykem na triviálkách byl mateřský jazyk žáků, na dalších školách pak němčina. Špatná znalost němčiny pak byla jednou z významných bariér k dosažení vyššího vzdělání. Po roce 1800 byla znalost němčiny již nezbytným předpokladem sociálního vzestupu.³⁴⁸

Také vzdělání učitele bylo nařízené a stejně tak i jeho osobní vlastnosti: učitel obecné školy musí mít zdravé smysly a zdravé tělo, dobrou výřečnost, zdravý rozum a schopnost do všeho se vpravit, musí být mužem bohabojným a svým žákům vzorem. Tam, kde to

³⁴⁵ Memorabilie: str. 233 – 235.

³⁴⁶ Viz SKALICKÝ Jan: František Matouš Klácel - 115 let od úmrtí. In: Českotřebovský zpravodaj. č. III/1997.

³⁴⁷ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 401 – 405.

³⁴⁸ Viz tamtéž.

bylo možné, zastával učitel i funkci ředitele kůru, varhaníka, případně kostelníka. Do roku 1850 stoupl počet triviální škol v Čechách nad 3 500.³⁴⁹

Jako patron, musel mít Antonín Veith v péči školy na celém svém panství. Tak se například v Tupadlích začalo vyučovat již roku 1860 německy.³⁵⁰ Škola zde však byla vystavěna až v roce 1863 a 14. června toho roku posvěcena vikářem, notářem a spolukavovníkem (!) Vojtěchem Zumannem.³⁵¹ Roku 1862 byla zřízena škola ve Snědovicích³⁵² a také ve Chcebuzi byla zřízena farní dvojtřídka. Roku 1868 v Medonosích.³⁵³ Nová chcebuzská škola pro tři třídy byla posvěcena až v roce 1875.³⁵⁴ Ve stejném roce pak byla otevřena škola s vlastní knihovnou v sousední Radouni a zajištěna dvěma nadacemi.³⁵⁵

Pod vlivem faráře Čermáka a po vzoru svého přítele Jana Nep. ryt. Neuberka, zakládá a podporuje Veith také školy s českým vyučovacím jazykem.³⁵⁶

Česky se kupříkladu ve Vehlovicích učilo dokonce již před rokem 1837. Řádný učitel sem byl dán až po roce 1837, což inicioval liběchovský kaplan Vincenc Kubath. Farář o této skutečnosti do memorabilie poznamenává: „*jeho přičinením byla ve Vehlovic česká škola zložena, an až do té doby jakýsi domkář bez všeho ladu a skladu a bez vsi dohlidky ve svém příbytku cosi vyučoval. P. Kubat uvedl do Vehlovic skoušeného učitel, který si tu zakoupil domek ku škole a vymohl u Ant. Veitha 100 zl, u Vehlovických Václava Jakše prvního a řádného školdozorce 20 zl. a u Václava Starého 2 zl. a V. Dvorského tež 2 zl. kteréto škole co dar, dokaváde totiž v tomto domku škola trvati bude.*“³⁵⁷ Vlastní škola zde byla vystavěna až v roce 1876 a Čermák na její výstavbu věnoval 700 zl.

V Liběchově se vyučovalo v domě čp. 36 a později pak, až do roku 1832, v panské budově čp. 7 pod kostelem. Tehdy byla Jakubem Veithem postavena nová dvoutřídní škola vedle fary.³⁵⁸

³⁴⁹ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 401 – 405.

³⁵⁰ Viz ČONDL: op.cit., str.54.

³⁵¹ Viz Memorabilie: str. 239.

³⁵² Viz BROSCHE: op.cit., str. 487.

³⁵³ Viz tamtéž, str. 483.

³⁵⁴ Viz tamtéž, str. 493.

³⁵⁵ Viz tamtéž, str. 485.

³⁵⁶ Viz LNĚNIČKOVÁ: op.cit., str. 149.

³⁵⁷ Memorabilie: str. 258.

³⁵⁸ Viz tamtéž, str. 173.

Podporu zdejších chudých školáků tvořily tyto nadace: Nadace pro školní děti Ignáce Doktora ve výši 1 000 zl., Nadace pro školní děti paní Josefiny hraběnky Pachtové ve výši 1 500 zl., Nadace pro školní děti Antonína Veitha ve výši 1 000 zl. a Nadace pro školní děti Josefa Ohma ve výši 500 zl.³⁵⁹

Z kazatelny bylo vyhlášováno i započetí školního roku: *„Zejtřejším dnem počina sskola, všecky rodičové se napomínají k powinosti své schopné dítky pilně do skoli posílati.“*³⁶⁰

Přesto, že od roku 1868 se škola stala nadkonfesijní a bylo možno vyučovat jen dvě hodiny náboženství týdně,³⁶¹ neležela výuka na zdejších školách jen na farářích, ale také na bedrech kaplanů. Liběchovská memorabilie se zmiňuje nejen o úsilí kaplana Kubatha, ale také o úsilí kaplana Josefa Richtera. O něm farář Čermák zaznamenal: *„On se ujal všech škol velmi pilně a nejvíce Vehlovské.“*³⁶² Je zajímavé, že o českou školu ve Vehlovicích se tak vzorně a česky starali především dva němečtí kaplani.

Z vyučovaného náboženství byly pak také ve škole skládány zkoušky. Zkoušky byly veřejné, všem přístupné a byly vyhlášovány po nedělních bohoslužbách: *„Ve středu po 10 h. bude držána z Vehlovskou školní mládeži skaužka ve zdejší škole, kčemuž všechny rodiče a dítek příznivci se upřimně zvau.“*³⁶³

Při školních zkouškách získávali premianti za odměnu knihy či peníze. Tyto prémie školám věnoval a někdy i dětem osobně předával A. Veith.³⁶⁴

Stejným způsobem na svém panství jednal i jeho starší bratr Václav, o čemž se nám dochovalo hezké svědectví: *„Lásku svou k dětem školním osvědčil i tím, že při každoroční zkoušce, v každé škole dvěma nejpilnějším dítkám, jednomu chlapci a jednomu děvčeti, stříbrný peníz s ouškem a stužkou odměnou udělil (...) V krásné zámecké kapli odbyvali se slavnostní služby Boží a po nich připnula paní baronka (choť našeho gruntovního pána) prémie, které sloužící na skvostném talíři držel, každému dítěti na svrchní oděv. Pak odebrali jsme se do zámku, kdež nás hudba a střelba z hmoždířů přivítala a skvostná*

³⁵⁹ Viz BERNAU: op.cit., str. 446.

³⁶⁰ SOKA Mělník - Fond Fara Liběchov: Soubor ohlášek 30.10.1842.

³⁶¹ Viz KADLEC Jaroslav: Dějiny Katolické církve. III. díl. Olomouc 1993, Str. 446.

³⁶² Memorabilie: str. 259.

³⁶³ SOKA Mělník - Fond Fara Liběchov: Soubor ohlášek 11.6.1843.

³⁶⁴ Viz JOUZA: op.cit., str. 140.

*hostina očekávala (...) Pro děti to byl velmi památný den (...) a poskytoval dlouhou dobu vydatné látky k vypravování.*³⁶⁵

Poté, co hrabě Veith své liběchovského panství odprodal a po smrti faráře Čermáka, zdejší česká škola zanikla. Byla změněna na školu utrakvistickou a po roce 1880 zcela poněmčena.³⁶⁶ Roku 1887 byl v Liběchově založen německý ochranný školní spolek tzv. Schulverein³⁶⁷ a již v roce 1888 zde funguje německá škola se čtyřmi třídami, čtyřmi učiteli a 240 žáky.³⁶⁸

Dvojtřídní česká obecná škola byla v Liběchově znovu založena Ústřední školskou maticí až v roce 1892.³⁶⁹

Příloha XXIII.

Liběchov, dobová mapka

Z archivu autora.

³⁶⁵ Viz JOUZA: op.cit., str. 52 - 53.

³⁶⁶ Viz ČONDL: op.cit., str. 39.

³⁶⁷ Viz BROSCHE: op.cit., str.481.

³⁶⁸ Viz tamtéž, str. 480. První Liběchovská škola však byla založena v roce 1832, v domě čp.7, patřícímu zdejšímu panství. Škola byla zajištěna čtyřmi nadacemi.

³⁶⁹ Viz ČONDL: op.cit., str. 43.

6. ZÁVĚR

V této magisterské práci jsem se zabýval obdobím ohraničeným roky 1837 – 1877, což představuje zdejší čtyřicetileté působení sedmého liběchovského faráře P. Filipa Čermáka – Tuchoměřického. V tomto období také vrcholí národní obrození. Pokládal jsem si otázky čím, kým a jak byl utvářen život liběchovské farnosti a zdejších věřících ?

Lze konstatovat, že Liběchov byl po církevní stránce farností zcela běžnou, obvyklou. Nevymyká se ničím z běžných národnostně smíšených farností Litoměřické diecéze. Nacházíme zde však a dokumentujeme důkazy o neutuchající snaze o hospodářský, duchovní a kulturní rozvoj života zdejších obyvatel, o účinné pomoci místní chudině a zároveň zde nacházíme opravdu úžasné snahy o obrodu české řeči a národního cítění. Toto buditelství dokonce vrcholí velkolepým vlasteneckým podnikem – výstavbou Slavína, chrámu slávy Slovanů.

Ze zkoumaného materiálu jsem zjistil, že zde existují nejméně dva základní momenty, které život zdejší farnosti utvářely a od kterých se nakonec vše odvíjelo.

Prvním momentem je vstup podnikavého rodu Veithů do role vlastníka liběchovského panství, druhým pak je příchod obětavého kněze P. Filipa Čermáka na liběchovskou faru. Veithové, vlastníci panství a farář Čermák, vystupují zde jako osobnosti zcela mimořádných kvalit. A můžeme se přesvědčit, že jako osobnosti přesahují svým významem nejen hranice liběchovské farnosti a panství, ale významem svých činů i hranice své vlastní doby.

V obroditelském díle, kterým se snažili zcela konkrétně podporovat místní společenství, nepracoval žádný z nich osamocen. Hned od počátku vytvořili skutečný tým vzájemné spolupráce faráře a patrona, kde hnací silou byla nezištná a úpěnlivá touha po zlepšení. Výsledkem pak je skutečné zkvalitnění života místních obyvatel a dokonce i místního životního prostředí, samozřejmě ovlivněné romantickým cítěním obou.

Čtyřicetileté období této pozoruhodné spolupráce dvou vrcholných představitelů místní obce dodnes oslovuje svou silou, plodností a rozmachem. V této mé práci ani není místo na

popsání všech jejich společných počinů a také nelze dost dobře rozhodnout otázku, který z nich koho ovlivňoval a vedl. Lze snad vysledovat, kdo je původcem toho kterého konkrétního nápadu. Realizace však byla vždy vedena „rukou nerozdílnou.“

Jejich spolupráce časem nutně přerostla ve vzájemnou podporu a v blízké přátelství. V přátelství natolik silné, že po prodeji panství a odchodu rodiny Veithů z Liběchova, nacházíme zde již stárnoucího faráře Čermáka nečinného, v jakémisi uzavření a tušeném smutku nad ztrátou přítele. A tím se končí česká romantická idyla v liběchovské farnosti.

Z prostudovaného materiálu lze také doložit, že i zdejší soužití Čechů a Němců je ve sledovaném období klidné a opravdu spolu tvoří dobré sousedské vztahy. Dokladem toho jsou například společně konané výlety mělnického Sokola a českých spolků, společně s místními a okolními spolky německými, což o několik let později již bude nemožné.

Zpracování tohoto úseku místní historie pak nachází svůj smysl ve snaze o její zachování a ve snaze o její presentaci současnosti, aby jen bez povšimnutí nezapadla, ale aby účinně napomohla našemu poučení.

7. SEZNAMY

7.1 Seznam pramenů a literatury

PRAMENY:

Archiv Římskokatolické farnosti Liběchov (FA Liběchov):

listiny:

= fond farní korespondence (neuspořádáno)

psané svazky (knihy):

= Geld-Rechnungs-Buch bei dem Libocher Gew.Brunnen Kapelle (1790 – 1937)

= Religions=Veränderungen, Tom.II. (1830 – 1926)

Archiv Biskupství litoměřického (BA Litoměřice):

listiny:

= archiv far I.: kartaň č. 72/182 Liběchov (*inventáře a nadační listiny od r. 1725*)

psané svazky (knihy):

= Dioecesis Litomericensis Liber Ordinatum ab Anno 1802

= fond duplikátů matričních zápisů: Liběchov (1700 – 1900)

= fond memorabilií:

Liběchov: Memorabilienbuch der Pfarrei Liboch vom Jahre 1731

= LUKSCH Vincenc: Topografische und Historischen und Kunst-Denkmale im Politischen Bezirke Leitmeritz, Teil II. Litoměřice 1920 */Nevydaný rukopis/*

tisky (knihy):

= Catalogus cleri (1800 – 1935) */běžně užíváme zkratku Cacl/*

= Consistorial currenden (1881 – 1900)

= Katalog litoměřické diecéze AD 1997

= Orts-Repetitorium für das Königreich Böhmen. Praha 1893

Spisovna právního oddělení Kurie Biskupství litoměřického:

= fond korespondence farností: Liběchov

= fond majetková dokumentace farností: Liběchov

Státní okresní archiv Mělník (SOkA Mělník):

fond: Farní úřad Liběchov

- = Pfarr-Libocher-Kirchenrechnungsbuch begammen mit dem Jahre 1898
(*zahrnuje roky 1837 – 1870 a 1876 – 1880*)
- = kniha č. 3: Seelenverzeichnis vom Gemeinde Tupadl 1850 – 1860 - 1866
(*obsahuje však inventární seznam z 10.6.1879 sepsaný farářem A. Albertem*)
- tzv. SOUBOR OHLÁŠEK - řazeno chronologicky:
- = Ordo Divinorum Germanice ac bohemicie promulgandus vom Jahre 1832 – 1835
- = Verkündigungsbuch der Gottesdienst vom Jahre 1836 bis Jahre 1841
- = Promulganda (1841 – 1870) */rozpadlé svazečky listů/*
- = kniha č. 7: Kniha ohlášek (1870 – 1888)

fond: Farní úřad Chlumín

- = Liber memorabilium Ecclesiae at Parochiae Klominensis Thomus II.

fond: Sbírka rukopisů

- = HOFMAN Alois: Dějiny Liběchova. */Nevydaný rukopis/*

LITERATURA:

Citovaný historický místopis:

- BERNAU Friedrich: Der politische Bezirk Dauba. Česká Lípa 1888
- BÍLEK Miloš: Štětská historie. Mělník 2002
- BROSCHÉ Wilfried a kolektiv: Leitmeritz und das böhmische Mittelgebirge. Fulda 1994
- ČERMÁK Filip: in Světozor, Praha 17. 10. 1879, str. 497 - 498
- ČONDL Adolf: Liběchov a okolí. Mělník 1930
- HANZAL Josef: Liběchov osvěcenský a romantický, in: Středočeský sborník historický č. 14, ročník 1979, str. 187 – 196
- JOUZA Ladislav, JOUZOVÁ Miroslava: Veithové. Mělník 2008
- KASTNER Quido: Liběchov, kulturní a sociologická anamnéza, in: Veřejná správa. Týdeník vlády České republiky č.37, ročník 2001
- KOKOŘÍNSKÝ Václav Hanuš: Liběchov v Litoměřicku. In: Poutník 1846/1, str. 252 - 253
- KROLMUS Václav: Kronika čili dějepis všech povodní posloupných let, suchých a mokrých, aurodných a neaurodných na obilí, ovoce a vína, hladů, morů a jiných pohrom

v království Českém. (Od příchodu našich pradědů Českoslovanských, až do letošní povodně hrůzné s výstrahami poučlivými a pravidly opatrnosti pro hospodáře, duchovní, učitele, auředníky, lékaře, řemeslníky, mlynáře a obchodníky.) Praha 1845

LIBĚCHOVSKÝ Josef: Liběchov, jeho památnosti a malebné výlety po okolí. Kladno 1901

SOMMER Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt. Erster Band: Leitmeritzer Kreis. Praha 1833

Další citovaná literatura:

BUBEN Milan M., POKORNÝ Pavel R., ČECH Zdirad J.K.: Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů. Praha 2000

ČAREK Jiří: Městské znaky v českých zemích, heslo Liběchov. Praha 1985

ČENSKÝ F.: in Světozor, Praha 7.11.1879, str. 538

DOBIÁŠ Josef: Litomericensium episcoporum series. Liberec 1985

KADLEC Jaroslav: Dějiny katolické církve. Olomouc 1993

KUČA Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha 2002

LNĚNIČKOVÁ Jitka: České země v době předbřeznové 1792 – 1848. Praha 1999

LOCHMAN Václav: Z kroniky děkanství v Libochovicích, in: Podřipsko. Vlastivědný sborník č. 9/1999

LORENZOVÁ Helena: Hra na krásný život, Estetika v českých zemích mezi lety 1760 – 1860. Praha 2005

MACEK Jaroslav: Biskupství litoměřické. Kostelní Vydří 2005

MAŠEK Petr: Modrá krev. Praha 1999

PERNES Jiří: České dějiny v datech. Praha 1998

POHANKA Henry: Sám proti toku času. Litvínov 2002

POCHE Emanuel a kol.: Umělecké památky Čech, 2.díl K/O, heslo Liběchov. Praha 1978

RAK Jiří: Dělníci na vinici Páně nebo na roli národní?, in: Bůh a bohové. Církev, náboženství a spiritualita v českém 19. století. Sborník příspěvků z 22. plzeňského symposia. Praha 2003

ROBEK Antonín: Podřipsko v revolučním roce 1848, in Podřipsko. Vlastivědný sborník č. 9/1999

SKALICKÝ Jan: František Matouš Klácel - 115 let od úmrtí, in: Českotřebovský zpravodaj č.III/1997

VLČEK Pavel: Encyklopedie českých zámků. Praha 1996.

ZLÁMAL Bohumil: Příručka českých církevních dějin. Díl IX. Doba probuzeneckého katolicismu. Olomouc 1970

ŽUPANIČ Jan: Nová šlechta Rakouského císařství. Praha 2006

Citované materiály stažené z internetu:

AUTOR zkratka „Ondřej J.“: Prusko-rakouská válka. Vyhledáno dne 20.8.2008 na <http://www.abc-bitvy.estranky.cz/stranka/prusko-rakouska-valka-1866>

HAYDN Ludwig: O rodu Veithů z Volar. In: měsíčník Hoam. Waldkirchen 1953, č. 6, Str. 3 – 4. Vyhledáno dne 29. 7. 2008, na: <http://www.kohoutikriz.org/index.php>, (*provazuje: Jihočeská vědecká knihovna 2001-2007, překlad Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš*)

OBEC MEDONOSY: Vyhledáno dne 8.9.2008 na: <http://www.medonosy.cz/historie/>.

OTTOVA ENCYKLOPEDIA, heslo: Collalto. Vyhledáno dne 11.7.2008, na: <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/231013-collalto>

Ostatní citované materiály:

JANÁČEK Josef: O milníku na okraji Liběchova. Liběchov 2003. */Nevydáný rukopis/ (strojopis A4, poskytnut p. Janáčkem dne 19. 9. 2007)*

Necitovaná literatura, encyklopedie, příručky, sborníky a slovníky:

CODEX Iuris Canonici 1917

CZERNIN Jan: Majetková práva obročí, záduší a kostelů v minulosti a jejich transformace dnes, in: Revue církevního práva. Ročník 6, č.1/97, Str. 7 - 38.

HILLE Augustin Bartoloměj: Manuale sacerdotum. Litoměřice 1846

KÁBRT Jan a kol.: Latinsko-český slovník. Praha 1996

KADLEC Jaroslav: Přehled českých církevních dějin, díl 2. Praha 1991

KREJČÍŘ Jaroslav, SOJÁK Stanislav: Dějiny české. Chronologický přehled. INFOA 1995

MALÝ Radomír: Religiozita v dramatu Českého národního obrození. Frýdek-Místek 2003

PAULY Jan: Právní rádce pro duchovní správu. Praha 1902

QUITT Zdeněk, KUCHARSKÝ Pavel: Česko-latinský slovník. Praha 1992

RAMEŠ Václav: Slovník pro historiky a návštěvníky archivů. Praha 2005

SVATOŠ Ludvík: Právní poradce duchovní správy. Praha 1932

7.2 Seznam příloh a jejich vyobrazení

Příloha: Název:	Umístění v textu:
I. Liběchov, dvě dobové pohlednice	Str. 13
II. Liběchov, Panorama obce	Str. 18
III. Podobizny Antonína Ladislava Veitha	Str. 20
IV. Podobizna faráře Filipa Čermáka - Tuchoměřického	Str. 23
V. Liběchov, Čermákův hrob na místním hřbitově	Str. 30
VI. Liběchov, tzv. Čermákova vížka ve vinicích	Str. 30
VII. Liběchov, farní kostel sv. Havla – pohled ze zámeckého parku	Str. 43
VIII. Liběchov, kostelík sv. Ducha – pohled ze zámeckého parku	Str. 43
IX. Liběchov, Memorabilie – ukázka německého zápisu	Str. 51
X. Liběchov, Memorabilie – ukázka českého zápisu	Str. 51
XI. Liběchov, farní kostel – hlavní oltář sv. Havla	Str. 66
XII. Liběchov, farní kostel – boční oltář sv. Antonína Paduánského	Str. 66
XIII. Liběchov, titulní list Kopie nadace hr. Josefy Pachtové	Str. 73
XIV. Tabulka č. 1; Demografický vývoj farnosti v letech 1837 – 1877 podle údajů memorabilie	Str. 77
XV. Tabulka č. 2; Demografický vývoj farnosti v letech 1837 – 1877 podle údajů Katalogu	Str. 78
XVI. Liběchov, text Kopie breve papeže Pia IX.	Str. 81
XVII. Liběchov, dobový a současný pohled na zámek	Str. 83
XVIII. Liběchov, Vlastin sál – fresky J. Navrátila v sala terene	Str. 87
XIX. Tupadly, Veithův Slavín	Str. 91
XX. Liběchov, Levého váza s amoretky v zámeckém parku	Str. 95
XXI. Liběchov, Levého portál hřbitovní brány	Str. 95
XXII. Želízy, Levého Čertovy hlavy	Str. 97
XXIII. Liběchov, dobová mapka	Str. 101

8. ANGLICKÁ ANOTACE

HISTORY OF THE PARISH IN LIBĚCHOV IN THE YEARS 1837 – 1877

The task of this presented thesis is to describe the history of the parish in Liběchov in years 1837 – 1877. This period of forty years is limited with the coming, work and death of parish rector P. Filip Čermák. Dean Čermák, whose memory belongs integrally to the history of this parish is understood as the revivalist.

There are two main moments which formed the life of this parish. The first of it is the entrance of the Veith kin as landlords of Liběchov earldom. The second one is the coming of unselfish priest Filip Čermák to Liběchov parish.

Both the kin of Veiths and rector Čermák played a role of very special and highly gifted persons. In their revivalist efforts they tried to support the local community and since the beginning they created a real team of mutual cooperation of the rector and parish benefactor. The improvement of life quality of local population and even pleasureable betterment of local environment, determined by romantic sentiment of boths were results of their efforts.

There appeared also another personalities in this time of the peak of the national renaissance. They influenced our cultural history and acted as patriots. We can find and document proofs on economic welfare development and great endeavour to remedy situation in the field of Czech language and national feeling. This revivalist movement culminates in amazing patriotic event – founding of Slavín, the temple of slavonic glory.

I tried to discover - namely using inedited archive of the parish – how all forementioned matters of fact co-created the life of this small parish and its parishioners. Results presented by the author should convince us that mutual cooperation of the rector and the suzerain transcends not only borders of Liběchov parish, but by its effects even borders of its time.

(překlad ThDr. M.Krupica Th.D.)

STATISTICKÉ ÚDAJE

magisterská práce: HISTORIE FARNOSTI LIBĚCHOV V LETECH 1837 - 1877

autor: ŠANTIN Miroslav Jan, 2009.

Stránek	110
Slov	29.350
Znaků (bez mezer)	157.969
Znaků (včetně mezer)	188.569
Odstavců	1.588
Řádků	4.372
<i>Včetně poznámek pod čarou</i>	